

2

PARTITIONES
CATECHISMI
CATHOLICI, EIVS NI-

MIRVM, QVI EX DECRETO CONCI-
LII TRIDENTINI, PII V. PONT. MAX. IVSSV
ad parochos primùm editus:

*NUNC VERO FACILIORIS COGNITIONIS GRATIA
in luculentam hanc Epitomen & commodas aliquot Tabulas, sic dige-
stus atque distributus est,*

*VT OMNI HOMINVM ET ÆTATI ET CONDITIONI
magnoperè vsui esse possit:*

PER
D. GEORGIVM EDERVM FRISING. S. CAESARAE
MAIESTATIS CONSILIARIVM &c.

PAVLVS AD TIT. III.
Hæc sunt bona & vtilia hominibus. Stultas autem quæstiones,
& genealogias, & contentiones, & pugnas legis deuita:
Sunt enim inutiles & vanæ &c.

COLONIÆ.
Apud Geruunium Calenium, & Hæredes Ioannis Quentelij.
ANNO M. D. LXVIII.

(2)

PARTITIONES
CATECHISMI
CATHOLICI, EIVS NI-

MIRVM, QVI EX DECRETO CONCI-

LII TRIDENTINI, PII V. PONT. MAX. IVSSV

ad parochos primùm editus:

NUNC VERO FACILIORIS COGNITIONIS GRATIA

in luculentam hanc Epitomen & commodas aliquot Tabulas, sic dige-
stus atque distributus est,

VT OMNI HOMINVM ET ÆTATI ET CONDITIONI

magnoperè usui esse possit:

P E R

D. GEORGIVM EDERVM FRISING. S. CAESARAE

MAIESTATIS CONSILIARIVM &c.

PAVLVS AD TIT. III.

Hæc sunt bona & vtilia hominibus. Stultas autem quæstiones,
& genealogias, & contentiones, & pugnas legis deuita:

Sunt enim inutiles & vanæ &c.

C O L O N I Æ.

Apud Geruuinum Calenium, & Heredes Ioannis Quentelij.

ANNO M. D. LXVIII.

i N 338071

DE PRAECIPVIS CA³

THOLICI CATECHISMI PARTIBVS. TABVLA I.

<i>Scripturam, quæ diuinitus inspirata, utilis est ad</i>	}	<i>Docendum,</i>	}	<i>Vt perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonū instru- tus, 1. Tim. 4. 2. Tim. 3.</i>
		<i>Arguendum,</i>		
		<i>Corrumpendum,</i>		
		<i>Erudiendum in iustitia,</i>		

OMNIS doctrinæ ratio, q̄ fidelibus tradenda sit, verbo Dei continetur: quod distributū est in

Traditiones: sed quoniam quæ diuinitus tradita fuerunt, multa sunt & varia, ut nec ita facile aut omnino cōprehendi, aut mēte cōprehensa, memoria teneri possint, ut cum se obtulerit docendi occasio, eorū parata sit & prōpterea explicatio: sapientissimè maiores nostri, totā hęc vim et rationem salutaris doctrinæ, in 4. hęc capita redactam distribuerunt, videlicet in

*Symbolum Apostolorū,
Sacramenta,
Decalogum,
Dominicam orationem.*

Ad hęc quatuor genera, vniuersę scripturę vis atq; doctrina referri potest. Nam omnia

Quæ Christianæ fidei disciplina tenenda sunt, siue ad Dei cognitionē, siue ad mūdi creationē & gubernationē, siue ad humani generis redēptionē spectat, siue ad bonorū præmia & malorum pœnas pertinent, symboli doctrina continentur. Quæ autem signa sunt & tanquā instrumenta ad diuinam gratiam consequendā, hęc septem sacramentorum doctrina complectitur. Iam verò quæ ad leges referuntur, quorum finis est charitas, decalogo descripta sunt. Quidquid deniquè ab hominibus optari, sperari ac salutaritè peti possit, id Dominica preceatione cōprehenditur.

PARS PRIMA

DE SYMBOLO APOSTOLORVM, SIVE DE
Mysterio sanctissimæ Trinitatis, ab Apostolis sub 12. fidei Catholicæ
articulis comprehenso.

ORDINIS RATIO.

SANCTI patres initiandis Christo Domino, & in eius disciplina instituendis hominibus à fidei doctrina initium fecerūt, quam ad salutem esse necessariam, nemo iurè dubitabit, præfertim cum scriptum sit: Sinè fide impossibile est placere Deo. Cum enim finis, qui ad beatitudinem homini propositus est, altior sit, quàm vt humanæ mentis acie perspicere possit, necesse ei erat, ipsius à Deo cognitionem accipere. Hęc verò cognitio nihil aliud est, nisi fides: cuius virtus efficit, vt id ratum habeamus, quod à Deo traditum esse sanctissimæ matris Ecclesiæ autoritas comprobãrit. Nulla enim fidelibus potest accidere dubitatio in ijs, quorum Deus author est, qui est ipsa veritas.

4 PARTITIONES CATE-
PARTITIO SYMBOLI APOSTOLICI.

TABVLA 2.

Est autem hoc symbolum nihil aliud, quàm Christiana fidei formula, seu p-
fessio & compendium, quod apostoli symbolum appellarunt, siue quia ex va-
rijs sententijs, quas singuli in commune contulerunt, constat esse: siue quia ea
veluti nota, & tessera quadam vteretur, qua desertos & subintroductos fal-
sos fratres, qui euangelium adulterabant, ab ijs, qui verè Christi militiæ sa-
cramento se obligarent, facile possent internoscere.

QVAE IGI-
tur primum Chri-
stiani homines tene-
re debent, illa sunt,
quæ fidei duces do-
ctoresq; sancti apo-
stoli, diuino spiritu
afflati, duodecim
symboli articulis
distinguerunt.

Atque in hoc
symbolo myste-
riū totius Tri-
nitatis cōpra-
hensum est. Nā
vt maiores no-
stri, qui in hoc
argumēto pie
& accurate
versati sunt,
obseruauerūt,
in tres potissi-
mum partes
itā distributū
videtur,

Vt in vna, diuinæ
naturæ primæ pso-
na & mirum cre-
ationis opus de-
scribatur

Sub
his

Primi
articuli
verbis,
CREDO
in

Deum,
Patrem omnipo-
tentem,
Creatorem celi &
terræ.

In altera,
secūda p-
sona et hu-
manæ re-
demptiōis
mysteriū,
in sequen-
tibus sex
articulis,

Et in Iesum Christum filium eius vnicum,
Dominum nostrum.
Qui conceptus est de spiritu sancto, natus ex
Maria virgine.
Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mor-
tuus & sepultus,
Descendit ad inferna, tertia die resurrexit &
mortuus.
Ascendit ad calos, sedet ad dexteram Dei
patris omnipotentis.
Indè venturus est iudicare viuos & mortuos.

In tertia, item tertia persona,
caput & fons sanctitatis no-
stræ, varijs & aptissimis sen-
tentijs concluditur in postero-
ribus quinque articulis,

Credo in Spiritum san-
ctum.
Sanctā Ecclesiā Catholi-
cā, sanctorū cōmunionē.
Remissionem peccatorū.
Carnis resurrectionem.
Et vitam æternam.

Eas autem sententias similitudine quadam à patribus nostris frequentè vsurpa-
ta, Articulos appellamus. Vt enim corporis membra articulis distinguuntur, itā
etiā in hac fidei confessione, quidquid distinctè & separatim ab alio nobis cre-
dendum est, rectè & appositè articulum dicimus.

DE SYM-

5 CHISMI CATHOLICI TRIDENTINI
DE SYMBOLI HVIVS NECESSITATE

atque certitudine, deque credendi vtilitate. TABVLA 3.

cū multa in Christiana religione fidelibus proponantur, quorum singulatim vel vniuersè certā
& firmam fidem habere oportet: tum verò illud primò ac necessariò omnibus credendum est, quòd
veluti veritatis fundamentum, ac summa de diuinæ essentiæ vnitatem, ac trium personarum distin-
ctione, earumq; actionibus, quæ præcipua quadam ratione illis attribuuntur, Deus ipse nos docuit.

I.

Nè quis existimet, fidei noticiam minùs certā esse, quòd ea nō
cernantur, quæ nobis credenda fides proponit, diuinum lumē
quo ea perspicimus, tametsi rebus perspicuitatem non asserat,
nos tamen de his dubitare non sinit.

II.

Eum qui cælesti hac fidei cognitione præditus est, inquirendi
curiositate liberum esse. Deus enim cū iussit nos credere, nō
diuina iudicia scrutanda, eorumq; rationem & causam perqui-
rendam nobis proposuit, sed immutabilem fidem præcepit, quæ
efficit, vt animus in æternæ veritatis notitia cōquiescat: Cū
teste Apostolo, Deus verax, omnis autem homo sit mendax, ad
Rom. 3. Fides itaque, seclusa omni nō solum ambiguitate, sed
etiā demonstrandi studio, tenenda est.

III.

Verum illud prætereà monendum est, eum qui dicit, credo,
præterquam quòd intimū mentis suæ assensum declarat, qui
interior fidei actus est, debere id, quòd animo inclusum ha-
beat, aperta fidei professione præ se ferre, summaq; alacritate
palam fateri ac prædicare.

Habere eum spiritum, quo fretus propheta, dixit:
Credidi, propter quod locutus sum. Psal. 115.

Imitari Apostolos, qui ad principes populi re-
sponderunt: Non possumus, quæ vidimus & audi-
uimus, non loqui. Act. 4.

Opor-
tet em̄
fideles

D. Pauli præclara illa voce excitari: Non eru-
besco Euangelium: Virtus enim Dei est, in salutē
omni credenti. Rom. 1.

Item, quo maxime huius sententiæ veritas con-
firmatur: Cor de creditur ad iustitiam, ore autē cō-
fessio fit ad salutem. Rom. 10.

ARTICVLVS I.
CREDO IN DEVM PATREM OMNIPO-
tentem, creatorem celi & terræ.

RATIO ORDINIS.

HINC iam Christianæ sapientiæ dignitatem & præstantiam, ex eaq; quantum diuinæ bo-
nitati debeamus, cognoscere licet, quibus datū est, statim ad rei præstantissimæ, maximeq;
expetendæ cognitionē quasi fidei gradibus ascendere. In hoc enim multum inter se dif-
ferunt Christiana philosophia, & huius seculi sapientia, quòd hæc quidem naturalis tan-
tum luminis ductu ab effectibus, & ab ijs, quæ sensibus percipiuntur, paulatim progressa,

non nisi post longos labores vix tandem inuisibilia Dei contemplatur, primamq; omniu reru causam & authorem agnoscit atq; intelligit: contra vero illa humanæ mentis acie ita exacuit, vt in cælum nullo labore penetrare possit, atq; diuino splendore collustrata, primum quidem æternum ipsum luminis fontem, deinde quæ infra ipsum posita sunt, intueri: vt nos vocatos esse de tenebris in admirabile lumen, quod est apud apostolorum principem, cum summa animi iucunditate experiamur, & credentes exultemus lætitia inenarrabili, 1. Petr. 2.

DE DEO. TAB. 4.

Cuius maiestatem ex Hieremia sententia incomprehensibilem esse dicimus. Hier. 32. Lucem enim, vt ait Apostolus, inhabitat inaccessibilem, quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest. 1. ad Tim. 6. Cum enim ad Moysen loqueretur, Non videbit me (inquit) homo, & viuet. Exod. 33. Nam vt mens nostra ad Deum, quo nihil est sublimius, perueniat, necesse est eam omnino a sensibus abstractam esse: cuius rei facultatem in hac vita naturaliter non habemus.

Cui etiam philosophi bonorum omnium perfectam vim & copiam tribuerunt, vt ab eo, tanquam a perpetuo quodam & inexhausto fonte bonitatis ac benignitatis, omnia ad omnes creatas res atque naturas perfecta bona dimanent: quem sapientem, veritatis autorem & amantem, iustum, beneficentissimum, & alijs nominibus appellauerunt, quibus summa & absoluta perfectio continetur: cuius immensam & infinitam virtutem, omnem complementem locum, & per omnia pertingentem esse dixerunt.

Sed ex diuinis literis hoc multo melius constat & illustrius, vbi dicitur inter alia, Ego sum } Via, } Ioan. 14. } Veritas, } Et vita. }

Cognoscimus per Naturam, id est, humanam philosophiam, } Ex ductu luminis naturalis, } Ab effectibus, } Et ab ijs, quæ sensibus percipiuntur. } Fidem, quæ } Primum, æternum ipsum luminis fontem assequimur. } Deinde, quæ infra ipsum posita sunt, intuemur. }

Consitemur vnum solum, & non plures esse deos. Nam cum Deo summam bonitatem & perfectionem tribuamus, fieri non potest, vt id, quod summum atque absolutissimum est, inueniatur in pluribus. Quod si cui aliquid ad summum deest, eo ipso imperfectum est: quare nec Dei natura illi conuenit. Deuter. 6. Exod. 20. Esa. 44. 48. 41. Ad Ephes. 4.

DE TRINITATE. TAB. 5.

Vnitatem in essentia diuinitatis,

CRE- dimus autem

Distinctionem in personis. Tres enim sunt in diuinitate personæ: Pater, qui à nullo genitus est. Filius, qui ante omnia secula à patre genitus est. Spiritus sancti, qui isdem ab æterno procedit ex Patre & Filio. Hæ tres personæ suis rationemodis proprietas distincte intelliguntur: Si quisdem Pater ingenuus est, Filius à patre genitus, Spiritus sanctus ab utroque procedit. Atq; ita triu personarum eandem essentiam cõsentemur: vt in consessu vna sempiternaq; deitas Et in personis proprietate, Et in essentia vnitatem, Et in Trinitate aequalitatem patris & sancti colendam credamus.

DE DEO

DE DEO PATRE, PRIMA SANCTISSIMAE

Trinitatis Persona, siue de opere creationis. TABULA 6.

PATREM, ex humanis rebus ducta similitudine, sic dicimus, quem admodum eum, a quo familia propagata est, cuiusq; consilio & imperio regitur, patrem vocabant: ita hac ratione factum est, vt Deum quæ omnium rerum opificem & rectorem agnoscebant, patrem appellari voluerint. Quem Symbolum Apostolicum confitetur

Omnipotentem. Quo notè, quod oibus in Trinitate personis esse commune, intelligimus, nihil esse, nihil animo & cogitatione fingi posse, quod Deus efficere nequeat. Valet autem hæc confessio ad

Fide

Augendam. Nam cum Deum omnipotentem agnoscamus, simul etiam fateamur necesse esse, eum omnium rerum scientiam habere, omnia item eius ditioni & imperio subiecta esse.

Confirmanda. Nulla enim res tam ad fidem & spem nostram confirmandam valet, quam si fixum in animis nostris teneamus, nihil non à Deo fieri posse.

Omnem animi modestiam, & humilitatem nos instituit. Vnde & Petrus: Et humiliamini, inquit, sub potèti manu Dei. 1. Pe. 5. Immensa erga nos Dei beneficia cognoscenda & celebranda. Nam qui Deum omnipotentem cogitat, tam ingrato animo esse non potest, quin sapius exclamet: Fecit mihi magna qui potens est. Luc. 1.

Denique hac fide præcipue munitos nos esse oportet, cum vel

Admiranda aliqua opera ad proximorum usum & vtilitatem edere cogimur: A Deo precibus impetrare aliquid volumus.

Cæli, sub quo cõn- nentur

Ornatus siderum cum distinctiõne temporum. BONI, quos cum bona voluntate, id est, cum amore casto, quo illi adhereret, creauit, simul in eis & cõdens naturam, & largies gratiam. MALI, qui à Deo parente, & creatore suo defecerunt, ex altissimis illis sedibus deturbati, atq; in obscurissimam terræ carcerem inclusi, æternas superbiam suam pœnas luunt.

Super stabilitatem suam fundatæ Deus verbo suo iussit in media mundi parte consistere, effecitq; vt ascenderent montes, & descenderet campi in locum, quæ fundauit eis: ac ne aquarum vis illam inundaret, terminum posuit, quem non transgredientur, neq; conuertentur operire terram. NON solum arboribus, omniq; herbarum & florum varietate cõuestiuit, atq; ornauit, sed innumerabilibus etiam animantium generibus, quemadmodum antea aquas & aera, ita etiam terras compleuit.

Et terra quæ

Ut non quidem nature ipsius vi, sed diuino beneficio immortalis esset & impassibilis: Ad imaginem & similitudinem suam. Libero arbitrio & imperio rationis. Dono iustitiæ originalis. Ac vt cæteris animantibus pesseret.

EX qua sic formauit hominem,

Non ex materia aliqua, sed ex nihilo.

Nulla vi aut necessitate, sed sua sponte ductus.

Propter solam bonitatem suam,

Sine exemplo aut forma extra ipsum posita quæ sequeretur.

Vt quæ ab ipso effecta sunt, infinita sua virtute cõseruet.

IN HOC

A 4 SVM

HIS primi articuli verbis ea sententia subiecta est: Certò credo, ac sinè vlla dubitatione profiteor, Deum Patrem, primam scilicet Trinitatis personã, qui sua omnipotenti virtute cælum ipsum & terram, & omnia quæ cæli & terræ ambitu continentur, ex nihilo cõdidit, & condita tuetur ac regit, neq; solum eũ corde credo & ore confiteor, verum summo studio ac pietate ad illum, veluti summum & perfectissimum bonum, contendo.

SENTENTIAE HVIVS CONFIRMATIO.

HÆC omnia breuiter quidem Propheta cõplexus est illis verbis: Tui sunt cæli & tua est terra: orbem terræ & plenitudinẽ eius tu fundasti. Psal. 88. Sed multo etiã breuius Patres Niceni cõcilij, additis in Symbolo duobus illis verbis, Visibiliũ & Inuisibiliũ, significauerunt. Quæcunq; enim rerum vniuersitate compræhenduntur, atq; à Deo creata esse cõfitemur, ea vel sub sensum cadunt, & visibilia dicuntur: vel mète & intelligentia percipi à nobis possunt, quæ Inuisibilem nomine significantur.

REGVLA.

NEC verò ita Deum creatorem atq; effectorem omniũ credere oportet, vt existimemus, perfectò absolutoq; opere, ea quæ ab ipso effecta sunt, deinceps sinè infinita eius virtute constare potuisse. Nam quemadmodum, omnia vt essent, creatoris summa potestate, sapientia, & bonitate effectum est, ita etiã, nisi conditis rebus perpetua eius prouidentia adesset, atq; eadem vi, qua ab initio constitutæ sunt, illas conseruaret, statim ad nihilum reciderent. Sap. 11.

ALIA REGVLA.

NON solum autem Deus vniuersa quæ sunt, sua prouidentia tuetur atq; administrat, verum etiã quæ mouentur, & agunt, aliquid intima virtute ad motum atque actionẽ ita impellit, vt quantũuis secundarum causarum efficiẽtiã non impediat, præueniat tamen, cum eius occultissima vis ad singula pertineat, & quemadmodum Sapiens testatur, Attingat à fine vsque ad finem fortiter, & disponat omnia suauiter. Sap. 8.

EPILOGVS.

ATQVE hæc de primi Articuli explicatione satis fuerint, si tamẽ illud etiã admonuerimus, creatiõis opus omnibus sancte & indiuidue trinitatis personis cõmune esse. Nã hoc loco, ex Apostolorum doctrina, patrem creatorem cæli & terræ confitemur: in scripturis sacris legimus de filio, Omnia per ipsum facta sunt, Ioã. 1. & de spiritu sancto, Spiritus domini ferebatur super aquas, Gene. 1. & alibi, Verbo domini cæli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum, Psal. 32.

ARTICVLVS II.

ET IN IESVM CHRISTVM FILIVM

eius vnicum, Dominum nostrum.

CONTINVATIO.

CVM igitur ex altissimo concidisset nostrum genus, subleuari indè, & in pristinum locũ restitui nullo modo poterat hominum aut angelorũ viribus. Quare reliquum erat illud ruinæ & malorum subsidium, vt Dei filij infinita virtus, assumpta carnis nostræ imbecillitate, infinitam tolleret peccati vim, & nos reconciliaret Deo sanguine suo.

DE FILIO DEI, SECVNDIA IN DIVINA

Trinitate persona: siue de generis humani redemptione. TABVLA 7.

IESVM: Proprium enim hoc nomen est eius, qui Deus & homo est, quod Saluatorẽ significat, non quidem fortuito, aut hominum iudicio & voluntate, sed Dei consilio & præcepto illi impositum. Quæ autem præterea nomina prædicta sunt Dei filio diuinitus imponenda, ad vnum hoc, Iesus, nomen referuntur. Cum enim cætera salutem, quam nobis daturus erat, aliqua ex parte attingerent, hoc ipsum vniuersæ salutis humanæ vim, rationemque complexum est.

veteres illi patres nostri Christos appellabant } Sacerdotes, qui populum assiduis precibus Deo commendant, qui sacrificia Deo faciunt, qui pro populo deprecantur. } Quos Deus propter muneris dignitatẽ vngi præceperat.

Christum. quod vntũ significat, ac honoris & officij nomen est, nec vnius rei proprium, sed cõmune multorum. Nam

Et Iesus Christus Saluator noster cũ in mundũ venit, trium personarũ partes & officia suscepit: } Reges, quibus populorum gubernatio commissa est: ad eosq; pertinet maxime legũ auctoritatem tueri, & nocentium auidaciam vlcisci. } Prophetas etiã vngendi mos fuit, qui Dei immortalis interpretes & internũcij, cælestia arcana nobis aperuerunt, atq; ad emendandos mores, salutariibus præceptis & futurorum prædictione hortati sunt.

SECVNDAM IN TRINITATE PERSONAM PROFITEMUR

Propheta, qui nos Dei voluntatem docuit, & à cuius doctrina orbis terrarũ patris cælestis cognitionem accepit. } Sacerdotis, nõ quidem ex ordine, ex quo in veteri lege Leuitica tribus sacerdotes extiterũt, verum ex illo, de quo Dauid Propheta cecinit: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Psal. 109. } Atque ob eas causas Christus dictus est vnctus, ad illorum munerationẽ.

Qui, vt angelus testatus est, regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius nõ erit finis. Luc. 1. } QUOD quidem Christi regnum spirituale est, atq; æternum, in terrisq; inchoatur, in cælis perficitur. } A regis quidem officia admirabili prouidentia suæ præstat ecclesie, ipse eã regit, ipse ab hostium impetu atque insidijs tuetur, ipse ei leges præscribit: ipse nõ solum sanctitatẽ & iustitiam largitur, verum etiã ad perseuerandum facultatẽ & vires præbet.

Filiũ eius vnicum: quibus verbis ostenditur, Iesum Christum esse filium Dei, verum Deum, & verum hominẽ, genitum quidem vt Deum, ante omnium seculorum ætates ex patre: vt hominem verò, natum in tempore ex Maria virgine, & quanq; duplicẽ eius natiuitatem agnoscamus, vnum tamen filium esse credimus. vna enim persona est, in quam diuina & humana natura conuenit.

Diuina: vnde verè dicimus Christum esse omnipotẽtem, æternum, immensum. } Humana: vnde de illo dicimus, passum, mortuum & sepultum esse, & resurrexisse. } Vtraq; vt hoc loco, cum dñm nostrũ dicimus, & hoc, quia } Patri est equalis, Redemptor noster fuit, atque à peccatis nos liberauit.

SVMMA.

Hoc igitur credendum est, filium eiusdem esse naturæ, eiusdem potestatis & sapientiæ cum patre, vt in Symbolo Niceno explicatius continetur. inquit enim: Et in Iesum Christum filium eius vngentum, & ex Patre natũ ante omnia secula, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum, non factum, consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt.

ARTICVLVS III.

QVI CONCEPTVS EST DE SPIRITU sancto, Natus ex Maria virgine.

CONTINVATIO.

Maximo quidem & singulari beneficio humanum genus à Deo affectum esse, qui nos è durissimi tyranni seruitute in libertatem vindicârit, ex ijs quæ superiori articulo declarata sunt, intelligere fideles possunt. At verò si consilium etiã & rationem, qua potissimum id efficere voluit, nobis ante oculos ponamus: profectò nihil diuina in nos beneficentia ac bonitate illustrius, nihil magnificentius esse videbitur.

DE INCARNATIONE CHRISTI.

TABVLA 8.

In utero virginis, Non ex virili semine, Sed supra omnem naturæ ordinem, Spiritus sancti virtute.
Primum, cum dicimus Dei filium Spiritus sancti virtute conceptum esse, vnã banc diuinæ Trinitatis personam, incarnationis mysterium non confecisse, sed tres illas personas omnes, eius fuisse authores, iuxta illam Christianæ fidei regulam: Omnia quæ Deus extra se in rebus creatis agit, tribus personis communia esse, neque vnã magis quàm aliam, aut vnã sine alia agere.

De Spiritu sancto: in qua conceptione tria sunt expendenda.
Secundum: solent tamen sacræ literæ earum rerum, quæ omnibus personis communes sunt, aliam alijs tribuere. Nam

Patri
Filio
Spiritu sancto
Adscribunt
Summã omnium rerum potestatem, Sapientiam, Amorem.

Tertium: in hoc mysterio effecta sunt quædam
Supra naturæ ordinem, quòd simul atque beata virgo Angeli verbis assentiens dixit, *Eccè ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum, statim sanctissimum Christi corpus formatum, eique anima rationis compos coniuncta est: atque ita in ipso temporis articulo perfectus Deus & perfectus homo fuit.*
Naturæ vi, quòd expurissimo virginis matris sanguine Christi corpus formatum credimus, in eoque naturam agnoscimus humanam: cum illud omnium hominum corporibus commune sit, vt ex matris sanguine formentur.

Est homo factus
Ea ratione, quam mente nobis assequi non licet, nedum verbis explicare.
Ob eum finem, vt nos homines filij Dei renasceremur.

Natus ex Maria virgine,
Sine vlla maternæ virginitatis diminutione, quo modo
Postea ex sepulcro clauso & ob signato egressus est, atque ad discipulos clausis ianuis introiit.
Solis radij concretam vitri substantiam penetrant, neque frangunt tamen, aut aliqua ex parte ledunt.
Egenus, & vt peregrinus in diuersorio, in vili p̄sep̄io, media hyeme, Luc. 2.

SVM-

SVMMA.

Huius Articuli hæc est sententia, eum ipsum Iesum Christum vnicum Dominum nostrum, Dei filium, cum pro nobis humanam carnem suscepit in utero virginis, non ex virili semine, vt alij homines, sed supra omnem naturæ ordinem Spiritus sancti virtute conceptum esse, ita vt eadem persona Deus permanes, quod ex æternitate erat, homo fieret, quod antè non erat.

INCARNATIONIS FILII DEI MYSTERIVM, QUANTO pietatis studio sit recolendum, Regula Prima.

DEVS Carnis nostræ humilitatem & fragilitatè subire voluit, vt humanum genus in altissimo dignitatis gradu collocaretur: & homo fuerit, qui idè verus & perfectus Deus sit.

REGVLA II.

CAVENDVM est, nè maximo nostro malo eueniat, vt quemadmodum illi in diuersorio Bethleem locus, vbi nasceretur, defuit: ita etiã, quando iam in carne non nascitur, locum in cordibus nostris inuenire non possit, vbi in spiritu nascatur.

REGVLA.

Vt ille Spiritus sancti virtute, supra naturæ ordinem homo factus, & natus est, sanctusq; atq; idè sanctitas ipsa fuit: ita nos oportet non ex sanguinibus, neq; ex voluntate carnis, sed ex Deo nasci, ac deinde veluti nouam creaturam, in nouitate Spiritus ambulare, sanctitatem illam ac mentis integritatem custodire, quæ homines spiritu Dei regeneratos maximè decet.

ARTICVLVS III.

PASSVS SVB PONTIO PILATO, CRV- cifixus, mortuus, & sepultus.

CONTINVATIO.

Hoc Articulo veluti fundamento quodã, Christiana Religio & fides nititur, eòq;posito, reliqua omnia rectè constituta sunt. Nam si quid aliud humanæ menti & intelligentiæ difficultatè affert, certè crucis mysterium, omnium difficilimum existimandum est, vixq; percipi à nobis potest, salutem nostram ex cruce ipsa, & ex eo, qui pro nobis ligno illi affixus est, pendere.

DE PASSIONE CHRISTI.

TABVLA 9.

CORPORE Nam captus, irrisus, varijs iniuriarum & cruciatuum generibus affectus, demum in crucem sublatus est.

ANIMA, quod ad inferiorem eius partem attinet. Nam quod humanam naturam verè assumpsit, necesse est fateri, etiã animo grauissimè dolorem sensisse. Quãuis enim personæ diuinæ, humana natura coniuncta fuit, tamen propter eam coniunctionem nihilominus passionis acerbitem sensit, quàm si ea coniunctio facta non fuisset, cum in vna Christi persona, vtriusq; naturæ diuinæ & humanæ, proprietates seruatæ sint. Atque idcirco, quod erat passibile & mortale, passibile & mortale permansit: rursum verò, quod impassibile & immortale erat, qualem esse diuinam naturam intelligimus, suam proprietatem retinuit.

PASSVS EST Christus

EO tempore, quo Pontius Pilatus Iudeam prouinciam procuraret: Quod hoc loco idè tam diligentè obseruari videmus,

Vt tantæ rei, & tam necessariæ cognitio exploratior omnibus esse possit. Ac vt ijs verbis declaratur, illam saluatoris prædictionem exitu comprobata esse: Tradent, inquit, eum gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum. Matth. 20.

DE MOR-

PARTITIONES CATE.
DE MORTE CHRISTI.

TABVLA IO.

QVOD IESUM mortuum esse dicimus,

ID significamus, eius animam à corpore diuisam esse, neque tamen concedimus diuinitatem seiunctam à corpore, quin potius constantè credimus & cõfitemur, anima eius à corpore diuisa, diuinitatem tum corpori in sepulcro, tum animæ apud inferos coniunctam sempèr fuisse.
SED illud in Christo Domino singulare fuit, quòd tunc mortuus est, cum ipse mori decreuit, *Isai. 53.* & locum & tempus in quo moreretur, ipse sibi cõstituit, *Ioan. 10.*

DE GENERE MORTIS.

TABVLA II.

GENVS HOC mortis, id est, crucis, à Salvatore delectũ est: vel

QVIA ad humani generis redemptionem aptius atq; accõmodatius videretur, quemadmodũ certè nullũ turpius atq; indignius esse potuit:
VT vnde mors oriebatur, inde vita resurgeret. Serpens enim, qui in ligno primos parentes vicerat, victus est à Christo in ligno crucis.

DE CHRISTI SEPVLTURA.

TABVLA 12.

QVOD Christum sepultum fuisse cõfitemur,

HOC auidem veluti Articuli pars non constituitur, quòd nouã aliquam difficultatem habeat, præter ea, quæ iam de morte dicta sunt. Nam si Christũ mortuum credimus, facile etiã nobis persuaderi potest, eum sepultum esse. Verũm hoc additũ est, primũ, vt minus dubitare de morte liceat, cum maximo argumento sit, aliquem mortuum esse, si eius corpus sepultũ probemus: deinde, vt resurrectionis miraculum magis declaretur atque eluceat.

Neque verò

Hoc solum credimus, Christi corpus sepultum esse:

Illud præcipuè, Deum sepultum esse. nam cum diuinitas nunquã diuisa fuerit à corpore, quod in sepulcro conditum est, rectè cõfitemur Deum sepultum esse.

Sed

Deinde hoc loco duo imprimis sũt obseruanda:

Alterum, Christi corpus in sepulcro nulla ex parte corruptum esse: de quo propheta ita vaticinatus erat: Non dabis sanctum tuum videre corruptionem. *Psal. 15.*

Alterum est, quod ad omnes huius articuli partes pertinet, sepulturã scilicet, passionẽ etiã, & mortem Christo Iesu, vt homini, non vt Deo conuenire. nam pati, & mori, in humanam tantũ naturam cadunt: quanuis Deo etiã hæc omnia tribuãtur, quoniam de illa persona, quæ simul perfectus Deus, perfectus homo fuit, rectè dici perspicuum est.

EXHOR-

CHISMI CATHOLICI TRIDENTINI.
EXHORTATIO AD CONTEMPLATIONEM

Passionis Dominicę.

VTINÀM verò hæc mysteria in animis nostris assiduè versentur, & vnã cum Domino pati, & mori, & sepeliri discamus, vt deinde, abiecta omni sordide peccati, ad nouã vitam cum illo resurgentes, aliquandò tandem ipsius gratia & misericordia, digni simus qui cęlestis regni & glorię participes efficiamur.

QVAE RES IN HAC CONTEMPLATIONE

potissimũ sint spectandæ. TABVLA 13.

Quis ille sit, qui hæc omnia patitur, atq; vt vno verbo complectamur, patitur Iesus Christus, Deus & homo, patitur creator pro ijs, quos ipse condidit, patitur Dominus pro seruis, patitur is, per quem Angeli, homines, cęli, elementa facta sunt, ille, inquam, in quo, per quem, & ex quo sunt omnia.

Quanta fuerit Passionis huius acerbitas. Quod sic estimatur:

Ac primũ quidem, nulla fuit eius corporis pars, quæ grauissimas pœnas non senserit.
Præterea omnium & generum & ordinum homines conuenerunt in vnum aduersus Dominum, & aduersus Christũ eius. *Psal. 2.* Iam verò in cruce ipsa acerbissimam, an ignominiam, an vtrunq; simul queremus? Augebat verò pœnarum magnitudinem ipsa Christi Iesu corporis constitutio & habitus, quod quanto ceteris fuit perfectius & temperatius, eo acriorem sentiendi vim habuit.

IN CHRISTI Passiõẽ hæc maxime sunt consideranda:

Ob quam causam passus fuerit Christus, si quis quærat, hanc potissimam fuisse inueniet, præter hereditariam labem primorum patrum, vitia & peccata, quæ homines à mundi origine, vsque ad hanc diem admisserunt, ac deinceps vsque ad consummationem seculi admissuri sunt.

In quem finem hæc omnia pati voluerit, ex quo colliguntur passiõis huius commoda.

Primũ igitur Domini Passio, peccati liberatio fuit. Deinde, à demonis tyrannide nos eripuit. Pœnam præterea peccatis nostris debitam persoluit. Tum verò quia nullum gratius & acceptius Deo sacrificium offerri potuit, Patri nos reconciliauit, eumque nobis placatum & propitium reddidit. Postremo, quoniam peccata sustulit, cęlorum etiã aditum, cõmuni generis humani peccato interclusum, nobis patefecit. Verũm præter hæc immensa beneficia, illud etiã maximũ consecuti sumus, vt in hac vna Passione, omnium virtutum clarissima exempla habeamus, Patientiæ, humilitatis, charitatis, mansuetudinis, obedientiæ, constantiæ &c. Vt verè dicere possimus, saluatorem nostrum, quacunque vitæ præcepta toto prædicationis suæ tempore verbis nos docuit, ea omnia vno passionis die in se ipso expressisse.

B ARTI-

ARTICVLVS V.

DESCENDIT AD INFEROS, TERTIA

die resurrexit à mortuis.

CONTINVATIO.

MAXIMÈ quidem refert nôsse gloriam sepulture domini nostri Iesu Christi, de qua proximè dictum est. Sed plùs interest fidelis populi, cognoscere illustres triumphos, quos ex deuicto diabolo & spoliatis inferorum sedibus deportauit.

DE DESCENSV AD INFEROS.

TABVLA 14.

Quàm varia sit vocis, inferni, significatio. Nam inferorum nomen hoc loco non pro sepulcro accipitur, sed abdita illa significat receptacula, in quibus animæ detinètur, quæ caelestè beatitudinem non sunt consecutæ. Neq; tamè ea receptacula vnus & eiusdè generis sunt omnia.

Est enim teterrimus & obscurissimus carcer, vbi perpetuo & inextinguibili igne damnatorum animæ simul cum immundis spiritibus torquentur, qui etiã gehenna, abyssus, & propria significatione infernus vocatur.

Præterea est purgatorius ignis, quo piorum animæ ad definitum tempus cruciatæ, expiantur, vt eis in æternam Patriã ingressus patere possit, in quam nihil co-inquinatum ingreditur, Apoc. 21.

Tertium postremò receptaculi genus est, in quo animæ sanctorum ante Christi Domini aduentum excipiebantur: ibique sine villo doloris sensu, beata redemptionis spe sustentati, quæta habitatione fruebantur. Horum igitur piorum animas, qui in sinu Abrahæ Saluatorè expectabant, Christus Dominus ad inferos descendens liberauit.

Ceteri enim omnes captiui descenderant.

Ipsè verò inter mortuos liber & victor, ad profligandos demones, à quibus illi ob noxam inclusi & constricti tenebantur, descendit.

Alij omnes, qui descenderunt, partim pœnis acerbissimis torquebantur, partim verò, vt alio doloris sensu carerent, tamen Dei adpectu priuari, & spe beatæ gloriæ, quam expectabant, suspensi torquebantur.

At Christus Dominus descendit, non vt aliquid pateretur, verum vt sanctos & iustos homines, ex misera illius custodiæ molestia liberaret, eisq; passionis suæ fructum impartiret.

Prima est, vt ereptis demonũ spolijs, sanctos illos patres, ceterosq; pios è carcere liberatos, nõ solum q post aduentũ dñi in lucẽ educti erant, sed qui illum post Adã antecesserãt, secum adduceret in cælum: vel qui vsq; ad finem seculi futuri sunt, passionis suæ beneficio dignos redderet.

Est illa præterea causa, cur descenderit ad inferos Christus Dñs, vt ibi etiã quæadmodum in cælo & in terris, vim suã potestatemq; declararet, & omnino, vt in nomine eius omne genu flecteretur, cælestium, terrestrium, & infernorum. Philip. 2.

SVMMA.

IN HOC primo Articuli quinti membro, tria in primis considerari debet:

Quæ differèntia sit inter descensum Christi & aliorũ. Differt autem bifariam:

Primo: Præterea

Quibus de causis Christus ad inferos descenderit. Quarum

IN priori parte hoc nobis credendum proponitur, Christo iam mortuo, eius animam ad inferos descendisse, ibique tam diũ mansisse, quàm diũ eiusdem corpus in sepulcro fuit.

REGV-

REGVLA I.

EADÈM Christi persona, eodem tempore & apud inferos fuit, & in sepulcro iacuit: propterea quòd, quanuis anima à corpore discesserit, nunquàm tamen diuinitas vel ab anima, vel à corpore separata est.

REGVLA II.

VERUM & si Christus ad inferas descendit, nihil de eius summa potestate detractum est: neque eius sanctitatis splendor macula aliqua adpersus, cum potius hoc factò, verissima esse omnia, quæ de illius sanctitate celebrata erant, eumq; filium Dei esse, quemadmodum antea tot prodigijs declarauerat, apertissimè comprobatum sit.

DE RESVRRECTIONE CHRISTI

à mortuis.

TABVLA 15.

Primum quidè, quare necesse fuerit Christum resurgere: quod ideo factum confitemur,

VERUM vt huius Articuli vim & sensum melius perspiciamus, tria nobis inuestiganda & cognoscenda sunt:

Deinde, quæ à resurrectione Christi exempla petere debeamus, nempe duo, quorum

Quantũ utilitatis Domini resurrectionis fidelibus attulerit. Nã

Vt Dei iustitia ostēderetur, à quo maximè decebat eum extolli, qui vt illi obtemperaret, depressus, atq; omni ignominia affectus erat. Præterea, vt fides nostra confirmaretur, sine qua hominis iustitia constare non potest.

Deinde, vt spes nostra aleretur, atq; sustentaretur. Cum enim Christus resurrexerit, certa spe nitimur, fore vt nos etiã resurgamus: siquidem membra capitũ sui conditionem consequantur necesse est.

Postremò, vt salutis & redemptionis nostræ mysterium absoluere-tur. Christus enim morte sua nos à peccatis liberauit: resurgens verò, præcipua nobis bona restituit, quæ peccando amiseramus.

Alterum est, vt, postquàm peccati maculas eluimus, nouum vitæ genus instituamus, in quo morum integritas, innocẽtia, sanctitas, modestia, iustitia, beneficentia, humilitas eluceat.

Alterum est, vt in eo vitæ instituto itã perseueremus, vt, adiuuante Domino, à iustitiæ via, quam semel ingressi fuerimus, non excidamus.

In resurrectione Deum esse immortalem, plenum gloria, mortis & diaboli victorem, agnoscimus, quod de Christo Iesu sine vlla dubitatione credendum & confitendum est.

Deinde Christi resurrectio nobis etiã corporis resurrectionem peperit, tum quia eius mysterij causa efficiens fuit, tum quia ad Domini exemplum resurgere omnes debemus.

In summa: hoc maximè resurrectione sua Dominus effecit, vt qui antea vnã cum illo peccatis & huic seculo mortui eramus, cum illo etiã ad nouam vitæ institutionẽ & disciplinã resurgeremus.

SVMMA.

POSTQVÀM Christus Dominus sexta feria, hora diei nona, in cruce spiritum emisit, & eadem die vespere sepultus est ab eius discipulis, qui Pilati prædis permissu, corpus Domini è cruce depositũ, in propinqui horti monumentũ nouum intulerunt: tertio à mortu die, qui fuit dominicus, summo manè illius anima corpori iterũ coniuncta est.

NECESSITAS.

HVIS Articuli fidem cum D. Augustinus admiraretur, itã scripsit: Nõ magnum est, credere quia mortuus est Christus: hoc & pagani, & Iudei, & omnes iniqui credunt: hoc omnes credunt quia mortuus est. Fides Christianorum, resurrectio Christi est: hoc pro magno habemus, quia credimus eum resurrexisse.

REGVLA I.

SED resurrectionis voce non illud solum intelligendũ est, Christum à mortuis excitatũ esse,

esse, quod multis alijs commune fuit, sed sua vi ac virtute resurrexisset, quod proprium in illo fuit & singulare.

REGVLA II.

QVIN illud etiã præcipuum Christi fuit, quod ipse primus omnium hoc diuino resurrectionis beneficio affectus est. Ad Coloss. i. Apoca. i. Nam & si ante Christum multi alij à mortuis excitati sint, omnes tamen ea conditione reuixerunt, vt eis iterum moriendum esset: at Christus dominus ita resurrexit, morte subacta & oppressa, vt mori amplius non possit.

REGVLA III.

NECID prætereundum est, quod tertia die Christus resurrexisset dicitur. Vt enim diuinitatem suã declararet, resurrectionem ad finem seculi differre noluit. Rursus verò, vt eum verè hominem, verèq; mortuũ esse crederemus, non statim post mortem, sed tertio die resurrexit, quod temporis spatium ad veram mortem comprobendam satis esse videbatur.

ARTICVLVS VI.

ASCENDIT AD CAELOS, SEDET AD DEXTERAM DEI PATRIS OMNIPOTENTIS.

CONTINVATIO.

DE Christo Iesu illud etiã fideles sine vlla dubitatione credere oportet, eum perfectio iam & absoluto redemptionis nostræ mysterio, vt homo est, in cælum corpore & anima ascendisse: nam vt Deus est, nunquam ab eo abfuit, vt qui diuinitate sua loca omnia compleat.

DE ASCENSIONE CHRISTI. TAB. 16.

modus ascensionis, quo docemur Ascendisse Christum sua virtute, non aliena vi sublatum, quemadmodum Elias, qui igneo curru in cælum euectus est. 4. Reg. 2. Neque verò solum vt Deum præpotenti diuinitatis virtute in cælos ascendit, sed etiã vt homo est.

Ascendit ad cælos: Quibus verbis exprimitur Causæ propter quas Christus Dominus in cælos ascendit.

Primum enim ascendit, propterea quod eius corpori, quod immortalitatis gloria in resurrectione donatum fuerat, non terrenæ huius & obscuræ habitationis locus, sed altissimum & splendidissimum cæli domiciliũ conueniret. Deinde, vt regnum suum non esse ex hoc mundo, re ipsa comprobaret. Sed illud etiã Dominus noster in cælum ascendens efficere voluit, vt nos eum ascendentes mente & desiderio prosequeremur, & in cælum nos cogitatione conferamus.

Ascendit etiã in cælum ex Apostoli sententiã, vt appareat nunc vultui Dei pro nobis, & apud Patrem Aduocati officio fungatur. Heb. 9. 1. Ioan. 2. Parauit deniq; nobis locum, quod etiã se facturum promiserat, atq; omnium nostrum nomine caput ipse Iesus Christus venit in cælestis gloriæ possessionem. Primum enim fidei nostræ merito maximus cumulus accessit. Nam fides earum rerum est, quæ sub aspectu non cadunt, atq; ab hominum ratione ac intelligentia remotæ sunt.

Prætereã ad confirmandam spem in cordibus nostris magnum habet momentum. Inde enim in magna spe sumus, fore vt nos etiã eius membra illuc ascendamus, atque ibi cum capite nostro coniungamur.

Deinde hoc quoq; vel maximum beneficium consecuti sumus, quod amorem nostrum ad cælum rapuit, ac diuino spiritu inflammavit.

Accedit etiã, quod in terris domum suam, id est, ecclesiam amplificauit, quæ Spiritus sancti virtute, & ductu gubernaretur, varia dans hominibus dona, secundum mensuram donationis suæ.

Ad extremum verò, Christi ascensus, non solum veluti exemplar nobis propositus est, quò altè spectare, & spiritu in cælum ascendere discamus, sed diuinam etiã virtutem, qua id efficere possimus, largitus est.

Sedet ad dexterã Dei Patris omnipotentis: Quibus verbis vtimur ad explicandã Christi gloriã, quam vt homo præ cæteris omnibus adeptus est, eumq; in Patris dextera esse confitemur. Sedere aut, hoc loco non situm & figurã corporis significat, sed eam regie, summæq; potestatis ac gloriæ firmã & stabilem possessionẽ, quam à Patre accepit, declarat. Quam gloriã adeò constat propriã & singularem Dni esse, vt cuius aliq; creaturæ naturæ conuenire non possit. Ad quem enim Angelorũ dixit aliquando, Sede à dextris meis? Heb. 1.

HIC Articulus duabus cõstat sententijs:

Effectus siue cõmoda ascensionis Christi.

REGVLA I.

IN huius Articuli explicatione illud primũ obseruare oportebit, cætera omnia mysteria ad ascensionẽ, tanq; ad finẽ, referri, in eoq; omnium perfectionem & absolutionem contineri.

REGVLA II.

PRAETER Eã alia Symboli capita, quæ ad Christum Dominũ pertinent, summã eius humilitatẽ & contempionẽ ostendunt. At verò q; eum superiori articulo à mortuis resurrexisset, nũc verò in cælum ascendisse, & ad Dei Patris dexteram sedere confitemur, nihil ad eius summam gloriã diuinamq; Maiestatem declarandã, magnificentius dici aut admirabilius potest.

ARTICVLVS VII.

INDE VENTVRVS EST IVDICARE VIUOS & MORTUOS.

CONTINVATIO.

TRIA sunt Domini nostri Christi ad suam ecclesiam decorandã & illustrandam insignia officia & munera: redemptionis, patrocinijs & iudicij. cum autẽ superioribus articulis ab eo genus humanum passione & morte redemptum esse, ascensu etiã in cælum, nostram causam & patrociniũ in perpetuum susceptum constet, sequitur, vt eius iudicium hoc articulo declaretur.

DE IVDICIO EXTREMO.

TABVLA 17.

Venturus est, Acto. 1. Sacræ aut literæ duos filij Dei aduentus esse testant: Alterum, cum salutis nostræ causa carnem assumpsit, & homo in virginis aluo effectus est. Alterum, cum in consummatione seculi, ad iudicandos omnes homines veniet, & is vocatur dies Domini, quæ sicut fur veniet. 1. Thessa. 5. De die autem illa & hora nemo scit. Mar. 13. Prædicatio Euangelij in vniuerso orbe. Matth. 24. Signa tamen, quæ scriptura iudicium hoc antecessura testatur, tria sunt præcipua: Discessio, Antichristus. 2. ad Thes. salon. 2.

INDE

Primò, duo obseruanda sunt tempora, in quibus unicuiq; necesse est in conspectũ Dni venire, & singularũ cogitationũ, actionum, verborum deniq; omnium rationẽ reddere, demumq; iudicis præsentem subire sententiam: Alterum verò, cum vno die atque vno in loco omnes simul homines ad tribunal iudicis stabunt, vt omnibus omnium seculorum hominibus inspectantibus & audientibus, singuli, quod de ipsis decretũ & iudicatũ fuerit, cognoscant: hoc autem generale iudicium appellatur.

Deinde forma: Quæ autem iudicij forma & ratio futura sit, cum ex Danielis oraculis, tum ex Sanctorum Euangeliorum, & Apostoli doctrina, facile erit cognoscere.

Christus enim Saluator noster, latis oculis pios à dextris stantes intuens, ita de illis iudicium summa cum benignitate pronũciabit, Venite benedicti Patris mei, possidete regnũ, quod paratũ est vobis à constitutione mundi. Matt. 25.

Postremo sententia, quæ à Iudice pronũcianda sit: Deinde ad eos qui à sinistra stabunt, conuersus, suam iustitiã in eos effundet his verbis: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Ex quibus verbis Theologi duplicem colligunt penam: Damni vnam, qua damnati, priuantur adpectu Dei, ibi, Discedite. Alterã sensũ, quòd sensũ corporis percipiatur, ibi, In igne æternum.

HVIVS Articuli ea vis est & ratio, summo illo die Christum dominū de vniuerso hominum genere iudicaturum esse. Hęc autem veritatis formula, iurè vna ex duodecim fidei Christianę Articulis constituta est, vt si quorum animi in prouidentia & iustitia Dei narent, huius doctrinę ratione confirmarentur.

REGVLA I.

VERVM Christo domino non solū vt Deo, sed etiā vt homini hoc iudiciū datū esse, sacre literę declarant. Quauis enim iudicandi potestas omnibus sanctę Trinitatis personis cōmunis sit: præcipuè tamen filio eam tribuimus, q̄ ipsi quoq; sapientiam conuenire dicimus.

REGVLA II.

DECEBAT autem maximè, à Christo Domino hoc iudicium exerceri, vt, cū de hominibus decernendum esset, illi corporcis oculis iudicem videre, & auribus sententię, quę proferebatur, audire possent, & omninò iudicium illud sensibus percipere.

REGVLA III.

Ac præterea æquissimum erat, vt homo ille qui iniquissimis hominum sententijs condemnatus fuerat, omnium deinde iudex sedere ab omnibus conspiceretur.

APPENDIX.

DE NECESSITATE IUDICII GENERALIS: QVAE CAUSA fuerit, cur præter priuatum de singulis, alterum etiā de vniuersis hominibus iudicium exerceretur.

CAUSA PRIMA.

CVM vel ipsis hominibus mortuis interdū superstites sint filij Parentū imitatores, reliqui sint libri, discipuli, exemplorū, orationū amatores, ac propugnatores: quibus rebus ipsorum mortuorū præmia, & pœnas augeri necesse est, cū hęc vel utilitas vel calamitas ad plurimos pertinens, nō prius finē habitura sit, q̄ extremus veniat mūdo dies, equum erat de vniuersa hac rectè, aut perperam factorum dictorumq; ratione perfectam quęstionem haberi, quod fieri non poterat, nisi factō cōmuni omnium hominū iudicio.

SECVNDATA CAUSA.

ACCEDIT etiā, quod, cū piorū fama sæpè lædatur, impij verò innocentie laudē cōmendantur: diuinę iustitię ratio postulat, vt pij ereptam iniuria apud homines existimationem in publico vniuersorum hominum conuentu & iudicio recuperent.

CAUSA TERTIA.

DEINDE verò boni & mali homines quęcunq; in vitā egerūt, cū nō sinē corporibus egerint, omninò sequitur, vt benefacta siue malefacta ad corpora etiā pertineant, quę actionum ipsarum instrumentum fuerunt.

QVARTA CAUSA.

POSTRIEMO, quoniam in aduersis, & secundis hominum rebus, quę promiscuè nōnquam bonis & malis eueniunt, probandum erat, nihil non infinita Dei sapientia & iustitia geri ac gubernari, par fuit, non solū bonis præmia, improbis supplicia in futuro seculo cōstitui, verū etiā publico ac generali iudicio decerni, quo omnibus notiora & illustriora fierent, atq; vt Deo iustitię & prudentię laus ab omnibus tribueretur, pro iniusta illa querela, qua sancti etiā viri deplorari interdū, vt homines, solebant, cū improbos valentes opibus, & honoribus florentes, animaduertent.

EPILOGVS.

ATQVE sic pposito iudicio pios recreari, impios terreri oportebat, vt cognita Dei iustitia, illi nē deficerent, hi à malis, æterni supplicij metu atq; expectatione, reuocarentur.

2. COR. 3.

OMNES nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisq; propria corporis, prout gessit, siue bonum, siue malum.

ECCLESIASTICI 7.

IN omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.

ARTI-

ARTICVLVS VIII.
CREDO IN SPIRITVMSANCTVM.

CONTINVATIO.

HACTENUS, quę ad primam & secundam sanctę Trinitatis personam pertinebant, quātūm propositi argumenti ratio postulare videbatur, exposita sunt: sequitur nūc, vt illa etiā, quę in s̄mholo de tertia persona, hoc est, de spiritu sancto traduntur, explicentur.

DE SPIRITV SANCTO, TERTIA SANCTIS

simę Trinitatis persona, siue de sanctificatione Ecclesię. TABVLA 18.

Nominis notione, quod est	{	Commune etiā	{	Patri & Filio	} uterq; enim &	{	Spiritus est, & Sanctus.	} tāquam ab vno principio eterna processio, et tertia dicitur in Trinitate perso- na.
		Proprium Spiritui sancto nomen tribu- tum nō est, cū eius productio, spiratio & processio appelletur. Procedit enim à	{	Patre & Filio.	}			

HVIVS Articuli explicatio consistit in

Ut intelligamus spiritum sanctum æquè ac patrem, & Filium, Deum esse, eidē æquale, æquè omnipotentem, æternum, & infinitę perfectionis, summum bonum ac sapientissimum, eiusdemq; cum Patre & Filio naturę: id cū pluribus sacre scripturę testimonijs, cum communi probatur baptizandi formula, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Si enim pater Deus est, & filius Deus, omninò fateri cogimur, etiā Spiritum sanctum, qui cum eis pari honoris gradu coniungitur, Deum esse.

Cognitione effectū. Habet enim spiritus sanctus quosdā admirabiles effectus, & amplissima munera, quorū p̄cipuos et maxime p̄prios effectus Esaias II. Prophetia suę cap. enumerat 7. Spiritū videlicet	{	Sapientię, Intellectus, Consilij, Fortitudinis, Scientię, Pietatis, Timoris Dñi.	} Hęc Spiritus sancti dona vocantur, ex quibus Christianę vitę præcepta haurimus, sentireq; possumus, an Spiritus sanctus in nobis sit.
---	---	--	---

REGVLA.

PROINDE, quęcunq; bona & beneficia à Deo in nos collata sunt, (quid autem habemus, quod à Deo, vt inquit Apostolus, non acceperimus? 1. Cor. 4.) ea nobis spiritus sancti concessu & munere data esse, pio & grato animo agnoscere debemus.

EPILOGVS.

VERVM præ ceteris eius amplissimis muneribus, gratia illa prædicanda est, quę nos iustos facit, signatq; spiritu promissionis sancto, qui est pignus hereditatis nostrę. Hęc enim mentem nostram arctissimo amoris vinculo Deo iungit: ex quo fit, vt summo pietatis studio accensi, nouam vitam instituamus, ac naturę diuinę participes effecti, filij Dei nominemur, & verè simus. 1. Ioan. 3.

ARTICVLVS IX.
CREDO SANCTAM ECCLESIAM CATHOLICAM,
Sanctorum Communionem.

CONTINVATIO.

PENDET hic à superiori: quia cū iam demonstratum sit, spiritum sanctum omnis sanctitatis fontem & largitorem esse, nunc ab eodem Ecclesiam sanctitate donatā cōfitemur.

B 4 DE EC.

PARTITIONES CATE-
DE ECCLESIA CATHOLICA.

TABVLA 19.

Dicitur { Domus & edificium Dei, 1. Timoth. 3.
Grex ouium Christi, quarum ille ostium est.
Sponsa Christi, 2. Cor. 11. ad Ephes. 5.
Corpus Christi, ad Ephes. 1. ad Colof. 2. } Et hæc singula plurimum valent ad fideles excitandos, vt se dignos im-
messa Dei clemētia & bonitate p̄be-
ant, q̄ eos, vt popul' Dei esset, elegit.

Significat Ecclesia euocationem: verum scriptores postea vsurparunt pro cōcilio & cōcione. Est, vt ait S. Augustinus, populus fidelis, per vniuersum orbem dispersus.

Dif- fert ab { Alijs reb' publicis. } Illa enim humana ratione & prudentia nituntur. Hæc autē, Dei sapiē-
tia: vocauit enim nos } Intimo quidem spiritus sancti afflatu, qui ho-
minum corda aperit. Extrinsecus autem, Pastorum & prædicato-
rum opera ac ministerio.

San- tam Eccle- siam Catho- licā: Quæ { Synagoga, id est, con- gregatione populi fidelis olim sub lege positi. Nā, vt docet Augustinus, } Hoc ei nomen impositum est, quia pecudum more, qui-
bus magis congregari conuenit, terrena & caduca tā-
tum bona spectaret: Christianus vero populus, merito non synagoga, sed Ec-
clesia dicitur: quia terrenis & mortalibus rebus con-
temptis, caelestes & æternas tantummodo consecratur.

Diui- ditur in { Triumphantem, quæ est cætus ille clarissimus & felicissimus beatorum spirituum, & eorum qui de mundo, de carne, de iniquissimo dæmone triumpharunt, & ab huius vitæ molestijs, liberi ac tui, æterna beatitudine fruuntur. } Bonorum, qui non solum fidei professione, & communionē sacramentorū, sed etiā spi-
ritus gratia, & charitatis vinculo inter se coniuncti & colligati sunt.

{ Militantem, quæ est cætus omnium fidelium, qui adhuc in terris viuūt: & ideo militans vocatur, quod illi cum inmanissimis hostibus, mūdo, carne, satana perpetuum sit bellū. } Improborum, qui eorundem quidem sacra-
mentorum participes, eandem quoque quā boni fidem profitentur, & vitæ ac moribus sunt dissimiles.

Notas seu proprietates habet quatuor: vt sit { Vna: Nam vna, inquit, est columba mea, vna est speciosa mea. Cant. 6. Quod Deo consecrata dedicatæque sit. } Sancta vel } Quia veluti corpus cum sancto capite Christo Domino, totius sanctitatis fonte, coniungatur. } Catholica, id est, vniuersalis: quoniam a solis ortu vsque ad occasum, vniuersæ fidei splendore diffunditur. Augustinus. } Apostolica: Etenim spiritus sanctus qui Ecclesie præsidet, primum quidem Apostolis tributus est: deinde vero summa Dei benignitate, semper in Ecclesia mansit.

Sanctorū communem, hoc est, { Societatem sanctorum, ad quam nos inuitat D. Ioannes Euangelista: Vt & vos, inquit, societatem habeatis nobiscum, & societas nostra sit cum patre, & cum filio eius Iesu Christo, 1. Ioan. 1. Est autem hic articulus non solum quædam reinterpretatio superioris, doctrinaq̄ vberiorum fructuum, sed etiā quis vsus mysteriorum esse debeat, quæ symbolo continentur, declarat. Vnitatis enim spiritus, quo Ecclesia Catholica regitur, efficit, vt quidquid in eam collatum est, commune sit. } Qui in charitate vitam Christi-
tianā degunt, iustique & cha-
ri Deo sunt.

Com- muni- onem { Sacramentorū, quibus fideles veluti sacris vinculis Christo cōnectuntur. } Qui-
bus fru-
untur } Non eorum tantum, q̄ ho-
mines charos Deo ac ius-
tos reddunt, sed gratia etiā gratis da-
ta, vt sunt, scientia, Pro-
phetia, donum linguarū
ac miraculorum. } Membra vero mortua, fructū
eorum spirituale non percipi-
unt, tamen si huius corporis
membra esse non desinunt.

HIC
Arti-
culus
cōple-
ditur

QVI HOMINES A CATHOLICA EXCLV-
dantur Ecclesia. TABVLA 20.

**AB EC-
clesia ex-
cluduntur**

Primò quidem Ethnicis & infideles, quod in Ecclesia nunquam fuerunt, neque eam vnquam cognouerunt, nec vllius sacramenti participes in populi Christiani societate facti sunt.

Deinde verò hæ-
retici atque schi-
smatici, quia ab Ec-
clesia descuerūt. } Neg, enim illi magis ad Ecclesiam spectant, q̄ trans-
fugæ ad exercitum pertineant, à quo defecerunt. Non negandum tamen, quin in Ecclesie potestate sint, vt qui ab ea in iudiciū vocentur, puniantur, & anathemate damnentur.

Postremò etiā excommunicati, quod Ecclesie iudicio ab ea exclusi, ad illius communionem non pertineant, donec respiciant.

De cæteris autem, quauis improbis & sceleratis hominibus, adhuc eos in Ecclesia perseuerare dubitandum non est, idq̄ fidelibus tradendum assidue: vt si foris Ec-
clesie Antistitum vita flagitiosa sit, eos tamē in Ecclesia esse, nec propterea quid-
quam de eorum potestate detrabi certò sibi persuadeant.

ARTICVLVS X.
REMISSIONEM PECCATORVM.

CONTINVATIO.

HUNC articulum, non solum diuinum aliquod mysterium, etiā ad salutem comparan-
dam maximè necessarium continere, satis illud indicat, quod Saluator noster paulò ante
ascensum in cælum, de ea re testatus est, cum discipulis sensum aperuit, vt intelligerent
scripturas: Oportebat, inquit, Christū pati, & resurgere à mortuis tertia die, & prædicari
in nomine eius poenitentiam & remissionem peccatorum in omnes gentes incipientibus
ab Hierosolyma. Lucæ 24.

DE REMISSIONE PECCATORVM. TAB. 21.

**ARTI-
culi huius
summa
hæc est,
in Eccle-
sia catho-
lica repe-
riri**

Non so-
lum re-
missionē
peccato-
rum, in-
quæ tria
maximè
sunt spe-
ctanda:

Cuius virtutis sit, peccata remittere. Constat enim ab vno Deo peccata hominibus cōdonari, neq̄ ad alium auctorem, quàm ad summam eius boni-
tatem, & potentiam tam munificum opus referendum esse. Ego sum, inquit
ipse Dominus per prophetam, qui deleo iniquitates tuas. Isai. 43.

Qua ratione Deus clementissimus pater, mundi peccata delere constitu-
erit, sanguine enim vnigeniti filij sui, scelera nostra expiari voluit, vt pe-
nam quā nos pro peccatis cōmeruimus, vltro ille persolueret, iustus quæ pro
iniustis damnaretur, innocens pro reus morte acerbissima afficeretur.

Quibus veluti instrumentis hæc conferatur venia. Nam per sacramenta
solum, si eorum forma seruetur, peccata remitti possunt: aliter vero nullū
ius à peccatis soluendi Ecclesie datum est.

Sed etiā potestatem peccata remitte-
di in ea esse: qua spiritus et secundum leges,
à Christo Dño præscriptas, sacerdotes
vtatur, verè peccata remitti, & cōdo-
nari credendū est. Hoc verò admirabi-
le & diuinū munus antequàm Deus ho-
mo fieret, nulli creatæ naturæ impar-
titum est, sed

Primus omnium Christus Saluator noster
vt homo, cum idē verus Deus esset, hoc mu-
nus à caelesti patre traditum accepit.

Deinde Christus eam potestatem episcopis
& presbyteris in Ecclesia concessit: Acci-
pite, inquit, spiritus. Quorū remisit is pec-
cata, remittuntur eis: & quorum retinueri-
tis, retenta sunt. Ioan. 20. Verum Christus
sua auctoritate, cæteri vt Christi ministri,
peccata dimittunt.

PARTITIONES CATE-
REGVLA I.

NEQUE verò existimandum est, hanc potestatem certis quibusdam peccatorum generibus definitam esse. Nullum enim tam nefarium facinus vel admitti, vel cogitari potest, cuius remittendi potestatem sancta Ecclesia non habeat. Quemadmodum etiã nemo adeò improbus & scelestus fuerit, quem si erratorum suorum verè pœniteat, certa ei veniæ spes proposita esse non debeat.

REGVLA II.

SED neque hæc eadem potestas ita circumscribitur, vt præfinito solùm aliquo tempore ea vti liceat. Nam quacunque hora peccator ad sanitatem redire voluerit, reiiciendum non esse docuit Saluator noster Matth. 18.

REGVLA III.

VERUM hoc loco admonendi sunt fideles, nè tam ampla veniæ facultate proposita, quã etiã nullius temporis termino definiri declarauimus, vel ad peccandum faciliores, vel ad respiscendum tardiores reddantur: in altero enim cum iniuriosi & cõtumeliosi in hæc diuinam potestatem manifestè deprehendantur, indigni sunt, quibus Deus misericordiã suam impertiat: in altero verò magnoperè verèdum est, nè morte occupati, frustra peccatorum remissionem confessi fuerint, quam tarditate & procrastinatione meritò amiserunt.

ARTICVLVS XI

CARNIS RESVRRECTIONEM.

CONTINVATIO.

MAGNAM huius articuli vim esse ad fidei nostræ veritatem stabiliendam, id maximè ostendit, quòd diuinis literis non solùm credendus fidelibus proponitur, sed multis etiã rationibus confirmatur. Quod quidem cum in alijs symboli articulis vix fieri videamus, intelligi potest hoc veluti firmissimo fundamento salutis nostræ spem nixam esse. Nam vt Apostolus ratiocinatur, Si mortuorum resurrectio non est, neque Christus resurrexit: quòd si Christus non resurrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis est & fides vestra. I. Cor. 15.

DE CAR-

CHISMI CATHOLICI TRIDENTINI.

DE CARNIS RESVRRECTIONE.

TABVLA 22.

Definitio. Est autem resurrectio, auctore Damasceno, ad eum statum vnde cecideris, reuocatio: & inter præcipua Dei numeratur opera. Quemadmodum enim omnia à Deo initio creationis perfecta fuerunt, ita etiã in resurrectione futurum omninò affirmare oportet.

Significatio. Nam resurrectio hominum, in hoc articulo carnis resurrectio appellatur: vt duarum partium, animæ & corporis, quibus homo constat, alteram tantum, nempe corpus, corrumpi, & in puluerem terræ, ex qua compactum est, redire, animã verò incorruptam manere intelligamus.

AD HVI-
us articuli
explicatio-
nem perti-
nent resur-
rectionis

Differentia. Neq, enim par omnium } Qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ:
conditio est futura, sed resurgent, } Qui verò mala egerunt, in resurrectionem iudicij. Ioan. 5.

Qualitas. Non enim corpus tantum resurget, sed quidquid ad illius naturæ veritatem, atque ad hominis decus & ornamentum pertinet, restituendum est. Præclarũ ea de re sancti Augustini testimonium legimus: Nihil tunc vitij, inquit, in corporibus existet: Qui enim vel ab ipso ortu, oculis capti sunt, vel ob aliquem morbum lumina amiserunt, claudi atque omninò manci, & quibusuis membris debiles, integro ac perfecto corpore resurgent.

Causa finalis. Idcirco autem corpora excitanda sunt, vt referat vnusquisq, propria corporis, prout gessit, siue bonum, siue malum. 2. Cor. 5.

Habebunt autem sanctorum rediuiua corpora, insignia quædam & præclara ornamenta, quibus multo nobiliora futura sint, quam vnquam antea fuerint. præcipua verò sunt quatuor illa, quæ dotes appellantur, ex Apostoli doctrina à Patribus obseruatæ. De quibus in sequenti vide tabula.

DE DOTIBVS ANIMAE BEATAE.

TABVLA 23.

Prima est, impassibilitas, munus scilicet & dos, quæ efficit, nè molesti aliquid pati, vllòve dolore aut incommodo affici queant.

Altera claritas, qua sanctorum corpora, tanquam sol fulgebunt. quã Apostolus interdum gloriam, ad Philip. 3. modò claritatem appellat. 1. Corint. 15. Est verò claritas hæc fulgor quidam, ex summa animæ felicitate ad corpus redundans, ita vt sit quædam communicatio illius beatitudinis, quæ anima fruitur.

Tertia est illa, quam agilitatem vocant, qua corpus ab onere, quo nunc premitur, liberabitur: facillimeq, in quancunq, partem anima voluerit, ita moueri poterit, vt ea motione nihil celerius esse queat.

Quarta ea est, quæ vocatur subtilitas: cuius virtute corpus animæ imperio omninò subijcietur, eiq, seruiet, & ad nutũ præsto erit. Seminatur enim corpus animale, inquit Apostolus, surget corpus spirituale. 1. Cor. 15.

DE RE-

QVATVOR
dotes habebunt cor-
pora rediuiua, qua-
rum

INTER FRV-
ctus, qui ex resur-
rectionis articulo
capiuntur, sunt ij:

Quòd in eorū morte, qui nobis necessitudine vel benevolentia coniuncti sunt, facile tum alios, tum nos ipsos consolabimur.
In omnibus etiā alijs ærumnis & calamitatibus, futuræ resurrectionis cogitatio, summam nobis doloris leuationem afferet.
Præterea hoc plurimum valebit ad persuadendum fidelibus populis, vt re-
tam vitam, integram, ab omniq; prorsus peccati labe puram, agere quàm diligentissimè curent.
Contra verò nulla res maiorē vim habitura est ad comprimendas animi cupiditates, hominesq; à sceleribus auocandos, quàm si sapius admoneantur, quibusnam malis & cruciatibus improbi affiendi sunt, qui extremo illo die procedent in resurrectionem iudicij.

ARTICVLVS XII ET VITAM AETERNAM.

CONTINVATIO.

SANCTI Apostoli duces nostri, Symbolum, quo fidei nostræ summa continetur, æternæ vitæ articulo claudi & terminari voluerunt: tum quia post carnis resurrectionem nihil aliud fidelibus expectandum est, nisi æternæ vitæ præmium: tum verò, vt perfecta illa felicitas, & bonis omnibus cumulata, nobis semper ante oculos versaretur, doceremurq; in ea mentem & cogitationes nostras omnes defigendas esse.

DE VITAE AETERNAE PRAEMIO, ET gloria beatorum, & primū quid eo nomine intelligatur.

VITA AETER-
na, cuius gloriam ocu-
lus non vidit, nec au-
ris audiuit, nec in cor
hominis ascendit, 1. Cor.
2. dicitur

Interdum quidem Regnum Dei, Christi, caelorum, Paradisus, sancta ciuitas, noua Hierusalem, domus patris: perspicuum tamen est, nullum ex ijs ad eius magnitudinem explicandam satis esse. Altior enim & præstā-
rior quædam res est vitæ huius felicitas, quàm vt proprio vocabulo p-
fectè significare eius rationem possimus.

Hoc loco non magis perpetuitatem vitæ, cui etiā demones, sceleratq; homines addicti sunt, quàm in perpetuitate beatitudinem, quæ beatorum desiderium expleat, significat.

QVI.

CONSI-
stet hæc fe-
licitas in

Malorum liberatione: Non enim esurient beati, neque sitient amplius, neque cadet super illos sol, neque ullus aestus, Apocal. 7. Sed absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum: & mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra, quæ prima abiierunt, Apocal. 21.

Bonorū adeptio-
ne. Qua in re illa
distinctione vt
oportebit, quā à
grauissimis diui-
narū rerum scri-
ptoribus accepi-
mus. Ij enim duo
bonorum genera
esse statuūt, quo-
rum alterum

Ad beatitudinis naturam pertinet, quæ quidem essentialis dicitur beatitudo, & in eo sita est, vt Deum videamus, eiusque pulchritudine fruamur, qui est omnis bonitatis ac perfectionis fons & principium. Hæc est vita æterna, inquit Christus Dominus, vt cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Iesum Christum: Quam sententiam sanctus Ioannes videtur interpretari, cum ait: Scimus quoniam cum apparuerit, similes erimus, quoniam vide-
bim⁹ eum sicuti est. Si-
gnificat em̄ beatitudi-
nē ex ijs duob⁹ cōstare: Tum quòd Deum intuebitur, qualis in natura sua ac substantia est.

Ipsam beatitudinē cō-
sequitur, quæ bona ac-
cessoria dicuntur. Ad
illā enim accedūt qua-
dam ornamenta communia, quæ quoniam ab humana ratione minus remota sunt, vehementius quoque animas nostras commouere & excitare solent. Huius generis ea sunt, de quibus Apostolus ad Romanos videtur intelligere: Gloria, & honor, & pax omni operanti bonum. Infinita verò esset omnium oblectationū enumeratio, quibus beatorum gloria cumulata erit: ac ne cogitatione quidem fingere eas possumus. Tum quòd veluti dij efficiemur. Nā qui illo fruuntur, quauis propriam substantiam retineant, admirabilem tamen quandam & propè diuinā formam induunt, vt Dij potius, quàm homines videantur.

QVIBVS REBVS VITA AETERNA SIT comparanda.

ADQVIRITVR ab hominibus, si fide & charitate instructi, & in oratione & sacramentorum salutari vsu perseuerantes, ad omnia benignitatis officia in proximos se exercent. Itā enim Dei misericordia fiet, qui beatam illam gloriā diligentibus se præparauit, vt aliquādo impleatur, quod dictum est per prophetā: Sedebit populus meus in pulchritudine pacis, & in tabernaculis fidutiæ, & in requie opulenta. Esa. 32.

REGVLA I.

SED tamen hoc fidelibus persuasum esse debet, quæcunq; nobis iucunda in hac vita cōtingere, vel etiā optari queant, siue ea ad mentis cognitionem, siue ad corporis perfectū habitum pertineant, earum rerum omnium copijs beatam caelestium vitam circumfluere.

REGVLA II.

HOMINES Christiani etiā hīc spe beati meritò dicentur, si abnegantes impietatem ac secularia desideria, sobriè & iustè & piè vixerint in hoc seculo, expectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi. Tit. 2.

PARS SECUNDA CA- TECHISMI CATHOLICI DE SACRA-

mentis. Et primum de eorum numero. TABULA 27.

Catholicæ igitur Ecclesiæ Sacramenta, quemadmodum ex scripturis probatur, & patrum traditi-
one ad nos peruenit, & conciliorum testatur autoritas, septenario numero definita sunt. Cur autem
neque plura, neque pauciora numerentur, ex ijs etiã rebus, quæ per similitudinem à naturali vita
ad spiritualem transferuntur, probabili quadam ratione ostendi poterit.

HOMI- ni enim ad viviendum, vitamq; cõ- seruandam & ex sua rei, publi- cæ utilitate traducen- dam, hæc 7. necessaria videntur:	Vt scilicet in lucem edatur.	Qui- bus respõ- dere vidē- tur	Baptismus, veluti ceterorū ianua, quo Chri- sto renascimur.
	Augeatur.		Confirmatio, cuius virtute fit, vt diuina gra- tia augeamur & roboremur.
	Alatur.		Eucharistia, qua tanquam cibo verè celesti, spiritus noster alitur & sustinetur.
	Si in morbum incidat, sa- netur.		Pœnitentia, cuius ope sanitas amissa restitui- tur, postquam peccati vulnera accepimus.
Imbecillitas virium refi- ciatur.	Extrema vñctio, qua peccatorū reliquiæ tol- luntur, & animi virtutes recreantur.		Ordo, quo publica sacramentorum ministeria perpetuo in Ecclesia exercendi, sacrasq; oēs functiones exequendi potestas traditur.
Vt magistratus nūquam de- sint, quorum autoritate & imperio regatur.	Matrimonium, quo ex maris & femine legi- tima & sancta cõiunctione, filij ad Dei cul- tum & humani generis cõseruationem pro- creentur, & religiosè educantur.		
Vt legitima sobolis propa- gatione seipsum & hu- manum genus conser- uet.			

QV ID referat, numerum tenere sacramentorum.

Quæ quidem cognitio hanc utilitatem affert, quod populus eo maiori pietate omnes animi sui vires
ad laudandam & prædicandam Dei erga nos singularem beneficentiam conuertet, quo plura salutis
ac beatæ vitæ adiumenta, nobis diuinitus parata esse intellexerit.

DE DVPLICI SACRAMENTORVM

definitione. TABULA 28.

DEFI- nitio Sa- cramenti, est alia	Nomi- nis,	Nam profani authores sacramenti nomine obligationē illam significari vo- luerunt, cum iurati aliquo seruitutis vinculo obstringimur, ex quo iusu- randum, quo se milites fidelem operam reip. præstaturus pollicetur, sacra- mentum militare dictum est. Verum apud Latinos Patres, qui res diuinas scriptis tradiderunt, Sacra- menti nomen aliquam rem sacram, quæ in occulto latet, declarat, quem- admodum Græci ad eandem rem significandam, mysterij vocabulo vsi sunt.
	Rei.	Sacramentum enim, teste Augustino, est signum rei sacræ: vel vt alijs verbis, in eandem tamen sententiam, dictum est. Sacramentum est inuisibilis gratiæ visibile signum, ad nostram iustificationem institutum. Item Sacramentum est res sensibus subiecta, quæ ex Dei institutione sanctita- tis & iustitiæ tum significandæ, tum efficiendæ vim habet.

DE SI-

CHISMI CATHOLICI TRIDENTINI. DE SIGNIS ET REBVS SIGNATIS, SIVE

de signorum & rerum signatarum qualitate atq; differentia. TABULA 29.

RERVM omniū que sensibus p- cipiuntur, duo sunt genera. Alię enim	Diui- nitus data, in q- bus tria sunt consi- derā- da:	Naturalia, quæ præter se ipsa alterius rei notitiã in animis nostris gignunt, veluti fumus, ex quo statim ignem adesse intelligitur. Constituta atque ab hominibus inuētã sunt, vt & colloqui inter se, & alijs animi sui sensa explicare, vicissimq; aliorum sententiam & consilia possint cognoscere, quorum nonnulla ad oculorum, pleraq; ad aurium sensum, reliqua ad ceteros sensus pertinent.	Vt aliquid tantum significarēt, vel ad- monerent, cuiusmodi fuerunt legis purificationes, panis azymus, & alia per multa. Vt non significandi modò, sed effici- endi etiã vim haberēt. Quo in ge- nere sacramenta nouæ legis nume- randa sunt.	
		Ob id inuentã sunt, vt aliqd significent, vt scriptura, ve- xilla, imagi- nes, tubæ, & alia huiusces modi pmulta. Atq; hæc pro- priè appellan- tur signa, quo- rum dicuntur alia		Primò signa quæ- dã à Deo homini- bus commendata sunt & instituta,
		Deinde hæc mystica signa nõ solum sanctitatē & iustitiã nostrã, sed præterea duo alia cum ipsa sanctitate cõiuncta declarant: videlicet		Christi redemptoris passio- nē, q; sanctitatis causa est. Vitã æternam, celestemq; beatitudinē, ad quã san- ctitas nostra tanquam ad finem referri debet.
		Postremò, unicuiq; sacra- mentorū triplicē significã- di vim inesse sacri docto- res tradiderunt: tum quia		Alicuius rei præteritæ me- moriã afferat, Aliam præsentem indicet ac demonstrat, Aliam futuram præannunciet.

Non alterius rei significandæ, sed sua tantum causa effectæ sunt: quo in numero oēs
penè res, quæ natura constant, haberi possunt. Quod verò ad propositam sacramenti
definitionem attinet, diuinarum rerum scriptoret, sacræ rei nomine Dei gratiã, quæ
nos sanctos efficit, ac omnium diuinarū virtutum habitu exornat, demonstrant: huic
enim gratiæ propriam sacræ rei appellationem tribuendam merito putârunc. quippe
cum eius beneficio animus noster Deo consecratur & coniungatur.

QVAE HVIVS DOCTRINAE DE SIGNORVM NA- tura atque differentia sit utilitas.

NEQVE verò parùm proderit, si fidelis populus sacramenta ad signa pertinere
intellexerit: ita enim fiet, vt quæ illis significantur, continentur atq; efficiuntur,
sancta & augusta esse facilius sibi persuadeat: cognitaq; eorum sanctitate, ad di-
uinam erga nos beneficentiam colendam ac venerandam magis excitetur.

C 2 DE QVA-

PARTITIONES CATE-
DE QVATVOR IN SACRAMENTIS
obseruandis. TABVLA 30.

Materia, quæ dicitur ele-
mentum.
Forma, quæ communi vo-
cabulo verbū appellatur.

Nam ex his duobus quodlibet conficitur Sacramentū.
Vnde D. Augustinus: Accedit verbum, inquit, ad ele-
mentum, & fit Sacramentum.

Causa ef-
fectū pro-
ducens, q̄
est du-
plex:

Principalis, Deus. Nam cum Deus sit qui homines iustos efficiat, ipsa
verò sacramenta iustitiæ adipiscendæ miracula quæ dā instrumenta sint:
patet, vnum eundemq̄ Deum in Christo iustificationis & Sacramento-
rum authorem agnoscendum esse.

Velut instrumentalis,
Ministri Ecclesiæ. Nō
minus enim ministro-
rum officio, quàm ma-
teria & forma ad sa-
cramenta conficienda
opus est.

Atq̄ hi quidem ministri, quoniā in sacra illa
functione nō suam, sed Christi personā gerūt:
ea refit, vt, siue boni, siue mali sint, modò ea
forma & materia vtantur, quā ex Christi in-
stituto semper Ecclesia catholica seruauit, idq̄
facere proponant, quod Ecclesia in ea admini-
stratione facit, verè sacramenta conficiant &
conferant.

Meminerint tamen sacramentorum ministri,
sacramenta diuinam quidem virtutem, q̄ illis
inesc, nunquam amittere: at verò impurè ea
ministrantibus, æternam perniciem & mor-
tem adferre.

Prima, est humani ingenij imbecillitas. Siquidem natura ita compa-
ratum videmus, vt ad earum rerum notitiam, quæ mente atq̄ intelli-
gentia compræhensæ sunt, nisi per ea, quæ aliquo sensu percipiuntur,
nemini adspirare liceat.

Alterà verò causa est, quòd animus noster haud facile comouetur
ad ea, quæ nobis promittuntur, credenda. Quare Christus cum nobis
peccatorum veniam, cælestem gratiam, et spiritus sancti communicati-
onem pollicitus est, quædam signa oculis & sensibus subiecta instituit,
quibus eum quasi pignoribus obligatum haberemus, atque ita fidelem
in promissis futurum, nunquam dubitare possemus.

Causa, cur
sacramenta
institui o-
portuerit.
Plures au-
tē eius rei
causæ nu-
merari so-
lēt, quarū

Tertia causa fuit, vt illa tāquàm remedia, vt scribit S. Ambrosius,
atque euāgelici Samaritani medicamēta, ad animarum sanitatem vel
recuperandam vel tuendam præstō essent.

Sed quarta etiā causa accedit, cur sacramentorū institutio neces-
saria videri possit: vt scilicet notæ quædam & symbola essent, quibus
fideles internoscerentur.

Præterea aliam etiā iustissimā fuisse causam sacramenta instituēdi,
ex illis apostoli verbis: Corde creditur ad iustitiam, ore autem confes-
sio fit ad salutem, Rom. 10. ostendi potest. Sacramentis enim fidem no-
stram in hominum conspectu profiteri, & notam facere videmur.

Magnā deinde vim habent Sacramenta, nō solum ad fidem in animis
nostris excitandam & exercendam, sed etiā eam charitatem inflā-
mandam, qua amare inter nos debemus, cum arctissimo vinculo nos
colligātes, & vnius corporis membra effectos esse, ex sacrorum myste-
riorum communionem recordamur.

Postremo, quod in Christianæ pietatis studio plurimi faciendū est,
humane mentis superbiam edomant ac comprimunt, nosq̄ ad humili-
tatem exercent, dum sensibilibus elemētis subijcere nos cogimur, vt Deo
obtemperemus, à quo antea impiè defeceramus, vt mūdi clementis ser-
uiremus.

CHISMI CATHOLICI TRIDENTINI.
DE SACRAMENTORVM DIFFERENTIIS.
TABVLA 31.

Sacra-
mentis
anti-
quæ le-
gis,

Tum

Quòd in illis administrandis nulla, quòd quidem acceperimus, de-
finita forma seruetur: quo etiā fiebat, vt incerta admodum
& obscura essent.

Nostra verò formam verborum ita præscriptam habet, vt si fortè
ab ea discedatur, sacramenti ratio constare non possit: ob eamque
rem clarissima sunt, ac nullum relinquunt dubitandi locum.

Tum
quòd

Illa veteris legis sacramenta, cum infirma essent, egenaq̄ elemēta,
inquinatos sanctificabant ad emundationem carnis, nō animæ.
Quare vt signatantum earum rerum, quæ mysterijs nostris ef-
ficiendæ essent, instituta sunt.

Hæc verò nouæ legis sacramēta ex Christi latere manantia, emū-
dant conscientiam nostram ab operibus mortuis ad seruiendum
Deo viuenti, atque ita eam gratiam, quam significant, Christi
sanguinis virtute operantur.

NOVAE
legis sacra-
menta dif-
ferunt à

Seipsis,
& hoc
duobus
modis:

Neceitate.
Ex his enim
tria præce-
teris sunt
necessaria.

Baptismū enim unicuiq̄ sine vlla adiūctione necessariū esse
Saluator his verbis declarauit: Nisi qs renatus fuerit ex
aqua & spiritu, non potest introire in regnū Dei. Ioan. 3.
Pœnitentia verò illis tantummodò necessaria est, qui se
post baptismū aliquo mortali peccato, obstrinxerunt.
Ordo præterea etsi non singulis fidelibus, toti tamen Ec-
clesiæ omninò necessarius est.

Dignitate, quæ si in sacramentis spectetur, Eucharistia sanctitate & my-
steriorum numero ac magnitudine, longè cæteris antecellit.

DE SACRAMENTORVM EFFECTIBVS.
TABVLA 32.

DVO
præci-
puè sa-
cramen-
torum
nume-
rantur
effecti:

Ac principem quidem locum meritò gratia illa obrinet, quam vñtato à sacris doctoribus
nomine iustificantem vocamus. ita enim Apostolus apertissimè nos docuit, cum inquit,
Christum dilexisse Ecclesiam, & seipsum tradidisse pro ea, vt illam sanctificaret, mundas
eam lauacro aquæ in verbo, Ad Ephes. 5.

Describitur à D. Paulo, his verbis: Vñxit nos Deus, qui & signauit
nos, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris, 1. Cor. 1.
Est veluti insigne quoddam animæ impressum, quod deleri nūquam
potest, eiq̄ perpetuò inhæret.

Alter verò sa-
cramentorum ef-
fectus est, Cha-
racter, què ani-
mæ imprimunt.
Character autē

Præstat hoc:

Tum, vt apti ad aliquid sacri suscipiendum vel per-
agendum efficiamur:
Tum, vt aliqua nota alter ab altero internoscatur.

Proprius triū
est sacramen-
torum, vide-
licet

Baptismi,
Confirma-
tionis,
Ordinis.

Nam hæc tria tantum sacramenta
characterem imprimunt, neque vllò
vñquam tempore iteranda sunt.

MERITÒ QUIDEM à primis vsque Ecclesie temporibus illud semper seruatum est, vt sacramenta solemnibus quibusdam ceremonijs administrarentur.

Primum enim maxime decuit, sacris mysterijs eum religionis cultu tribuere, vt sancta sanctè tractare videremur. Præterea, quæ sacramento efficiuntur, cæremoniæ ipsæ magis declarant, ac veluti ante oculos ponunt, & earum rerum sanctitatem in animos fidelium altius imprimunt. Deinde verò mentes illorum, qui eas intuentur & diligenter obseruant, ad sublimium rerum cogitationem erigunt, fidemq; in eis & charitatem excitant.

REGVLA.

Cæremoniæ tametsi prætermitti sine peccato non possunt, nisi aliud facere ipsa necessitas cogat: tamen si quando omittantur, quoniam rei naturam non attingunt, nihil de vera sacramenti ratione imminui credendum est.

DE SACRAMENTORVM VENERATIONE

IN SACRAMENTORVM explicatiõe duo potissimum efficienda sunt:

Primum est, vt fideles intelligant, quanto honore & cultu & veneratione hæc diuina & cælestia munera digna sint.

Alteru verò, vt quoniã à clementissimo Deo ad communem omnium salutem proposita sunt, ijs pie & religiosè vtatur: quod futurum est, si diligenter expendant,

Primum, à Domino Salvatore nostro, à quo nihil nisi perfectissimum proficisci potest, instituta esse. Præterea, cum administrantur, Spiritu sancti, intima cordis nostri permeantis, efficacissimum numen præsto esse. Deinde, admirabili & certa curandarum animarum virtute prædita esse. Tum, per ea immensas illas Dominicæ Passionis diuitias ad nos deriuari.

Postremo verò considerandum etiã illud est, totum Christianum ædificium firmissimo quidè lapidis angularis fundamento inniti: verum nisi verbi Dei prædicatione, & Sacramentorum vsu vndiquè fulciatur, magnoperè verendum esse, nè magna ex parte labefactatum concidat. Vt enim per Sacramenta in vitam suscipimur, ita hoc veluti pabulo alimur, conseruamur, augemur.

REGVLA.

Omnibus Sacramentis hoc commune est, vt per illa virtus Passionis Christi Domini comunicetur.

DE BA.

Et si in sacris literis non solum eam abluionem, quæ cum Sacramento coniuncta est, sed etiam omne abluionis genus, quod aliquando ad passionem translatum est, significat:

Tamen apud Ecclesie scriptores, non quauis corporis abluionem declarat, sed eam, quæ cum Sacramento coniungitur, nec sine præscripta verborum forma ministratur: qua quidem significatione Apostoli ex Christi Domini instu uo frequentissime vsi sunt.

Ex ipsius vocis significatione, quam Græcam esse nemo ignorat: Porro

Alia quoq; nomina ad eãdem rem significandã S. Patres vsurparunt. Nam Diuus

Augustinus } Chrysostomus } Dionysius } Appel- lauit baptismum

Sacramentum fidei, quod illud suscipientes, vniuersam Christianæ religionis fidem profiteantur. Expurgationem, veteris videlicet fermenti. Christi Sepulturam, Plantationem, Crucem. Principium sanctissimorum mandatoru, q; veluti ianua sit, qua in Christianæ vitæ societatem ingredimur.

BAPTISMI natura et substantia explicatur

Alij, quia fide corda nostra illuminantur, quam in baptismo profiteamur, hoc Sacramentum illuminationem vocarunt. nam & Apostolus ita inquit ad Heb. 10. Rememoramini præstinos dies, in quibus illuminati, magnu certamen sustinuitis passionum, tempus nimirum quo baptizati erant, significans.

Definitione rei. Et si verò multæ ex sacris scriptoribus afferri possunt, illa tamen aptior & commodior esse videtur, quam ex verbis Domini apud Ioannem, & Apostoli ad Ephesios, licet intelligere. Nam cum Saluator dicat, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non potest introire in regnum Dei: Et Apostolus, cum de Ecclesia loqueretur, Mundas eam lauacro aquæ in verbo: ita fit, vt rectè & appositè definiatur, Baptisimum esse Sacramentum regenerationis per aquam in verbo. Vnde sentiendum est, hoc Sacramentum confici abluione, cui ex Domini Saluatoris instituto certa & solennia verba necessario adhibentur, quemadmodum semper sancti Patres docuerunt, quod apertissime illo D. Augustini testimonio demonstratur: Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum.

Declaratione materiæ & formæ, quæ in sequentibus continentur tabulis.

C 4 DE MA.

PARTITIONES CATE.
DE MATERIA BAPTISMI.

TABVLA 36.

MATERIA, SIVE ELEMENTUM huius Sacramenti, est omne naturalis aquae genus, siue ea maris sit, siue fluij, siue paludis, siue putei aut fontis, quae sine ulla adiunctione aqua dici solet. Quantum vero baptismi naturae & virtuti consentaneum fuerit, ut eius propria materia aqua institueretur, ex his potest animaduerti:

Quoniam hoc sacramentum omnibus, sine ulla exceptione, ad consequendam vitam necessarium erat, idcirco aquae materia, quae nunquam non praesto est, atque ab omnibus facile parari potest, maxime idonea est.

Deinde aqua effectum baptismi maxime significat: ut enim aqua sordes abluat, ita etiam baptismi vim atque efficientiam, quo peccatorum maculae eluuntur, optime demonstrat.

Accedit illud, quod quemadmodum aqua refrigerandis corporibus aptissima est, sic baptismi cupiditatum ardor magna ex parte restinguitur.

DE BAPTISMI FORMA.

TABVLA 37.

Ego te baptizo in nomine Patris, & filij, & Spiritus sancti.

Forma haec est:

Apud Graecos haec: Baptizatur seruus Christi in nomine Patris, Et filij, Et Spiritus S.

Modus est triplex. Nam hoc sacramentum initiari debet, vel

In aqua merguntur, Aqua in eos infunditur, Adpersioe aquae tinguntur.

Ex his autem ritibus quaeque seruetur,

Baptismus vere perfici credendum est. Aqua enim in baptismo adhibetur, ad significandam animae ablutionem quam efficit. Quare baptismum ab apostolo lauacrum appellatur, ad Ephes. 5.

Duo diuersa sunt tempora:

Alterum, cum Saluator eum instituit. tunc enim a Domino hoc sacramentum institutum esse perspicitur, cum ipse a Ioanne baptizatus, sanctificandi virtute aquae tribuit. Testatur enim sancti Gregorius Nazianzenus & Augustinus, eo tempore aquae vim generandi, in spiritualem scilicet vitam, datam esse.

Alterum, cum lex de eo suscipiendo sancita est. Nam inter sacros scriptores conuenit, post Domini resurrectionem, cum Apostolis praecepit. Euntes docete omnes gentes &c. ex eo tempore omnes homines, qui salutem aeternam consecuturi erant, lege de baptismo teneri coepisse.

QVI

CHISMI CATHOLICI TRIDENTINI.
QVI PROPRII SINT MINISTRI

Baptisimi. TABVLA 38.

HUIUS Sacramenti ministrorum triplex est ordo:

Ac in primo quidem Episcopi & Sacerdotes collocandi sunt, quibus datum est, ut iure suo, non extraordinaria aliqua potestate, hoc munus exercent.

Secundum ministrorum locum obtinent Diaconi, quibus sine Episcopi aut Sacerdotis concessu, non licere hoc Sacramentum administrare, plurima sanctorum Patrum Decreta testantur.

Extremus ordo illorum est, qui cogente necessitate sine solennibus ceremonijs baptizare possunt: nam hoc munus, cum necessitas cogit, permissum est etiam

Laicis, Faeminis, Iudaeis, Infidelibus, Haereticis.

Si tamen

Id efficere eis propositum fuerit, Quod Ecclesia Catholica in eo administrationis genere efficit.

Mulier, si mares adsunt.

Non tamen baptizare debet Laicus item praesente clerico.

Tum clericus coram Sacerdote.

Causa, cur ad baptismum praeter Sacramenti ministros adiungeretur, haec est: Ut enim in luce ediri, nutrice & paedago indiget: ita etiam necesse est, ut qui ex baptismi fonte Spiritualem vitam viuere incipiunt, alicuius fidei & prudentiae committantur, a quo ad omnem pietatis rationem institui possint.

HIS MINISTRIS ex vetustissima Ecclesiae consuetudine adhiberi solent Patrum, qui olim susceptores, sponsores, seu fidei iussores communi vocabulo a rerum diuinarum scriptoribus vocabantur. In quibus considerantur haec:

Officium, quod est, ut spirituales filios perpetuo commendatos habeant, atque in ijs quae ad Christianae vitae institutionem pertinent, curent diligenter, ut illi tales se in omni vita praebant, quales eos futuros esse solenni caeremonia sponderunt. Admonebunt autem eos ex sententia D. Augustini, ut

Castitatem custodiant, Iustitiam diligant, Charitatem teneant. Et ante omnia, Symbolum & orationem Dominicam eos doceant. Decalogum etiam, & quae sint prima Christianae religionis rudimenta.

Numerus: Plures enim ne baptizatum de baptismo suscipiant, sed ut unus tantum siue vir, siue mulier, vel ad summum unus & una, Tridentino Concilio statutum est.

Qui Patrum adscisci debeant vel non: Praeter parentes enim, quibus non licet eam curationem suscipere, haeretici imprimis, Iudaei & infideles, ab hoc munere omnino prohibendi sunt: ut qui in ea cogitatione & cura semper versentur, ut fidei veritatem mendacis obscurant.

DE BA

PARTITIONES CATE-
DE BAPTIZANDO EX QUALITATE ET
differentia: & primùm de baptizandis adultis. TABVLA 39.

BAPTIZAN-
tur Adulti, perfe-
ctum iam rationis
vsum habentes, qui
scilicet ab infideli-
bus oriuntur. Atq;
hi quidem

Primùm ad fidem Christianam suscipiendam cohortandi, alliciendi, inui-
tandi sunt.

Admonendi præterea sunt, nè ultra tempus ab Ecclesia præscriptum, baptismi Sa-
cramentum differant. Nam

Quo seriùs ad baptismum veniunt, eo diutiùs sibi carendum esse cæterorum sacramento-
rum vsum & gratia.

Deindè etiã maximo fructu priuari, quem ex baptismo percipimus.

Primò, quoniam ab Ecclesia diligentèr provi-
dendum est, nè quis ad hoc Sacramentum ficto
animo accedat, voluntas eorum qui baptismũ
petunt, magis exploratur atque perspicitur.

Deindè, in fidei doctrina, quam profiteri debet,
& Christianæ vitæ institutionibus erudiuntur
perfectius.

Præterea maior religionis cultus Sacramento
tribuitur, si constitutis tantum Paschæ & Pê-
tecostes diebus, solenni cæremonia baptismum
suscipiant.

Vitæ periculum instare videatur.

Ac præsertim si illi abluendi sint, qui iam fi-
dei mysteria plenè perceperint.

Differen-
di sunt,
tribus de
causis:

Ad certum
tempus

Non disse-
rendi, si

DE BAPTISMO PARVVLORVM.

TABVLA 40.

ETIAM PV-
eros infantes bap-
tizandos esse, idq; ab
apostolica traditio-
ne Ecclesiam acce-
pisse, communis pa-
trum sententia &
authoritas confir-
mat. Nam

Primò credendum est, noluisse Christum Dominum baptismi Sacramentum,
& gratiam pueris denegari, de quibus dicebat: Sinite parvulos, & nolite
eos prohibere ad me venire: talium est enim regnum cælorum. Matth. 19.
Mar. 10.

Præterea, cum legimus totam aliquam familiam à Paulo baptizatam esse,
satis apparet, pueros etiã, qui in illorum numero erant, saluari fonte
ablutos esse, I. Cor. 1.

Deindè circuncisio, quæ figura fuit baptismi, eum morem maximè commen-
dat. Pueros enim octavo die circuncidi solitos, nemo est qui ignoret.

Postremò, cum per Adæ peccatum pueri ex origine noxam contraxerint:
multò magis per Christum Dominũ possunt gratiam & iusticiam consequi,
vt regenerentur in vitam: quod quidem sine baptismo fieri nullo modo po-
test.

REGVLA.

Neque enim dubitare licet, quin fidei Sacramenta, cum abluuntur, accipiant, non quia
mentis suæ assensione credant: sed quia parentum fide, si parentes fideles fuerint: sin mi-
nùs, fide (vt D. Augustini verbis loquamur) vniuersæ societatis Sanctorum muniuntur.

BAPTIS-

CHISMI CATHOLICI TRIDENTINI.
BAPTIZANDOS VT AFFECTOS ESSE

oporteat. TABVLA 41.

QVI BA-
ptizandi sunt,
sic affecti esse
debent,

Vt velint, propositumq; il-
lis sit, baptismũ suscipere.
Neque verò in pueris quo-
què infantibus eam volun-
tatem deesse existimandum
est, cum Ecclesiæ volun-
tas, quæ pro illis spondet,
obscura esse non possit. Vbi
notandum est, amentes &
furiosos,
Præterea fides etiã, ad consequendam Sacramenti gratiam maximè necessaria
est, iuxta illud: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. Marc. 16.
Deindè, vt quemlibet admissorum scelerum & malè actæ vitæ pœniteat, atque vt
idem in posterum à peccatis omnibus abstinere statuat, opus est.

Qui cum aliquandò compotes mentis essent, insaniam
deindè inciderunt, nisi vitæ periculum immineat,
& antequàm furere inciperent, voluntatis bap-
tismi suscipiendi significatiõne dederunt, baptizan-
dos non esse.

Quòd si in mentis potestate nunquam fuerunt,
eos in fide Ecclesiæ non secus, ac pueros, baptizan-
dos esse, Ecclesiæ autoritas & consuetudo satis
declarat.

DE EXIMIIS BAPTISMI FRVCTIBVS.

TABVLA 42.

Effectus Baptismi sunt saluberrimi, iidemque complures.

PRIMVS.

Ac primùm baptismi proprius effectus, est peccatorum omnium, siue originis vitio, siue nostra cul-
pa contracta sint, remissio, cuius rei causa à Domino & saluatore nostro institutum esse, clarissimis
verbis Apostolorum princeps, vt alia testimonia omittamus, explicauit, cum inquit: Pœnitentiã
agite, & baptizetur vnusquisq; vestrum in nomine Iesu Christi, in remissionem peccatorum, Act. 2.
Nam & si in baptizatis concupiscentia, vel fomes remaneat: illa tamen verè peccati rationem non
habet, sed manet tantum infirmitas: reatus autem concupiscentiæ in baptizate soluitur.

SECVNDVS.

Iam verò, in baptismo non solum peccata remittuntur, sed peccatorum etiã & scelerum pœnæ
omnes à Deo benignè condonantur. Excepto tamen eo pœnarum genere, quæ civilibus iudicijs ob
graue aliquod scelus persoluendæ sunt, à quibus per baptismum nemo liberatur.

TERTIVS.

TAB. 43.

Efficit præterea baptismus post
huius vitæ curriculum, pœnarũ
omnium, quæ originale peccatũ
consequuntur, liberationem: Si-
quidem merito mortis Domini
factum est, vt hæc consequi pos-
semus. Quòd si quaerat aliquis,
cur statim post baptismum, & in
hac vita ad eum nõ restituamur
gradũ, in quo Adam fuerat col-
locatus? id quidè duabus potis-
simũ de causis factum esse re-
spondebitur: quarum

Prima est, quòd nobis, qui per baptismum Christi corpori con-
iuncti, atque eius membra effecti sumus, plus aliquid dignitatis
tribuendum non erat, quàm ipsi capiti nostro tributum
esset.

Alterà verò illa est, vt scilicet tanquàm segetem & materiam
virtutis haberemus, ex qua deindè vberiore gloria fru-
ctum, atque ampliora præmia consequeremur.

Huc accedit, quòd si per baptismum, præter dona cælestia, qui-
bus anima ornatur, corporis etiã bona tribuerentur, du-
bitari merito posset, quin multi, præsentis potius vitæ com-
moda, quàm futuræ speratam gloriam consectantes, ad bap-
tismum venirent.

QVARTVS.

Neq; solum à malis, quæ verè maxima dicenda sunt, huius sacramenti virtute liberamur, verum etiã
eximijs bonis & muneribus augemur. Animus enim noster diuina gratia repletur, qua iusti & filij
Dei effecti, æternæ quoq; salutis hæredes instituimur. Est aut gratia, non solum per quã peccatorũ sit
remissio, sed diuina qualitas in anima inherens, ac veluti splendor quidã & lux, q; animarũ nostra-
rũ maculas omnes delet, ipsasq; animas pulchriores & splendidiores reddit: Huc aut additur nobi-
lissimus omnium virtutum comitatus, quæ in animam cum gratia diuinitus infunduntur.

QVIN-

Ad hæc per baptismum etiã Christo capiti tanq̄ membra copulamur & cõnectimur, ex cuius plenitudine in omnes, qui iustificantur, diuina virtus & gratia diffunditur.

SEXTVS.

Tum etiã per baptismum consignamur charactere, qui ex animo deleri nunquã potest: ex cuius vi & natura ab Ecclesia definitum est, baptismi Sacramentum nulla ratione iterandum esse. Vnus enim Dominus, vna fides, vnum baptisma. Neque verò quisquã putet, eum ab Ecclesia iterari, cum, adhibita huiusmodi verborum formula, aliquem abluit, de quo incertum est, an baptizatus prius fuerit: Si baptizatus es, te iterum nõ baptizo: Si verò nondum baptizatus es, ego te baptizo in nomine Patris, & filij, & Spiritus sancti. itã enim non impiè iterari, sed sanctè cum adiunctione baptismum administrari dicendum est. At tamen ea baptismi forma in illis tantum permittitur, de quibus, re diligentèr perquisita, dubium relinquatur, an baptismum ricè suscepint.

SEPTIMVS.

Præterea verò, quæ ex baptismo consequimur, illud veluti extremum est, quò reliqua omnia videntur referri, quòd scilicet cæli aditum, propter peccatum prius interclusum, vnicuiq̄ nostrum patefacit.

Hæc autem, quæ in nobis baptismi virtute efficiuntur, ex ijs planè intelligi possunt, quæ in Saluatoris baptismo contigerunt. Vt enim in illo cæli aperti sunt, & Spiritus sanctus columbæ specie in Christum Dominum descendens apparuit, itã eis qui baptizantur, diuini numinis charismata impartuntur, & cælorum ianua referatur: non quidem, vt, simul atque baptizati sunt, sed vt magis opportuno tempore ingrediantur in illam gloriam, cum omnium miseriarum expectes, quæ in beatã vitam cadere non possunt, pro mortali conditione immortalitatem assequantur.

EPILOGVS.

Atq; hi quidem sunt baptismi fructus, quos, si quidem Sacramenti vim spectemus, æquè ad omnes pertinere dubitari nõ potest: sin autem quo quisq; animo affectus ad illum suscipiendum accesserit, cõsideremus, plus minúsve cælestis gratiæ & fructus ad vnum aliquè, quàm ad alium, peruenire, omninò fateri oportet.

DE SOLENNIBVS SACRI BAPTISMATIS

ceremonijs, & primùm de ijs, quæ ante baptismũ adhiberi solent. TABVLA 44.

OMNES
eæ ceremoniæ & precatationes ad tria capita redigendæ sũt. Ac primùm quidẽ illarũ genus est, quæ antequam accedatur ad baptismi fontem, seruantur. Igitur

In primis aqua paranda est, qua ad baptismum vti oportet. Consecratur enim baptismi fons addito mysticæ vnctionis oleo: neque id omni tempore, sed certis quibusdam diebus.

Afferuntur, vel etiã adducuntur, qui baptismi initiandi sunt, ad ecclesiæ fores, quòd indigni sint, qui domum Dei, antequam Christo se addixerint, ingrediãtur. Tum verò sacerdos ab eis exquirat, quidnam ab Ecclesia petant.

Quo cognito, primùm eos Christianæ fidei doctrina, quam in baptismi profiteri debent, instituit, id autem catechismo efficitur.

Si is qui instituitur, adulta ætate fuerit, ad ea, quæ rogantur, ipse per se respondet: si autem infans sit, pro illo sponsor ritè respondet, solennemq̄ sponsonem facit.

Sequitur exorcismus, qui ad expellendum diabolum, eiusq̄ vires frangendas, & debilitandas, sacris & religiosis verbis ac precatationibus conficitur.

Sal in illius os, qui ad baptismum adducendus est, inseritur, quo significatur, eum fidei doctrina & gratiæ dono consecuturũ esse, vt à peccatorum putredine liberetur, saporemq̄ bonorum operum percipiat, & diuinæ sapientiæ pabulo delectetur.

Obsignantur præterea signo crucis frons, oculi, pectus, humeri, aures, quæ omnia declarant, baptismi mysterio sensus baptizati aperiri ac roborari, vt Deum excipere, præceptaque eius intelligere ac seruare possit.

Postea verò illi nares & aures saliuã liniuntur, statimq̄ ad baptismi fontem mittitur, quo intelligamus, sacræ ablutionis eam vim esse, vt menti ad cælestem veritatem perspicendam lumen afferat.

DE CÆ-

CHISMI CATHOLICI TRIDENTINI.
DE CAEREMONIIS, QVAE IN IPSO
seruantur Baptismo. TABVLA 45.

ALTERVM GENVS EARUM est ceremoniarum, quæ, cum ad ipsum fontem ventum est, adhibentur: ex quibus Christianæ religionis summam licet cognoscere.

Sacerdos enim ter conceptis verbis eum, qui baptizandus est, interrogat: Abrenuncias satanæ, & omnibus operibus eius, & omnibus pompis eius? at ille, aut eius nomine Patrimus, ad singulas interrogationes respondet, Abrenuncio.

Deinde ad ipsum baptismi fontem consistens, interrogatur à Sacerdote, hoc modo: Credis in Deum Patrem omnipotentem? cui ille respondet, Credo. Atque itã deinceps de reliquis Symboli articulis rogatus, fidem suã solenni religione profitetur.

Sed cum iam baptismum administrare oportet, quærit Sacerdos ab eo, qui baptizandus est, num baptizari velit: quo quidem per se, vel eius nomine, si infans sit, Patrimo annuente, statim in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, salutari aqua eum abluit. Quia in re illud præcipue monere oportet, non quamlibet corporis partem, sed potissimum caput, in quo omnes tum interiores, tum externi sensus vigent, abluendum: simulq̄ ab eo, qui baptizat, non ante aut post ablutionem verba Sacramenti, quæ formam continent, sed eodem tempore, quo ablutio ipsa peragitur, pronuntianda esse.

DE IIS CAEREMONIIS, QVIBVS EC-

clesia Catholica peracto vtitur baptismo. TABVLA 46.

TERTIVM VERO CAEREMONIARũ genus est earum, quæ, peracto iam baptismo, addi solent: Postquam enim Baptismus absolutus est,

Primùm Sacerdos summum baptizati verticẽ Chrismate perungit, vt intelligat se ab eo die Christo capiti tanquã membrum coniunctum esse, atq; eius corpori insitum, & eare Christianum à Christo, Christum verò à Chrismate appellari.

Induit postea baptismi vestem albam. Quo Symbolo significari sancti Patres docentur

Resurrectionis gloriam, ad quã per baptismum nascimur. Nitorem & pulchritudinẽ, qua, dilutis peccatorũ maculis, anima in baptismi ornatur. Innocentiam atq; integritatem, quam in omni vita baptizatus seruare debet.

Et deinde cereus ardens in manum traditur, qui ostendit, fidem charitate inflammata, quam in baptismi accepit, bonorum operum studio alendam atque augendam esse. Ad extremũ verò, nomẽ baptizati imponitur, quod quidẽ ab aliquo sumendũ est, qui propter excellentem animi pietatem & religionem, in sanctorum numerũ relatus est.

D DE CON-

DE CONFIRMATIONIS SACRAMENTO, AC PRIMUM DE MYSTERII HVIVS NATVRA.

TABVLA 47.

Dicitur

Non ab eo, vt quidam non minus imperite, quam impie, finxerunt, quod olim qui infantes baptizati erant, cum iam adulti essent, ad Episcopu adducebantur, vt fidem Christianam quam in baptismo susceperant, confirmarent, ita vt Confirmatio nihil a catechesi differre videatur, cuius consuetudinis nullum probatum testimonium afferri potest.

Sed ab eo nomen rei impositum est, quod huius Sacramenti virtute, Deus in nobis id confirmat, quod baptismo operari cepit, nosq ad Christianae soliditatis perfectionem adducit: nec vero confirmat solum, sed auget etiam.

Qui baptizatus est, cum ab Episcopo sacro chrismate ungitur, additis solennibus verbis &c. nisi aliud Sacramenti efficientiam impediatur, nouae virtutis robore firmior, atq adeo perfectius Christi miles esse incipit.

Idcirco vocatur, quoniam

In confirmatio- ne veram & propria sacramenti rationem Catholica Ecclesia semp agnoscit, quod complures sanctissimi declarant viri, in qbus sunt

Melchhiades, Clemens, Urbanus, Fabianus, Eusebius, Dionys. Areo. Euseb. Casar. Ambrosius, Augustinus.

Rom. Fides.

Ex tri- bus sa- cra scri- ptu- re locis

Notite cōristare spiritu sanctu Dei, in quo signati estis. Ephe. 4. Sicut unguentū in capite, quod descendit in barbam, barbā Aarō. Psal. 132.

Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per spiritum sanctū, qui datus est nobis Rom. 5.

CON- firmatio

Differt a baptismo. Constat enim varietate gratiae qua singula Sacramenta tribuunt, et rei sensibus subiectae, quae ipsam gratiam significat, efficere, vt varia quoque et diuersa Sacramenta sint. Viriusq discrimen Melchhiades pontifex ita describit:

- In baptismo homo ad militiam recipitur, Et in confirmatione coarmatur ad pugnam.
- In fonte baptismatis Spiritus sanctus plenitudinem tribuit ad innocentiam.
- Confirmatio autem perfectionem ad gratiam ministrat.
- In baptismo regeneramur ad vitam, Post baptismum ad pugnam confirmamur.
- In baptismo abluimur, Post baptismum roboramur.
- Regeneratio per se saluat in pace baptismum recipientes.
- Confirmatio armat atq instruit ad agones.

Originem duxit ab ipso Christo: Qui

Primū sic allocutus est Apostolos suos, Sedete in ciuitate, quo ad usq induamini virtute ex alto. Deinde, Spiritu sanctu in die Pentecostes in corda effudit discipuloru. Quam admirabilem effusionem describit S. Lucas 2. Acto. capite.

Institu- ta est,

Non quidem ad salutis necessitatem, vt sine ea saluus quis esse non possit: sed vt eius virtute optime instructi & parati inueniremur, cum nobis p Christi fide pugnandum esset. A nemine tamen praetermitti debet, sed potius maxime cauendum est, ne in re sanctitatis plena, per quam nobis diuina munera tam largè imperiuntur, aliqua negligentia committatur.

DE SA.

CHISMI CATHOLICI TRIDENTINI. DE SACRAMENTI HVIVS PARTIBVS.

TABVLA 48.

A Graecis accepto, & profani scriptores quodlibet unguenti generis significant:

PARTES huius Sacramenti sunt

Materia, quae Chrisma appellatur: Quo nomine

Illi tamen, qui res diuinas tradunt, ipsum comuni loquendi consuetudine, ad illud tantummodo unguentum accommodarunt, quod solenni Episcopi consecratione conficitur ex

Forma, quae absoluitur his

Verbis: Signo te signo crucis, & confirmo te Chrismate salutis, in nomine Patris, & filij, & Spiritus sancti. In quibus verbis haec tria obseruanda sunt:

Oleo, quod cum pingue sit, & natura sua dimanet ac diffuat, gratiae plenitudinem exprimit, quae per spiritum sanctum a Christo capite in alios redundat atq effunditur. Vixit enim et Deus oleo laetitiae pra confortibus suis. Psal. 44. ac de plenitudine eius nos omnes accepimus. Ioan. 1.

Et Balsamo, cuius odoratus cum sit iucundissimus, quid aliud significat, quam fideles, cu Sacramento confirmationis perficiuntur, eam virtutum omnium suauitatem effundere, vt illud Apostoli queant dicere: Christi bonus odor sumus Deo? 2. Cor. 2.

Diuina potestas, quae vt principalis causa in Sacramento operatur, in verb. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

Robur animi & spiritus, quod per sacra unctioem fidelibus ad salutem tribuitur. In verb. Confirmo te Chrismate salutis.

Signum, quo notatur is, qui in certamen Christianae militiae descensurus est. In verb. Signo te signo crucis.

In Confirmandorū

Retate illud obseruandum est, omnibus quidem post baptismum confirmationem posse administrari, sed minus tamen expedire hoc fieri, antequam pueri rationis usum habuerint. Quare si duodecimus annus non expectandus videatur, vsque ad septimum certe hoc Sacramentum differre, maxime conuenit, quod pueri, qui adhuc usum rationis carent, apti non sint ad eam pugnam, quae pro fide Christi suscipienda est.

Ex his vero efficitur, vt qui adultam aetate confirmandi sunt, si quidem huius Sacramenti gratiam & dona consequi cupiant, eos

Non solum fidem & pietatem asserre, Sed grauiora etiam peccata, quae admisserunt, ex

Vnde laudabilis olim fuit Ecclesiae consuetudo, vt non nisi ieiunio hoc Sacramentum susciperent. Sed grauiora etiam peccata, quae admisserunt, ex animo dolere oporteat.

Huius Sacramenti minister

Solus est Episcopus, quem eius conficiendi ordinariam potestatem habere ostendunt Testimonia clarissima sanctorum Patrum atque Pontificum, Patrimus etiam, vt in baptismo fieri demonstratum est, in hoc Sacramento adhiberi solet.

Sacra litera. Acto. 8.

Testimonia clarissima sanctorum Patrum atque Pontificum, Patrimus etiam, vt in baptismo fieri demonstratum est, in hoc Sacramento adhiberi solet.

Vrbani, Eusebij, Damasi, Innocentij, Leonis, Augustini.

D 2 DE CON-

PARTITIONES CATE-
DE CONFIRMATIONIS EFFECTIBVS.

TABVLA 49.

CONFIRMA-
tionis effectus prae-
cipui numerantur
tres;

Primum, Confirmatio hoc cum caeteris Sacramentis commune habet, ut nisi impedimentum aliquod inferatur, nouam gratiam tribuat: ex quo sequitur, ut peccata etiam condonet ac remittat: Quoniam gratiam simul cum peccato ne fingere quidem nobis licet.

Sed praeter haec, quae cum alijs communia censenda sunt, primum quidem illud proprie confirmationi tribuitur, quod baptismi gratiam perficit. Qui enim per baptismum Christiani effecti sunt, quasi infantes modo geniti, teneritatem adhuc & mollitiem quandam habent: ac deinde Chrismatis Sacramento aduersus omnes carnis, mundi & diaboli impetus robustiores fiunt: & eorum animus in fide omnino confirmatur, ad confitendum & glorificandum nomen Domini nostri Iesu Christi: ex quo etiam nomen ipsum inuentum esse, nemo dubitabit.

Habet praeterea Confirmatio eam vim, ut characterem imprimat: quo fit, ut nulla vnq[ue] ratione iterari possit: quod etiam in baptismo supra obseruatum est, ac de Sacramento Ordinis quoque suo loco planius exponetur.

DE SACRAMENTI HVIVS RITIBVS

& caeremonijs. TABVLA 50.

RESTAT
nunc, ut aliqua
etiam de ritibus
& caeremonijs,
quibus in hoc
Sacramento ad-
ministrando Ca-
tholica Ecclesia
utitur, breuiter
perstringantur.
Qui igitur con-
firmatur, sacro
Chrismate

In fronte unguuntur. Nam hoc Sacramento Spiritus sanctus in animos fidelium sese infundit, in eisque robur & fortitudinem auget, ut in spiritali certamine viriliter pugnare, & nequissimis hostibus resistere queant.

Sed illud quoque solenni religione in Ecclesia Dei seruatum est, ut in Pentecoste praecipue hoc Sacramentum administraretur, quod hoc maxime die Apostoli, Spiritus sancti virtute roborati & confirmati sint: cuius diuini facti recordatione fideles admonerentur, quae quantaque mysteria in sacra vnctione cogitanda essent.

Deinde vero, qui vnctus & confirmatus est, ut meminerit se tanquam fortem atletam paratum esse oportere, ad omnia aduersa inuicto animo pro Christi nomine ferenda, manu leuiter in maxilla ab Episcopo caeditur.

Postremo autem Pax ei datur, ut intelligat se gratiae caelestis plenitudinem & pacem, quae exuperat omnem sensum, consecutum esse.

DE EVCHARISTIAE

SACRAMENTO, ET PRIMVM CVR

fit instituta Eucharistia. TABVLA 51.

EVCHA-
ristia duabus
de causis a
Christo insti-
tuta est:

Altera est, ut caeleste animae nostrae alimentum esset, quo vitam spiritualem tue-
ri & conseruare possimus.

Altera, ut Ecclesia perpetuum sacrificium haberet, quo peccata nostra expiarentur. Etenim hoc Sacramentum non solum thesaurus est caelestium diuitiarum, quo si bene utamur, Dei gratiam nobis conciliamus & amorem: sed in eo praecipua quaedam ratio inest, qua ei pro immensis in nos collatis beneficijs aliquam gratiam referre possimus.

DE VA.

DE VARIIS HVIVS SACRAMENTI NOMI-
nibus, & alijs quibusdam.

TABVLA 52.

Vitam aeternam, de qua ad Ro. 6. scriptum est, Gratia Dei vita aeterna, significat. Christum Dominum, qui vera gratia atque omnium charismatum fons est, in se continet.

Eucharistia, quod verbum Latine red-
dere possumus, vel

Bonam gratiam, tu quia

Gratiarum actionem. siquidem cum hanc hostiam immolamus, immensas quotidie gratias pro vniuersis in nos beneficijs Deo agimus.

Varia ha-
bet nomi-
na: inter-
dum enim
appella-
tur

Sacrificium: de quo mysterio paulo post latius dicendum erit.

Communio: quod verbum ex illo Apostoli loco sumptum esse liquet, ubi ait: Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? & panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est? 1. Cor. 10.

Sacramentum pacis & charitatis: quo nihil nos studiosius seruare, quam pacem & charitatem profitemur.

Viaticum, tum quia Spirituualis cibus est, quo in huius vitae peregrinatione sustentamur: Viam nobis ad aeternam gloriam & felicitatem munit.

Cena, quod in illo nouissimae cenae salutari mysterio a Christo Domino sit instituta.

HOC
ipsum
Eucha-
ristiae
Sacra-
mentum

Inter septem
vero Sacra-
menta nume-
randum esse,
conuincitur

Infinitis penes sacrorum scriptorum testimonijs.
Ex ipsa
ratione
& natu-
ra sacra-
menti.

In eo signa sunt externa & sensib[il]ia subiecta. Habet deinde gratiae significationem & efficientiam. Praeterea de Christi institutione, neque euangelista, neque Apostolus dubitandi locum relinquunt, Matt. 26. Mar. 14. Luc. 22. 1. Cor. 11.

Quae omnia cum in vnu conueniant ad Sacramentum veritatem confirmandam, nullis alijs argumentis opus esse prospicitur.

Constat duobus,

Visibili scilicet elementorum specie,
Et inuisibili

Carne & Sanguine
Ipsius Domini nostri Iesu Christi.
Augustinus.

Differt a
reliquis
Sacramen-
tis:

Caetera Sacramenta materiae usu perficiuntur, dum scilicet alicui administrari ea contingit: At vero ad Eucharistiae perfectionem satis est ipsius materiae consecratio: vtrunq[ue] enim Sacramentum esse non desinit, quantum in pyxide asseruetur.

Deinde in conficiendis alijs Sacramentis, nulla fit materiae atq[ue] elementi in aliam naturam mutatio: In Eucharistia vero, quod panis & vinum ante consecrationem erat, confecta consecratione, verum est corporis & sanguinis Domini substantia.

Denique Eucharistia fonti, caetera riuulis comparantur.

Tria no-
bis indi-
cat.

Primum est, Christi Domini Passio, quae iam praeterijt. Alterum est, diuina & caelestis gratia, quae praesens ad animam alendam & conseruandam hoc Sacramento tribuitur.

Tertium est, quod futurum praenunciat, aeternae iocunditatis & gloriae fructus, quem in caelesti Patria ex Dei promissione capiemus.

QVAE SACRAMENTI HVIVS SIT MATERIA.

TABVLA 53.

Ex tritico confectus: communi enim loquendi cōsuetudine, cū panis absolute dicitur, panem ex tritico intelligi satis constat. Sicut in veteri praeceptum fuerat testamento, vt panes propositionis, qui hoc Sacramentum significabant, ex simila conficerentur.

Altera, Panis

Azymus. Christus enim ipse primo azymorum die, quo nihil fermentati domi habere Iudaeis licebat, hoc Sacramentum confecit atque instituit.

Neq̄ tamē ea qualitas adeo necessaria existimāda est, vt, si illa panis desit, sacramentum confici non possit: vt runque enim panis genus, veram & propriam panis rationem & nomen habet: quanq̄ nemini licet priuata auctoritate, vel potius temeritate, laudabilē Ecclesiae suae ritum immutare: atq; eo minus id facere Latinis sacerdotibus permissum est, quibus praeterea pontifices maximi praeceperūt, vt ex azymo tantum Sacra mysteria conficerent.

Quam multa autem materia ad Sacramentum conficiendum vti oporteat, definitum non est: cū illorum etiam certus numerus definiti nequeat, qui aut possint, aut debeant sacra mysteria percipere.

EST itaque duplex Sacramenti huius Materia:

Altera, vinū ex vitis fructu expressū, cui modicum aquae permistū sit. Nam

Dominum Saluatorem vino in huius Sacramenti institutione vsim esse, Catholica Ecclesia semper docuit, cū ipse dixerit, Non bibam amodō de hoc genere vine, vsque in diem illum. Matth. 26. Marc. 14.

Primum, quod id à Christo Dño factum esse, Conciliorum auctoritate, & S. Cypriani testimonio comprobatur.

Deinde, q̄ sanguinis & aquae, quae ex eius latere exierūt, hac permissione memoria renouatur.

Tum verò aquae, vt in Apocalypsi legimus, populū designant: quare aqua vino admista, fidelis populi cum Christo capite coniunctionem significat.

De hac autē mixtura, si- one. Modicā aquā infundendā esse. Nā Ecclesiasticorū scriptorū sententia & iudicio, aqua illa in vinum conuertitur.

Denique pluribus Decretis sancitum est, ne quid aliud praeter panem & vinum, offerre liceat.

QVID HAEC DVO PANIS ET VINI

Symbola significant. TABVLA 54.

Primum Christum nobis significant, vt vera est hominum vita. ipse enim Dominus ait, Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Ioan. 6.

Nonnihil etiam haec ipsa elementa ad id valent, vt eam cognitionem accipiant homines, esse in Sacramento corporis & sanguinis Domini veritatem.

Affert etiam aliquid adiumentū haec admirabilis elementorum mutatio ad adumbrandum quod fit in anima. Vt enim & si nulla extrinsecus panis & vini mutatio apparet, tamen eorum substantia in carnem & sanguinem Christi verè transit: ita etiam tametsi in nobis nihil immutatum videtur, interius tamen ad vitam renouamur, dum veram vitam Eucharistiae Sacramento accipimus.

Accedit ad haec, quod cū vnum Ecclesiae corpus ex multis membris compositum sit, nulla remagis elucet ea coniunctio, quam panis vniūque elementis. Panis enim ex multis granis conficitur, & vinum ex multitudinē racemorum existit. atque ita nos cū multi simus, huius diuini mysterij vinculo arctissime colligari, & tanquam vnum corpus effici declarant.

HAEC duo Symbola

QVAM

QVAM APTE SACROSANCTA MYSTERIA

sub panis & vini specie administrantur. TABVLA 55.

SVMMA Dei prouidentia hic suscipienda venit. Nam

Primum sapientissime factum est, vt sanctissimum corpus & sanguis sub earum rerum specie, panis, inquam, & vini, nobis administraretur, quorum quotidiano & communi alimento maxime delectamur.

Adiuncta etiam sunt duae ille utilitates, quarum

Prima est, quod ab infidelium calumnia liberati sumus: quas facile effugere non possemus, si Dominum sub propria specie comedere videremur.

Altera est, quod dum corpus & sanguinem Domini ita sumimus, vt tamen, quod verè fit, sensibus percipi non possit, hoc ad fidem in animis nostris augendam, plurimum valet.

FORMA CONFICIENDAE EVCHARISTIAE

quae sit. TABVLA 56.

FORMA consecrationis

Panis est haec: Hoc est corpus meum.

Vini haec est: Hic est calix sanguinis mei, noui et aeterni testamenti, mysterij fidei, q̄ p̄ vobis, & p̄ multis effundetur in remissionem peccatorum. Mat. 26. Mar. 14. Lu. 22.

Vt autem separatiim duae fiant consecrationes, optimo iure institutum est:

Primo enim vt passio Domini, in qua sanguis à corpore diuisus est, magis referatur: cuius rei causa in consecratione sanguinem effusum esse meminimus.

Deinde maxime consentaneū fuit, vt quoniam sacramento ad alendam animā, vtendum nobis erat, tanquam cibus & potus institueretur, ex quibus perfectum corporis alimentum constare perspicuum est.

VSVS HVIVS Sacramenti consistit in

Preparatione, Sumptione, Communicandi tempore & ritu.

Quarum explicatio tribus proxime sequentibus continetur tabulis.

DE PRAEPARATIONE AD SACRAM

Synaxin. TABVLA 57.

PRAEPARATIO alia est

Animi, cuius quinque sunt praeparata:

Primum, vt fideles discernant mensam à mensa, hanc sacram ab alijs prophanis, caelestem hunc panem à communi.

Alterum, vt vnusquisque à seipso quaerat, num pacem cum alijs habeat, num proximos verè atque ex animo diligat.

Deinde conscientiam nostram scrutari diligentè debemus, ne fortè exiti- ali aliquo peccato contaminati simus, cuius poenitere necesse sit, vt prius contritionis & confessionis medicamento illud eluatur.

Praeterea taciti cum animis nostris cogitemus, quam indigni simus, quibus diuinum hoc beneficium à Domino tribuatur.

Exquiramus etiam à nobis ipsis, an illud Petri vsurpare nobis liceat: Domine, tu scis, quia amo te. Ioan. 21.

Corporis. Nam

Ieiuni ad sacram mensam accedere debemus. Postulat etiam tanti Sacramenti dignitas, vt qui matrimonio iuncti sunt, aliquot dies à concubitu vxorum abstineant.

DE SALVTARI SACRAE EVCHARISTIAE sumptione. TABVLA 58.

TRES EV- charistiæ sumen- dae distinguuntur rationes. Alij enim Sacramentum tantum accipiunt, vt peccatores, qui sacra mysteria impuro ore & corde accipere non verentur, quos Apostolus ait indignè manducare & bibere corpus Domini. Spiritu tantummodo Eucharistiam sumere dicuntur: ij sunt, qui desiderio & voto propositum caelestem illum panem comedunt, fide viuua incensi, quæ per dilectionem operatur. Sacramento & spiritu sacram Eucharistiam percipiunt: qui cum ex Apostoli doctrina prius se probauerint, ac veste nuptiali ornati ad diuinam hanc mensam accesserint, ex Eucharistia capiunt vberimos fructus.

DE COMMVNICANDI TEMPORE & ritu. TABVLA 59.

ADMO- nendi sunt fideles, Omnibus quidem eam legem propositam esse, vt sacram Eucharistiam accipiant. Excipi ta- men eos Qui nondum rationis vsum propter ætatis imbecillitatem habent, vt infantes. Amentibus præterea, qui tunc à pietatis sensu alieni sunt, Sacramenta dare minime oportet.

VTRVM autem singulis mensibus, vel hebdomadis, vel dieb. id magis expediat, certa omnibus regula præscribi nõ potest. sed certissima est illa B. Augustini: Sic viue, vt quotidie possis sumere. Olim tñ sancitū est, vt fieret hæc sumptio ab oibus quotannis Ter: Natali Domini, Resurrectione, Pētecoste. Vt in Concilio Agathēsi primo, & alijs multis. Semel ad minus in Pascha. Lateranēsi sub Innocētio 3.

Quòd ad communicandi ritum pertinet, Ecclesiæ lege interdictum est, nè quis sine ipsius Ecclesiæ autoritate, præter sacerdotes corpus Domini in sacrificio conficientes, sub vtraque specie sacram Eucharistiam sumat. Quæ consuetudo ab Ecclesia multas ob causas approbata est, potissimum ad conuellendam eorum hæresin, qui negabant sub vtraque specie totum Christum esse, sed corpus tantum ex angue sub panis, Sanguinem autem sub vini specie contineri asserabant.

DE EF-

DE EFFECTIBVS ET PRAECIPVIS HVIVS Sacramenti fructibus. TABVLA 60.

- 1. Fons est omnium gratiarum, cum fontem ipsum caelestium charismatum & donorum Christum Dominum in se contineat.
2. Quos vsus corpori panis & vinum adfert, eos omnes animæ saluti & iucunditati, ac meliori quidem ac perfectiori ratione, Eucharistiæ sacramentum præbet.
3. Gratia in animam influit, cum eum purè & sanctè accipit, qui de seipso dixit: Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Qui enim pietatis & religionis studio affecti hoc Sacramentum sumunt, Christi corpori tanquam viuua membra inseruntur, siquidem scriptum est: Qui manducat me, & ipse viuet propter me. Nec tamen hoc ita intelligendum est, perinde ac neceßè nõ sit, vt qui re ipsa hoc sacramentum vtilitèr percepturus est, gratiam antea adeptus fuerit. Constat enim, quemadmodum mortuis corporibus naturale alimentum nihil prodest, ita etiam animæ, quæ spiritu non viuit, sacra mysteria non prodesse. Non enim reuocandæ ad vitam animæ, sed in vita conseruandæ causâ instituta sunt.
4. Vt corpus cibo naturali non conseruatur modò, sed etiam augetur, gustusq; nouam quotidie ex eo voluptatem & suauitatem percipit: ita etiam sacræ Eucharistiæ cibus non solum animam sustentat, sed vires illi addit, efficitq; vt spiritus diuinarum rerum delectatione magis commoueat.
5. Remittuntur Eucharistia & condonantur leuiora peccata, quæ venialia dici solent.
6. Eucharistia nos à criminibus puros & integros, atque à tentationum impetu incolumes seruat: carnis libidinem cohibet ac reprimat, & concupiscentiæ ardorem restinguit.
7. Sacræ Eucharistiæ summa vis est ad æternam gloriam comparandã: & eius gratia fideles, dum hanc vitam degunt, summa cõscientiæ pace & tranquillitate perfuuntur: eiusq; virtute recreati, non secus atque Elias, qui subcineritij panis fortitudine ambulauit vsque ad montem Dei Oreb, cum ex vita emigrandi tempus aduenit, ad æternam gloriam & beatitudinem ascendunt.

ADMI- rabiles hui- us Sacra- menti sunt fructus. Nã

QVAE PRAETEREA IN HOC SACRAMEN- to mysteria sint consideranda. TABVLA 61.

TRIA SVNT MAXI- mè admiranda atque suspicienda, quæ in hoc Sacramento verbis cõ-secrationis effici fides Catholica sine vlla dubitatione credit ac confitetur.

- Primum est, verum Christi Domini corpus, illud idem, quod natum ex virgine, in caelis sedet ad dexteram patris, hoc sacramento contineri.
Alterum est, nullam in eo elementorum substantiam remanere, quanuis nihil magis à sensibus alienum & remotum videri possit.
Tertium est, quod ex vtroque facile colligitur, etsi verba consecrationis id maxime exprimunt, accidentia, quæ aut oculis cernuntur, aut alijs sensibus percipiuntur, sine vlla re subiecta esse, mira quadam atque inexplicabili ratione.

DE VE-

DE VERITATE CORPORIS ET SAN-

guinis Christi in Eucharistia. TABULA 62.

Distinctio eorum, quæ in hoc sacramento non eadem omnia ratione aut virtute continentur:

Quædam enim sunt, quæ ex vi & efficientia consecrationis in sacramento esse dicimus. Nam cum verba illa efficiant, quidquid significant: id esse in sacramento ex vi sacramenti, diuinarum rerum scriptores appellarunt, quod verborum forma exprimitur, ita si cõtingeret, vt aliquid ab alijs rebus omnino seiunctum esset, id solum, quod forma significaret, in Sacramento esse, cetera non item esse docuerunt.

Quædam verò in Sacramento continentur, quod illis rebus cõiuncta sunt, quæ forma exprimentur. Sic quia corpori, quod consecratione efficitur, sanguis, anima, & diuinitas coniungitur, hæc quoque in sacramento erunt omnia: non quidem ex consecrationis virtute, sed ex concomitantia, hoc est, vt ea quæ corpori coniuncta sunt.

Ipsis verbis Christi, dicentis, Hoc est corpus meum. Et, Hic est sanguis meus, Matth. 26. Mar. 14. Luc. 22. Pauli, 1. Cor. 10. & 11.

Probatio huius doctrinæ, de veritate corporis et sanguinis Christi: Quam Catholicam esse, demonstratur ex

Communi sententia patrum, præcipue verò Ambrosij, Chrysostomi, Augustini, Cyrilli, &c.

Authoritate Conciliorum, speciatim Vercellensis Turonensis Romanorum duorum, Lateranensis sub Innocentio 3, Constantiensis, Florentini, Tridentini, &c. Aduersus Berengarium.

Authoritate symboli Apostolici. Cum enim Dei summam omnium rerum potestatem fideles credunt, & confitentur, credant etiam necesse est, potestatem ei non defuisse maximi huius operis efficiendi, quod in Eucharistia Sacramento admiramur & colimus. Deinde cum credunt sanctam Ecclesiam Catholicam, necessario sequitur, vt simul credant eam esse, quam explicauimus, huius sacramenti veritatem.

Concomitantia, ex qua ostenditur

Totum Christum vsque adeo tam in panis, quam in vini specie contineri, vt quemadmodum in panis specie non corpus modo, sed etiam sanguis & totus Christus vere inest, sic contra in vini specie non solum sanguis, sed corpus & totus Christus vere inest.

Neque verò solum in vtraque specie, sed in quavis vtriusque speciei particula, totum Christum contineri. Sic enim Augustinus scriptum reliquit: Singuli accipiunt Christum Dominum, & in singulis portionibus totus est, nec per singulos minuitur, sed integrum se præbet in singulis.

Vtilitates & fructus, quos capiunt fideles ex huius sacramenti contemplatione.

Primum enim intelligunt, quanta sit. Evangelicæ legis perfectio, cui datum est id re ipsa habere, quod signis tantum & figuris Mosaicæ legis tempore adumbratum fuerat.

Præterea fideles hoc Sacramento Christi Saluatoris nostri perfectissimam charitatem experiuntur, qua naturam, quam à nobis sumpsit, à nobis nunquam subtrahere, sed quantum fieri posset, esse versarique nobiscum voluit.

CIRCA primū hoc membrum, quatuor sunt obseruanda:

DE TRANSSUBSTANTIATIONE, SIVE CON-

uersione panis & vini in verum corpus & verum sanguinem Christi. TABULA 63.

Christi

Primum, quod in eius sacramenti institutione ipse dixit: Hoc est corpus meum. vocis enim Hoc, ea vis est, vt omnem rei presentis substantiam demonstrat. Quod si panis substantia remaneret, nullo modo verè dici videretur: Hoc est corpus meum.

Deinde Christus Dñs apud Ioan. 6. Panis, inquit, què ego dabo, caro mea est, pro mundi vita: Panem videlicet carnem suam vocans.

Autho- ritate

Concilio- rum

Lateranenū magni, Florentini, Tridentini. Ambrosij, Hilarij, Augustini, Damasceni, &c.

Qui vni- uersi con- sensu fa- ten- tur oēs

Ante consecratio- nē panē esse & vinum, quod natura formauit. Post consecrationem verò, carnem Christi & sanguinem, quod benedictio consecra- uit.

Ita vt corpus secundum veritatem cõiunctū sit diuinitati.

Non quod ipsum corpus assumptum, de cælo descendat: Sed quod ipse panis & vinum corpus & sanguinem Christi transmutetur. Damascen.

Pro- ba- tur

CVM IN Sacramento Eucharistia tota vni rei substantia in tota alterius rei substantia trãseat, rectè & sapienter à maioribus nostris ista cõuersio appellata est Trãssubstantiatio. Quæ & ipsa

Ratione: Etenim si est verum Christi corpus sub panis & vini specie post consecrationem: omnino necesse est, cum ibi antea non esset, hoc vel loci mutatione, vel creatioe, vel alterius rei in ipsum conuersione factū esse. At verò fieri non posse constat, vt corpus Christi in Sacramento sit, quod ex vno in alium locum venerit: ita enim fieret, vt à cæli sedibus abesset: quoniam nihil mouetur, nisi locum deserat, à quo mouetur. Creari autem corpus Christi minus credibile est, ac ne in cogitationem quidem cadere hoc potest. Relinquitur ergo, vt in Sacramento sit corpus Domini, quod panis in ipsum conuertatur. quare nulla panis substantia remaneat necesse est.

Decla- ratur

Modo ipsius conuersionis: quæ ita fit, vt tota panis substantia diuina virtute in tota corporis Christi substantiam, sine vlla Domini nostri mutatione, conuertatur. Neque enim Christus aut generatur, aut mutatur, aut augetur, sed in sua substantia totus permanet.

Dua- bus ueluti Re- gulis:

Prima est, quo pacto ea mutatio fieri possit, curiosius non inquirendū, sed potius fide quid hoc sit, cognoscendum. Quia in re fideles animos suos illa voce præmunire debent, Non erit impossibile apud Deum omne verbum.

Alter est, Christum Dominum in hoc Sacramento, vt in loco, non esse, etenim locus res ipsas consequitur, vt magnitudine aliqua præditæ sunt: Christum verò Dominum ea ratione in sacramento esse non dicimus, vt magnus aut paruus est, quod ad quantitatem pertinet, sed vt substantia est. Substantia enim panis in Christi substantia, non in magnitudine aut quantitatem conuertitur. Nemo verò dubitat, substantia æquè in paruo atque in magno spatio contineri.

Tertium restat, quod in hoc Sacramento maximum atq; admirabile videatur: quod quidem, iam duobus alijs explicatis, facillè probari potest, panis videlicet & vini species in hoc Sacramento sine aliqua re subiecta consistere. Nam cum antea demonstratū fuit, corpus Domini & sanguinem verè in Sacramento esse, ita vt nulla amplius subsit panis & vini substantia, quoniam ea accidentia Christi corpori & sanguini inherere non possunt: relinquitur, vt supra omnem naturæ ordinem ipsa se, nulla alia re nisi, sustentet. Hęc perpetua & constans fuit Catholicæ Ecclesiæ doctrina.

Exprimitur vaticinio Malachiae, his verbis: Ab ortu solis vsque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus: & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda &c.

Præfiguratur in Melchisedech sacrificio. ipse enim Saluator sacerdotē secundum ordinem Melchisedech se in æternum constitutum declarans, corpus & sanguinem suum in extrema cœna sub speciebus panis & vini Deo patri obtulit.

Institutum est à Christo in extrema illa nocte, cum hæc ipsa sacra mysteria Apostolis commendans: Hoc facite, inquit, in meam commemorationem. Eos enim, quemadmodum à sancta synodo definitum est, tunc sacerdotes instituit: præcepitque, vt ipsi, & qui eis in sacerdotali munere successuri essent, corpus eius immolarent & offerrent.

Habet præter Sacramenti vim, etiam sacrificij rationem: Quod

Differt à sacramento: Primò, Sacramentum consecratione perficitur. Omnis verò sacrificij vis in eo est, vt offeratur. Secundo, Vt Sacramentum est, ijs qui diuinam hostiã sumunt, meriti causam affert, & omnes illius utilitates, quæ supra commemoratæ sunt. Vt autem sacrificium est, non merendi solum, sed satisfaciendi quoque efficientiam continet.

Fit vni Deo: nam etsi Ecclesia interdum Missas in memoriam & honorē sanctorum celebrare consuevit, non tamen illis sacrificium, sed vni Deo, & sanctos immortalis gloria coronauit, offerri docuit.

Offeritur quotidie in Missa diuina. Neque enim cruenta & incruenta hostia due sunt hostiæ: sed vnum idemque sacrificium esse facemur, & haberi debet, quod in Missa peragitur, & quod in cruce oblatum est: quemadmodum vna est & eadē hostia Christus, videlicet Dominus noster, qui seipsum in ara crucis semel tantummodo cruentum immolauit. Sacrosanctum autem Missæ sacrificium

Est non solum laudis & gratiarum actionis, aut nuda commemoratio sacrificij, quod in cruce factum est, sed verè etiam propiciatorium sacrificium, quo Deus nobis placatus & propicius redditur.

Non solum Immolanti, & Sumenti: Prodest Nobiscum in terris viuam: Sed omnibus etiam fidelibus, siue illi Iam in Dño mortui, nondum planè expiati sint.

PORRò Euchari-
stia

EX QVO FACILE PERSPICITVR,

Omnes Missas, communes censendas esse, vt quæ ad communem omnium fidelium utilitatem & salutem pertineant.

DE POE-

DE POENITENTIAE
SACRAMENTO: ET PRIMVM DE

eius natura atque substantia. TABVLA 65.

POENITENTIA toties loc⁹ datur, quoties post baptismum peccare contingit. Vnde illa sancti Hieronymi sententia, ab omnibus rerum sacrarum scriptoribus magnopere comprobatur, poenitentiam esse secundam post naufragium tabulam. Quæ autem vocis huius vis sit atque potestas, satis apparet ex

Significatione, quæ est multiplex:

Primum enim poenitentia de ijs dicitur, quibus aliquid displicet, quod antea placuerit, nulla habita ratione huius cogitationis, bonumne an malum fuerit. Sic omnes poenitet, quorum tristitia secundum seculum est, non secundum Deum. Altera est poenitentia, cum quis ex scelere admissio, quod quæ antea placebat, dolore non Dei, sed sui ipsius causa suscipit. Tertia est, cum non solum admissi sceleris causa intimo animi sensu dolere, vel eius doloris externam etiam aliquod signum damus, verum vnius Dei causa in eo mœrore sumus.

Verum inter has poenitentiarum significationes magnum discrimen obseruare oportet:

prima enim in vitio ponenda est.

Altera est quedam commoti & perturbati animi affectio.

Tertiam cum ad virtutem pertinere. Tum sacramentum esse, quæ significatio huic loci propria est.

Intima dicitur poenitentia, & est illa cum ad Deum nos ex animo conuertimus, & commissa à nobis scelera detestamur & odio habemus: simulque illud nobis certum & deliberatum est, malam vitam consuetudinem, corruptosque mores emendare, non sine spe veniæ, à Dei misericordia consequenda. Quod autem intima hæc poenitentia ad virtutem pertineat, aptè ostendunt multa, quæ de poenitentia tradita sunt præcepta. Lex enim de ijs tantum aditionibus, quæ suscipiuntur cum virtute, præcipit. Negare præterea nemo potest, quod dolere, quod ad, quomodo & quatenus oportet, virtutis sit: hoc autem vt rectè fiat, poenitentia virtus præstat.

Virtute, ea

Primum itaque Dei misericordia nos puenit, cordaque nostra ad se conuertit. Quod cum precaretur Prophetæ: Conuerte inquit, nos Domine ad te, & conuertemur. Thren. 5.

Deinde hoc lumine illustrati, per fidem ad Deum animo tendimus. Credere enim oportet accedentem ad Deum, vt testatur apostolus, quæ est, & reuerentibus se remunerator sit. ad Heb. 11.

Præterea motus timoris consequitur, & suppliciorum acerbitate proposita, animus à peccatis reuocatur.

Huc deinde accedit spes impetrandæ à Deo misericordiæ, qua erecti, vitam & mores emendare constituimus.

Postremo charitate corda nostra acceduntur, ex qua liberalis ille timor, peris et ingenuis filijs dignus oritur: atque ita vni illud veriti, ne qua in re Dei maiestatem ledamus, peccandi consuetudinem omnino deserimus.

Vt enim baptismus Sacramentum est, quia peccata omnia, ac præsertim quod origine contractum fuit, delet: eadem ratione poenitentia, quæ peccata omnia, post baptismum voluntate vel actione suscepta, tollit, verè & proprie sacramentum dicendum est.

Deinde quod caput est, cum illa quæ extrinsecus, tum à poenitente, tum à sacerdote fiunt, declarent ea, quæ interiorius efficiuntur in anima, quis neget poenitentiam veram & propriam sacramenti ratione præditam esse?

Quamquam hoc aptè indicat illa Saluatoris verba, Mat. 16. Tibi dabo clauis regni cælorum: & quodcumque solueris super terram, erit solutum & in cælis. Absolutio enim, sacerdotis verbis enunciata, remissionem illam peccatorum signat, quam in anima efficit.

Quando accipitur pro

Sacramento, externa dicitur poenitentia quæ habet externas quasdam res sensibus subiectas, quibus declarantur ea, quæ interiorius in anima fiunt. Esse autem hæc poenitentiam verè sacramentum, his ostenditur rationibus:

E DE POE-

PARTITIONES CATE-
DE POENITENTIAE MATERIA ET
forma. TABVLA 66.

SACRAMENTI huius

Quasi materiam dicunt alij

Actus poenitentis, { Contritionem, Confessionem, Satisfactionem. } Et hoc

Non quia verè materiae ratione non habeant, Sed quia eius generis materia non sint, quae extrinsecus adhibeatur, ut aqua in baptismo &c.

Peccata ipsa: ut enim ignis materiam ligna esse dicimus, quae vi ignis consumuntur: ita peccata, quae poenitentia delentur, rectè huius Sacramenti materia vocari possunt.

Forma est: Ego te absoluo. Atque hanc formam

Licet colligere

Non solum ex illis verbis: Quaecunque solueritis super terram, erunt soluta & in caelis: Sed ex eadem Christi Domini doctrina ab Apostolis traditam accepimus.

Adduntur praeterea coplures preces, non quidem ad formam necessarias, sed ut ea remoueantur, quae sacramenti vim & efficienciam illius culpa, cui administratur, impedire possent.

TRIA sunt, quae sibi tanquam finem proponunt, quem verè poenitet:

Primum est, ut peccatum aboleat, omnemque animae culpam & maculam abstergat.

Alterum, ut pro sceleribus admissis Deo satisfaciat: quod quidem ad iustitiam referri perspicuum est. Nam & si inter Deum & homines propria iustitiae ratio intercedere non potest: aliquam tamen esse iustitiam constat, cuiusmodi est inter Patrem & filios, inter dominum & seruos.

Tertium, ut homo in Dei gratiam redeat, in cuius offensionem & odium propter peccati foeditatem incurrit. Haec verò tria satis declarant, poenitentiam ad virtutem spectare.

DE INTEGRIS POENITENTIAE
partibus. TABVLA 67.

EST AVTEM huius sacramenti proprium, ut praeter materiam & formam, quae omnibus Sacramentis communia sunt, partes etiam habeat illas,

Quae tanquam integrae poenitentiam constituent, { Contritionem, Confessionem, Satisfactionem. }

Haec autem partes dicuntur integrae, ex quibus poenitentia ita constituitur, ut

Quaenus, quod ad eius naturam attingit, contritio & confessio, quibus homo iustus efficitur, satis sit: Tamen nisi tertia etiam pars, i. Satisfactio accedat, aliquid ei omnino ad perfectionem desit necesse est.

Quarum partium duplicem rationem asserre possumus.

Vnam, quod animo, verbis, & re ipsa peccata in Deum committantur. Quare consentaneum fuit, ut nos ipsos Ecclesiae clauibus subiicientes, quibus rebus Dei sanctissimum numen a nobis violatum esset, ipsi etiam eius iram placare, & peccatorum veniam ab eo impetrare conaremur.

Alteram, quod poenitentia sit veluti quaedam delictorum compensatio, ab eius voluntate profecta, qui deliquit, ac Dei arbitrio, in quem peccatum commissum est, constituta. Quare & voluntas compensandi requiritur, in quo maxime contritio versatur: & poenitens sacerdotis iudicio, qui Dei personam gerit, se subiciat necesse est, ut pro scelerum magnitudine poenam constituere in eum possit: ex quo tum confessionis, tum satisfactionis ratio & necessitas perspicitur.

DE CON.

CHISMI CATHOLICI TRIDENTINI.
DE CONTRITIONE, PRIMA POENITENTIAE parte. TABVLA 68.

Quid sit. Eam verò ita definiunt patres in Concilio Tridentino: Contritio est animi dolor ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cetero. Et paulò post de contritionis motu subiicitur: Ità demum praeparat ad remissionem peccatorum, si cum fiducia diuinæ misericordiae, & voto praestandi reliqua, quae ad ritè suscipiendum hoc Sacramentum requiruntur, coniunctus sit.

Primum enim necesse est, peccata omnia quae admisimus, odisse & dolere: ne, si quaedam tantum doleamus, ficta & simulata, neque salutaris poenitentia a nobis suscipiatur. Nam qui offendit in vno, factus est omnium reus, Iacob. 2.

Ad veram contritionem quae sint necessaria.

Alterum est, ut ipsa contritio, confitendi & satisfaciendi voluntatem coniunctam habeat: de quibus postea suo loco agetur.

Tertium est, ut poenitens vitam emendam certam & stabilem cogitationem suscipiat. Hoc verò propheta his verbis aperte nos docuit: Si impius egerit poenitentiam ab omnibus peccatis suis quae operatus est, & custodierit omnia praeccepta mea, & fecerit iudicium & iustitiam: vita viuet, & non morietur, &c. & paulò post: Cum auerterit se impius ab impietate sua, quam operatus est, & fecerit iudicium & iustitiam, ipse animam suam viuificabit, Ezech. 18.

Denique curandum est, ut quidquid iniuriarum ab altero acceperis, id totum remittatur ac condonetur. Nisi enim dimiserimus hominibus, nec pater noster demittet nobis peccata nostra. Matth. 6.

IN CONTRITIONE spectanda sunt haec:

Quis praecipuus eius sit fructus.

Porrò verae contritionis ea vis est, ut illius beneficio omnium delictorum veniam statim a Domino impetremus. Id satis aperte declarant Prophetae verba illa: Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam Dño, & tu remisisti impietatem peccati mei, Psal. 31.

Ut omnes conscientiam suam frequenter excutientes videant, num quae a Deo, siue ecclesiasticis sanctionibus praeccepta sunt, seruaauerint.

Qua se quisque ratione ad contritionem exercere possit.

Quòd si quis alicuius sceleris reum se esse cognouerit, statim se ipsum accuset, supplicatque a Domino veniam exposcat, & spatium tum confitendi, tum satisfaciendi, sibi dari postulet.

qua in re admonendi sumus,

In primis verò diuinæ gratiae praesidio se adiuuari petat, ne in posterum eadem illa peccata admittat, quae admisisse vehementer poenitet.

Curandum erit praeterea, ut in peccatum sibi quisque summum odium concitet:

Tum, quia summa est illius foeditas & turpitudine:

Tum, quia grauissima damna & calamitates nobis affert.

E 2 DE CON.

Definitio: Ea igitur definiunt

Esse peccatorum accusatione, quae ad Sacramenti genus pertinet, eò susceptam, ut veniam virtute clauum impetremus.

Huic ferè concordant Patres, veluti cum sanctus

Augustinus inquit: Confessio est, per quam morbus latens, spe veniae aperitur. Gregorius: Confessio est peccatorum detestatio.

Quarum utraq, q in superiori definitione continetur, facile ad eam referri poterit.

IN CONFESSIONE videndum est, quae sit

Integra & absoluta, quod adeò necessarium est, ut si quis dedit opera alia quidem ex ijs, quae explicari debent, praetermittat, alia verò tantum confiteatur, non solum ex ea confessione is commodum nullum consequatur, sed etiam nouo scelere se obstringat.

Non dissoluta, ne forte nimis remisse conscientiam nostram scrutati sumus, adeoq, negligentè peccata admissa memoria repetere studuerimus, ut ea ne recordari quidem voluisse, merito videri possimus.

Nuda, simplex & aperta, non artificiosè composita, ut à nonnullis fit, qui potius vitæ suae rationem exponere, quam peccata confiteri videtur.

Conditiones curandum est enim sedulo, ut Confessio sit

Prudens & verecunda: neque enim nimis multis verbis agendum est, sed quae ad cuiusque naturam & rationem pertinent, breui oratione, quae modestiam coniunctam habeat, aperienda sunt.

Secreta: in quo tum confitenti, tum sacerdoti maxime laborandum est, ut eorū sermo in confessione secreto habeatur. Quare fit, ut nemini omnino neque per nuncium, neque per literas, quoniam ea ratione nihil iam occultè agi potest, peccata confiteri liceat.

Frequens. Nulla enim res fidelibus adeò curae esse debet, quam ut frequenti peccatorum confessione animam studeant expiare. Etenim cum aliquis mortifero scelere urgetur, nihil ei magis salutare esse potest, ob multa, quae impendent, vitæ pericula, quam statim peccata sua confiteri. Nam ut sibi quisq, diuturnum vitæ spatium polliceri queat, turpe profectò est, cum in eluendis corporis aut vestium sordibus tam diligentes simus, non eadem saltem diligentia curare, ne animae splendor turpissimis peccati maculis obsolescat.

DE QVI.

IN CONFESSIONE faciendâ adhibere conuenit

Enumeratone Peccatorum Mortalium, quae omnia sacerdoti aperire oportet. Venialium, quae quidem sine culpa praetermitti, multisq, alijs rationibus expiari possunt. Vtiliter tamè, quod piorum vsus demonstrat, confitemur.

Circumstantiarum, quae prauitatem valde vel augent, Minuunt.

Temporis. Sancta enim Ecclesia in Concilio Lateranensi iubet quidem semel saltem quotannis fideles omnes peccata sua confiteri: verum, si quid salutis nostrae ratio postulet, consideremus: profectò quoties vel mortis periculum imminet, vel aliquam rem tractare adgredimur, cuius tractatio homini peccatis contaminato non conueniat, veluti cum Sacramenta administramus, aut percipimus, toties confessio praetermittenda non est.

Aetatis, in qua illud vniuersè statuendum videtur, ab eo tempore confessionem puero indictam esse, cum inter bonum & malum discernendi vim habet, in eiusque mentem dolus cadere potest.

Ceremonias et ritus Qui etsi ad Sacramenti rationem non spectant, eius tamen dignitatè magis ante oculos ponunt, & confitentium animos pietate accensos, ad Dei gratiam facilius consequendam praeparant. Cum enim aperto capite, ad pedes sacerdotis abiecti, demisso in terram vultu, supplices manus tendentes, aliaq, huiusmodi Christianae humilitatis signa dantes, quae ad Sacramenti rationem necessaria non sunt, peccata confitemur, ex his perspicue intelligimus, tum in Sacramento caelestem vim agnoscendam, tum à nobis diuinam misericordiam summo studio requirendam, atque efflagitandam esse.

DE CONFESSIONIS INSTITVTIONE ET

Confessio Christo Deo, qui benè omnia, & vniuersae salutis nostrae causa fecit, ob eius summam bonitatem & misericordiam instituta est.

CONFESSIONIS minister debet esse

Legitimus & idoneus, qualis est Sacerdos, qui habeat potestatem Ordinis Et iurisdictionis. Ordinariam, Delegatam. Ut ex ecclesiasticis sanctionibus satis apparet.

Quaquam si mortis periculum imminet, & proprii sacerdotis facultas non datur: quilibet Sacerdos & peccata condonare, & ab excommunicationis vinculo absoluerè potest.

Præditus Scientia & Prudentia: Iudice, cui scientia non vulgaris est necessaria, qua peccata inuestigare, & ex varijs peccatorum generibus, quae grauiora, quae leuiora sint, pro cuiusque hominis ordine & genere iudicare possit. Medico, q summa quoque prudentia indiget, ut ea remedia aegrotò adhibeantur, q ad illius animam sanandam, & in posterum contra morbi vim muniendâ aptiora esse videantur.

PARTITIONES CATE-
DE CONFSSIONIS UTILITATE ET
necessitate. TABULA 72.

EST itaque confes-
sio non
tatum

Utilis ad

Consequendam scelerum remissionem,
Mores emendandos,
Cohibendam peccandi consuetudinem: etenim confitendi verecundia, delinquē-
di cupiditati & licentiæ tanquam frenos inijcit, & improbitatem coërcet:

Sed etiam necessaria, quod quidem pulcherrima translatione à Domino apertè signifi-
catur videmus, cum huius sacramenti administrandi potestatem, clauem regni cælorum ap-
pellauit. Vt enim locum aliquem ingredi nemo potest sine eius opera, cui clauis com-
missa sunt: sic intelligimus neminem in cælum admitti, nisi fores à sacerdotibus, quorum
fidei clauis Dominus tradidit, aperiantur. Aliter enim nullus planè clauium usus in Ec-
clesia esse videbitur: ac frustra is, cui clauium potestas data est, quempiam cæli aditu p-
hibebit, si tamen alia via introitus patere queat.

DE CONDITIONIBVS, AD CONFESSIO-
nem verè pœnitentibus necessarijs. TABULA 73.

QVARE cum fidelium
saluti omni
studio suc-
currendum
sit, sacerdo-
tes in pœni-
tente dili-
genter ob-
seruabunt,

Si veram peccatorum suo-
rum contritionem habeat,
certumq; illi sit, in posterum
à peccatis abstinere, admo-
neatur, vt

Pro tanto & tam singulari beneficio maximas gratias
Deo agat, ab eoq; cælestis gratiæ præsidium petere nun-
quam desinat.

Nullum patiatur esse diem, quin aliquid de passio-
nis Domini mysterijs meditetur, ad eumq; imitandum
& summa charitate amandum, ipse se excitet atque in-
flammet.

Sin adeò peccata sua non doleat, vt verè contritus dicendus sit, conetur magno con-
tritionis desiderio eum afficere. vt deinde huius præclari domi cupiditate incensus, il-
lud à Dei misericordia petere & efflagitare, in animum inducat.

In primis autem reprimenda est, quorundam superbia, qui scelera sua excusati-
one aliqua vel defendere, vel minora facere nituntur.

Perniciosior autem est illorum culpa existimanda, qui stulta quadam verecun-
dia impediti, peccata confiteri non audent.

Alij sunt, qui, vel quòd rarò peccata confiteri solent, vel quòd nullam curam & co-
gitationem in peruestigandis suis sceleribus posuerunt, nec commissa confessione ex-
pedire, nec, vnde eius officij initium ducendum sit, satis sciunt.

CAVTIO.

Si audita confessione, sacerdos iudicauerit, neque in numerandis peccatis diligentiam,
neque in detestandis dolorem pœnitenti omninò defuisse, absolui poterit. Sin autem
vtrunque in eo desiderari animaduertit, author illi & suasor erit, vt maiorem curam in
excutienda conscientia adhibeat, hominemque, vt blandissimè poterit, tractatū dimittet.

DE SA-

DE SATISFACTIO-
NE, TERTIA PARTE POENITEN-
tiæ: ac primùm de eius necessitate. TABULA 74.

DVO sunt, quæ
peccatū
confe-
sionem
sequuntur:

Macula, & Pœna.

Ac
quan-
uis

Semper, culpa dimissa, simul etiam mortis æternæ supplicium, apud
inferos constitutum, condonetur:
Tamen non semper contingit, quemadmodum à Tridentina
Synodo declaratum est, vt Dñs peccatorum reliquias, & pœnā cer-
to tempore definitam, quæ peccatis debetur, remittat.

Verum qua de causa factum sit, vt pœna omnis pœnitentiæ Sacramento, æquè ac baptismo non con-
donetur, præclare à sancta Tridentina Synodo explicatum est his verbis: Diuinæ iustitiæ ratio ex-
igere videtur, vt aliter ab eo in gratiam recipiantur, qui ante baptismum per ignorantiam deliquē-
runt: aliter verò, qui semel à peccati & dæmonis seruitute liberati, & accepto Spiritus sancti dono,
scientes templum Dei violare, & Spiritum sanctum contristare non formidauerint. Et diuinam
Clementiam decet, nè ita nobis absque ulla satisfactione peccata dimittantur, vt, occasione accepta,
peccata leuiora putantes, velut iniurij & contumeliosi Spiritui sancto, in grauiora labamur, thesau-
rizantes nobis iram in die iræ.

DE SATISFACTIONIS SIGNIFICA-
tione. TABULA 75.

SATIS-
facere, vt
nonnulli
definiēt,
est

Deo debitum honorem impendere, quod non potest, nisi qui peccata vitare omninò
constituat.

Causas peccatorum excidere, & eorum suggestioni aditum non indulgere. In quā
sententiam, alij assenserunt, satisfactionem esse purgationem, qua eluitur, quidquid
sordium propter peccati maculam in anima resedit, atque à pœnis tempore definitis,
quibus tenebamur, absolui mur.

QVOD ad hunc lo-
cum pertinet, satis-
factionis nomē the-
ologi pro ea cōpen-
satione usurpārūt,
cum homo pro pec-
catis commissis Deo
aliquid persoluit.
Ita fit, vt satisfac-
tio variè accipia-
tur:

Ac prima quidem & præstantissima illa est, qua pro scelerum nostrorum ra-
tione, etiam si Deus summo iure nobiscum velit agere, quidquid à nobis de-
beatur, cumulatè persolutum est. Hæc verò eiusmodi esse dicitur, quæ nobis
Deum propitium & placatum reddit, eamque vni Christo Domino acceptā
ferimus, qui in cruce, precio pro peccatis nostris soluto, plenissimè Deo sa-
tisfecit.

Alterum satisfactionis genus, quæ & Canonica appellatur, & certo tem-
poris spatio definita perficitur. Quare antiquissimo Ecclesiæ usu receptum
est, vt, cum pœnitentes à peccatis soluantur, pœna aliqua eis irrogetur: cuius
pœnæ solutio, satisfactio vocari consuevit.

Eodem verò nomine quodlibet etiam pœnæ genus significatur, quam pro
peccatis non quidem à Sacerdote constitutam, sed sponte nostra susceptam,
atq; à nobis ipsis repetitam sustinemus. verum hæc ad pœnitentiam, vt sacra-
mentum est, minime pertinet:

Sed illa tantum Sacramenti Pars censenda est, quam diximus ex præce-
pto Sacerdotis Deo pro peccatis dependi, hoc adiuncto, vt statutum cum ani-
mo & deliberatum habeamus, peccata in posterum omni studio vitare.

E 4 IN SA-

PARTITIONES CATE.
IN SATISFACTIONE QVAE SINT

inspicienda. TABVLA 76.

FREQUENTISSIMÈ } Misericordiam, quæ peccata & pœnas æternas illi debitas con-
à S. Augustino docemur, duo } donat.
hæc in pœnitentia animaduer- }
renda esse, Dei } Iustitiam, quæ pœnis tempore definitis hominem punit.

QVAE RES AD VERAM SATISFACTIO-

onem requirantur. TABVLA 77.

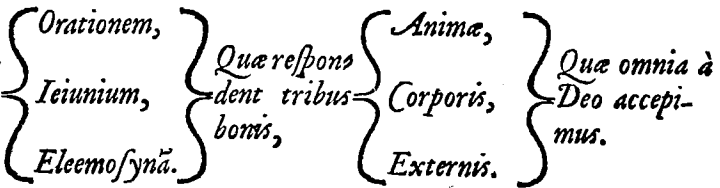
SED DVO
præcipuè in Sa-
tisfactione re-
quiruntur.

Primum est, ut is qui satisfacit, iustus sit ac Dei amicus. opera enim, quæ sine fide & charitate fiunt, nullo modo Deo grata esse possunt.
Alterum, ut eiusmodi opera suscipiantur, quæ natura sua dolorem & molestiam afferant. Etsi verò vel patendi consuetudo, vel accensa in Deum charitas, efficiat, ut quæ perpessu gravissima sunt, ne sentiantur quidem, non tamen eo minus satisfaciendi vim habent. Siquidem hoc proprium est filiorum Dei, ita eius amore & pietate inflammari, ut acerbissimis laboribus cruciati, aut nihil ferè incommodi sentiant, aut omnia lætissimo animo perferant.

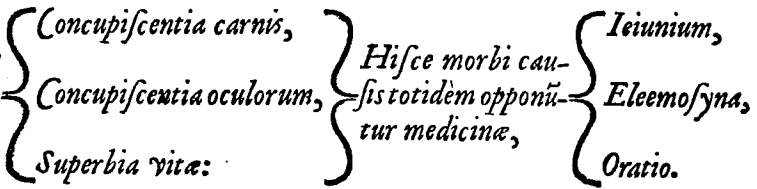
DE SATISFACTIONIS PARTIBVS.

TABVLA 78.

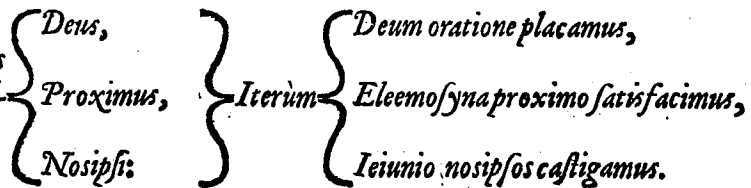
OMNE SATISFA-
ctionis genus, ad hæc tria præ-
cipuè conferendū est, videlicet

Nam cum omne
quod in mundo
est, aut sit

Cum sint etiā, quos
peccatis nostris of-
fendimus,

QVAE

CHISMI CATHOLICI TRIDENTINI.
QVAE SATISFACTIONIS SIT UTILITAS.

TABVLA 79.

HABET
Satisfactio
non paruas
utilitates:

Primo enim magnoperè à peccato reuocant, & quasi freno quodam coërcent hæc Satisfactoriæ pœnæ, cautioreque & vigilantiores in posterum pœnitentes efficiunt.
Accedit, ut tanquàm testimoniationes quædam sint doloris, quem ex peccatis commissis capimus, quæ ratione Ecclesiæ sit satis, quæ nostris sceleribus grauiter offensa est.
Præterea pœnitentiæ nostræ exempla alios docent, quomodo ipsi vitam instruere debeant.
Deinde verò huiusmodi pœnarum perpessione consequimur, ut capitis nostri Iesu Christi, in quo passus est ipse & tentatus, similitudinem & imaginem geramus. Nihil enim tam deforme videri potest, ut à S. Bernardo dictum est, quam sub spinoso capite delicatum esse membrum.

Ad hæc, Satisfactionis quantitas sit, ex eo colligitur, & tota à Christi Domini passionis merito pendet. A quo etiā honestis actionibus duo illa maxima bona consequimur:

Alterum est, ut immortalis gloriæ præmia mereamur, ita ut calix etiā aquæ frigide, quam in eius nomine dederimus, mercede non careat.
Alterum, ut pro peccatis nostris satisfaciamus. Neque verò id perfectissimam Christi Dni satisfactionem obscurat, sed multo clariorem & illustriorem reddit. Christus enim Dns tanq̃ caput in membra, & vitis in palmites, gratiā suam in eos, qui sibi per charitatem coniuncti sunt, continenter diffundit. Quæ quidē gratia bona opera nostra semper antecedit, comitatur, & consequitur, & sine qua mereri & satisfacere Deo nullo modo possumus.

QVAESTIO, NVM VNVS PRO ALTERO
satisfacere possit.

IN eo verò summa Dei bonitas & clementia, maximis laudibus & gratiarum actionibus prædicanda est, qui humanæ imbecillitati hoc condonauit, ut vnus posset pro altero satisfacere: quod quidem huius partis pœnitentiæ maximè proprium est. Ut enim quod ad contritionem & confessionem attinet, nemo pro altero dolere aut confiteri potest: ita qui diuina gratia præditi sunt, alterius nomine possunt, quod Deo debetur, persolvere. quare fit, ut quodam pacto alter alterius onera portare videatur. Ad Galat. 6.

SENTENTIAE HVIVS CONFIRMATIO.

NEC verò de hoc cuiquam fidelium dubitandi locus relictus est, qui in Apostolorum Symbolo, sanctorum communionem confitemur. Nam cum omnes eodem baptismo abluti, Christo renascamur, eorundem Sacramentorum participes simus, in primis verò eiusdem corporis & sanguinis Christi Domini cibo & potu recreemur: hoc apertissime demonstrat, nos omnes eiusdem corporis esse membra. Quemadmodum igitur neque pes suæ tantum, sed etiā oculorum utilitatis causa, munere suo fungitur: neque rursus quod oculi videant, ad illorum propriam, sed ad communem omnium membrorum utilitatem referendum est: ita communia inter nos satisfactionis officia existimari debent.

LIMITATIO EIVSDEM.

NEQUE tamen id sine vlla exceptione verum est, si commoda omnia, quæ ex ea capiuntur, spectemus. Nam satisfactionis opera, medicinæ etiā & curatiões quædam sunt, quæ pœnitenti ad sanandos prauos animi affectus præscribuntur, quo quidem utilitatis fructus eos, qui per se non satisfaciunt, prorsus carere perspicuum est.

DE EX-

DE EXTREMAE VNCTIONIS SACRAMENTO, ET PRIMVM DE

huius vnctionis natura &c. TABVLA 80.

Hoc sacramentum idcirco extrema Vnctio appellatum est, quod haec omnium sacrarum vnctionum, quas Dominus Saluator noster Ecclesiae suae commendaui, vltima administranda sit. Quare haec ipsa vnctio a Maioribus nostris Sacramentum etiam Vnctionis infirmorum, & Sacramentum excuntium dicta est.

Verbis D. Iacobi Apostoli: Infirmatur quis in vobis? inquit, inducat presbyteros Ecclesiae, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Dni: & oratio fidei saluabit infirmum: & alleuiabit eum Dominus: & si in peccatis sit, remittentur ei.

Nam quod condonari peccata Apostolus affirmat, in eo declarat Sacramenti vim & naturam, Iacob. 5.

Authoritate conciliorum, cum aliorum plurimum, tum Tridentini, quod hanc Catholicae Ecclesiae de extrema vnctione doctrinam fuisse perpetuam ita declarat, vt in eos omnes anathematis poenam constituerit, qui aliter docere aut sentire audeant.

Testimonijs Innocentij, Dionysij, Ambrosij, Chrysostomi, Gregorij Magni.

Non quidem Partium continuatione, qua diuidi non possunt:

Sed perfectioe, cuiusmodi sunt caetera oia, quae ex pluribus rebus constant:

Vnum, inquam, signum est, & vnius rei, quam significat, efficientiam habet.

Quod autem extremae Vnctioni propria Sacramenti ratio conueniat, probatur

Etsi vero ex pluribus rebus et verbis constituitur, est tamen vnum,

QUATVOR PRAECIPVE AD EXTREMAM

Vnctionem requiruntur. TABVLA 81.

Author est Deus, cum enim demonstratum sit, extremam Vnctionem vere & proprie in Sacramentorum numero habendam esse: illud etiam sequitur, eius institutionem a Christo Domino profectam esse, quae postea a S. Iacobo Apostolo fidelibus proposita & promulgata est.

Minister, Sacerdos rite ordinatus: Non tamen quiuis, Sed Proprius Pastor, qui habeat iurisdictionem: Vel alius, cui ille eius muneris fungendi potestatem fecerit.

Materia est oleum ab Episcopo consecratum, liquor scilicet non ex quauis pingui & crassa materia, sed ex olearum baccis tantummodo expressus. Aptissime autem haec materia illud significat, quod vi Sacramenti interius in anima efficitur. Nam vt oleum ad mitigandos corporis dolores magnopere proficit, ita Sacramenti virtus animae tristitia ac dolorem minuit.

Forma vero Sacramenti, est verbum & solennis illa precatio, quam Sacerdos ad singulas actiones adhibet, cum inquit: Per istam sanctam vnctionem indulgeat tibi Deus, quidquid oculorum, siue narium, siue tactus vitio deliquisti.

Huius sacramenti

Adhibetur quidem hoc Sacramentum, vt praeter spiritualem gratiam, quam tribuit, sanitatem etiam restituat aegrotis. tamen quia non semper sequitur, vt aegri a morbis conualescant, ob eam causam precatio forma conficitur, vt a Dei benignitate id impetremus, quod Sacramenti vis constanti & perpetuo ordine ex ea parte efficere non solet.

Atque hinc fit, vt cum

Aliorum Sacramentorum forma vel

Absolute significet, quod efficit, vt cum dicimus, Baptizate, aut, Signo te &c. Tanquam ab imperantibus pronuncietur, vt, Accipite potestatem &c.

Haec vna Extremae Vnctionis forma precatio quadam absoluatur.

DE VN-

Precationes, quibus sacerdos ad aegroti salutem impetrandam vtitur. Nullum enim est aliud Sacramentum, quod pluribus precibus conficiatur: ac recte quidem, quoniam eo potissimum tempore fideles pijs obsecrationibus adiuuandi sunt.

Ac primum excipiuntur, qui sano & firmo corpore sunt: ijs enim extrema vnctio nem tribuendam non esse

Et Apostolus docet, cum inquit: Infirmatur quis in vobis? Iacob. 5.

Et ratio ostendit, siquidem obeam rem instituta est, non modo vt animae, sed etiam vt corpori medicinam offerat.

Omnes praeterea, qui rationis vsu carent, ad hoc Sacramentum suscipiendum apti non sunt.

Et pueri, qui nulla peccata admittunt, quorum reliquias sanare huius Sacramenti remedio opus sit. Amentes ite & furiosi, nisi interdum rationis vsu haberent, & eo potissimum tempore pij animi significationem darent, peterentque vt sacro oleo vngerentur.

Personarum. Quauis enim hoc Sacramentum ad oes pertineat, quaedam tamen hominum genera excipiuntur, quibus administrandum non est.

Adhibentur in huius quoque Sacramenti administratione proprii quidam ritus, qui continent

Observationem, siue rationem habendam

Partium corporis, non enim totum corpus, neque omnes corporis partes vngenda sunt, sed ea tantum membra, in quibus potissimum sentiendi vis eminet, puta:

- Oculi
- Aures
- Nares
- Os
- Manus
- Renes
- Pedes

- Visionem.
- Auditum.
- Odoratum.
- vel gustum.
- sermonem:
- Tactum.
- Libidinem.
- Ingressum.

Temporis. Nam haec vnctio tunc est adhibenda,

Cum graui morbo afflictamur, ac vitae periculum impendet. Semel tantum in vna eademque aegrotatione: Sed quoties postea quispiam in aliud vitae discrimen inciderit, toties eiusdem sacramenti subsidium ei poterit adhiberi.

Ex quo patet, in eorum Sacramentorum numero, quae iterari solet, reponendam esse hanc vnctionem.

Preparationem ad suscipiendam sacramentum vnctionem: vbi istae curanda sunt:

Primum, quoniam nihil magis huius Sacramenti gratiam impedit, quam alicuius peccati mortiferi conscientia, seruanda est Catholicae Ecclesiae perpetua consuetudo, vt ante extremam vnctionem poenitentiae & Eucharistiae Sacramentum administretur.

Deinde aegroti persuadendum est, vt ea fide se vngendum sacerdoti praebet, qua olim, qui ab Apostolis sanandi erant, seipos offerre consueuerant.

Inprimis autem animae salus, deinde corporis valetudo, cum illa adiunctione, si ea ad aeternam gloriam profutura sit, expetenda est.

Nec vero dubitare fideles debent, quin sanctae illae & solennes preces a Deo audiantur, quibus Sacerdos non suam, sed Ecclesiae & Domini nostri Iesu Christi personam gerens, vtitur.

DE SA-

PARTITIONES CATE-
DE SACRAMENTI HVIVS EFFECTI
bus seu fructibus. TABVLA 83.

EXPLI-
candæ etiã
sunt vtili-
tates, quas
ex hoc Sa-
cramẽto ca-
pim⁹, qua-
rum

Vna est, hoc Sacramento gratiam tribui, quæ peccata, & imprimis quidem leuiora,
& vt communi nomine appellantur, venialia remittit: exitiales enim culpæ, pœ-
nitentiæ Sacramento tolluntur.
Altera est Sacræ vñtionis vtilitas, quòd animam à languore & infirmitate, quam
ex peccatis contraxit, & à cæteris omnibus peccati reliquijs liberat, eamq; pio &
sancto gaudio replet.
Præterea fidelibus arma & vires hoc Sacramẽto subministrantur, quibus aduersa-
rij vim & impetum frangere, & illi fortiter repugnare possint.

DE ORDINIS SACRA-
MENTO, ET PRIMVM DE VI NOMI-

nis, atque Sacramenti ratione. TABVLA 84.

CVM na-
turali instir-
tu hoies agno-
scent Deum
colẽdum esse:
cõsequẽs erat,
vt in quavis
Repub. aliqui
Sacrorum &
diuini cultus
procuratori
præficeretur,
quorum pote-
stas aliquo
modo spiritu-
alis diceretur.
Atq; hæc qui-
dem potestas
in lege Euan-
gelica

Est cælestis, omnemq; angelorum etiã virtutem superat, neq; à Sacerdotio Mo-
saico, sed à Christo Domino, qui non secundum Aaron sacerdos fuit, sed secundũ
ordinem Melchisedec, ortum habet. Is enim, qui summa potestate gratiam tribu-
endi, & peccata remittendi præditus fuit, hanc potestatem, quauis virtute defini-
tam, & Sacramentis adstrictam, Ecclesiæ suæ reliquit. quare ad eam exercendam
certi ministri instituti sunt, & solẽni religione consecrati, quæ quidem consecratio,
Ordinis Sacramentum vel sacra ordinatio vocatur.

Diui-
ditur
in Po-
testa-
tem

Quid significet. Est enim ordo, si propriam eius vim & notio-
nem accipiamus, dispositio superiorum & inferiorum rerum,
quæ inter se ita aptæ sunt, vt vna ad alteram referatur. Cum
itaq; in hoc ministerio multi sint gradus, & variæ functiones,
omnia verò certa ratione distributa sint & collocata, recte
& commodè ordinis nomen ei impositum videtur.

Ordinis,
q̃ ad ve-
rũ Chri-
sti Domi-
nicorpus
in sacro-
sancta
Euchari-
stia re-
fertur.
De quo
hoc loco
quærun-
tur duo:

Num inter
cætera Ec-
clesiæ Sa-
cramenta,
sacra ordi-
natio nume-
rãda sit. Et
quidem ha-
bere eam p-
priam Sa-
cramenti ra-
tiõem, pro-
batur

Sacræ
scri-
pturæ,
ex ver-
bis
Concilij Tridentini.

Ratione: Nam cum Sacramentum sit rei sacræ
signum, id verò quod hac consecratione extrin-
secus fit, gratiam & potestatem significet, quæ
illi tribuitur, qui consecratur: omninò sequi
perspicuum est, Ordinem verè ac propriè Sa-
cramentum dicendum esse.

Quare episcopus ei qui sacerdos ordinatur,
inquit: Accipe potestatem offerendi sacrificiũ
&c. Quibus verbis pdocuit Ecclesiæ, potestatem
cõsecrandæ Euchariistiæ caractere animo im-
presso tradi, cui gratia adiuncta sit ad illud
munus ritè & legitime obeundum.

Iurisdictionis, quæ tota in Christi corpore mystico versatur. ad eam enim
spectat, Christianum populum gubernare & moderari, & ad eternã ca-
lestemque beatitudinem dirigere.

DE OR-

CHISMI CATHOLICI TRIDENTINI.
DE ORDINIBVS, ET PRIMVM DE
prima tonsura. TABVLA 85.

ORDI-
nes incipi-
endi sunt à
prima ton-
sura,

Quæ est præparatio quædam ad ordines accipiendos. Vt enim homines ad baptismum
exorcismis, ad matrimonium sponsalibus præparari solent: ita cum, tonsõ capillo, Deo
dedicantur, tanquam aditus ad Ordinis Sacramentum illis aperitur.

Quæ tonten-
di morem, { Primũ omnium Apostolorum Principem introduxisse ferunt.
Deinde etiã meminerunt { Dionysius Areopagita,
eius vetustissimi & grauis- { Hieronymus,
simi Patres, { Augustinus.

Et fit
in ca-
pite
ad { Similitudi- { Memoriam Coronæ, quæ spinis contexta, Saluatoris nostri
nẽ coronæ, { capiti fuit imposita.
& hoc vel { Declarandam regiam dignitatem, quæ ijs maximè, qui
ad { in sortem Domini vocati sunt, conuenire videtur.

Figuram circuli, quæ omnium perfectissima est, ad significandam vel
perfectioris vitæ professionem à clericis susceptam, vel externarum rerum
contemptionem, animique ab omnibus humanis curis vacuitatem.

Porrò qui sic tondentur, Clerici dicuntur, quod nomen illis tunc primũ imponitur
& ab eo deductum est, quòd Dominũ sortem & hereditatem suam habere incipient.

DE ORDINVM NUMERO ET GRADIBVS,
ac primũ de minoribus Ordinibus. TABVLA 86.

HI OR-
dines septe-
nario cõti-
nentur nu-
mero. Ex
quibus alij
dicuntur
minores:

Nam post primam
tõsuram ad Ostiarij
ordinẽ primus gra-
dus fieri consuevit.
eius munus est, { Templi clauẽs & ianuam custodire, & aditu templi arcere
eos, quibus ingredi interdictum erat.
Ad sanctum etiã Missæ sacrificium assistebat, curaturus
ne quis propius, quàm par esset, ad sacram aram accederet, &
sacerdotem rem diuinam facientem interpellaret.

Secundus ordi-
nis gradus est
Lectoris munus.
Ad quẽ pertinet { In ecclesia, veteris & noui testamenti libros clara voce & distin-
ctarecitare.
Prima Religionis Christianæ rudimenta fidelibus tradere.

Tertius est ordo Exorcistarum, quibus potestas data est nomen Domini inuocan-
di in eos, qui ab immundis spiritibus obsidentur.

Acolytorum quar-
tus est gradus. Eo-
rum munus est, { Ministros maiores, Subdiaconos & Diaconos, in altaris mi-
nisterio affectari, eisq; operam dare.
Præterea lumina deferunt, cum Missæ sacrificium cele-
bratur, præcipue verò cum Euangelium legitur. ex quo &
Ceroferarij alio nomine vocati sunt.

F DE SA-

PARTITIONES CATE-
DE SACRIS ORDINIBVS, QVI DICVN-

tur Maiores. TABVLA 87.

In eorum pri-
mo gradu sub-
diaconus col-
locatur: cuius
munus est,

Diacono ad altare inferuire. Sacra enim lintea, vasa, panem, &
vinum ad sacrificij vsum necessaria parare debet.
Nunc Episcopo & Sacerdoti aquam præbet, cum manus in
Missæ sacrificio abluunt.
Epistolâ etiâ, quæ olim à diacono in Missa recitabatur, Sub-
diaconus legit, ac tanq̃ testis ad sacrum assistit, prohibetq̃ nè sa-
cerdos sacra faciens, à quopiam perturbari possit.

Secundum gradum
Diaconus obtinet:
cuius ministeriũ la-
tius patet, sanctiusq̃
semper habitum est.
Ad eum enim perti-
net,

Episcopum perpetuò sequi, concionantem custodire, eique
& Sacerdoti sacra facienti, vel alia Sacramenta admini-
stranti, præsto esse, & in Missæ Sacrificio Euangelium
legere.
Peruestigare, quinam in vrbe piè & religiosè, qui ve-
secus vitam traducant etc.
Licet ei præterea, si absit Episcopus & Sacerdos, Eu-
angelium explanare, non tamen è superiori loco. vt intel-
ligatur, hoc eius proprium munus non esse.

ALII OR-
dines, Maio-
res et sacri di-
cuntur. Qui tri-
bus distingui-
tur gradibus:

Tertius omniumque
Sacrorum ordinum
summus gradus est,
Sacerdotiũ. Qui ve-
rò illo præditi sunt,
eos veteres Patres
appellant interdum

Presbyteros, quod Græcè
seniores signi-
ficat:
Non solum propter ætatis maturita-
tem, quæ huic ordini maxime necessa-
ria est.
Sed multo magis, propter morum
grauitatem, doctrinam & prudentiam.

Sacerdo-
tes,
Tum quia Deo consecrati sunt:
Tum quia ad eos pertinet, Sacramenta ad-
ministrare, sacrasq̃ res & diuinas tractare.

DE SACERDOTIO

TABVLA 88.

DVPLEX
in Sacris lite-
ris describitur
Sacerdotium.

Interiorius, quo omnes fideles, postquam aqua saluari abluti sunt, sacerdotes di-
cuntur, præcipue verò iusti, qui Spiritum Dei habent, & diuinæ gratiæ beneficio,
Iesu Christi summi Sacerdotis viuam membra effecti sunt. hi enim fide, quæ chari-
tate instammatur, in altari mentis suæ spirituales Deo hostias immolant. Quo
in genere bonæ omnes & honestæ actiones, quas ad Dei gloriam referunt, nume-
randæ sunt. Apoc. 1. I. Pet. 2. Rom. 12.

Externum verò Sacerdotium non omnium fidelium multitudini, sed certis ho-
minibus conuenit, qui legitima manuum impositione, solennibusque sanctæ Ec-
clesiæ cæremonijs instituti, & Deo consecrati, ad aliquod proprium sacrumque
ministerium ascribuntur. Et hoc tantummodò Sacerdotium ad Ordinis Sacra-
mentum pertinet: De quo plura in sequenti habes tabula.

DE SA-

CHISMI CATHOLICI TRIDENTINI
DE SACERDOTIO EXTERNO.

TABVLA 89.

Munera sunt duo,
& ad sacerdotem
attinet. Quorum

Alterum est, vt sacramenta ritè } Conficiat &
Administret.
Alterum, vt populum fidei suæ commissum, ijs rebus & insti-
tutis, quæ ad salutem necessaria sunt, erudiat.

Primus est eorum, qui Sacerdotes simpliciter vocantur: quorum fun-
ctiones hætenus declaratae sunt.

Secundus est Episcoporum, qui singulis Episcopatibus præpositi
sunt: vt non solum cæteros Ecclesiæ ministros, sed fidelem populum re-
gant, & eorum saluti summa cum vigilantia & cura prospiciant. Qua-
rè in sacris literis Pastores ouium sæpe appellantur, sed & pontifices
dicuntur, accepto ab ethnicis nomine, qui Principes sacerdotum, Pon-
tifices appellare consueuerunt.

Tertius gradus est Archiepiscoporum, qui pluribus Episcopis præ-
sunt, qui Metropolitanani etiâ vocantur, quod illarum urbium antisti-
tes sint, quæ tanquam matres habeantur illius Prouinciæ.

Gradus
sunt di-
gnitatis
& pote-
statis va-
rii: Quo-
rum

SACER-
dotij exter-
ni

In quarto gradu Pa-
triarchæ collocatur,
id est, Primi supre-
miq̃ Patres. Atque
olim in vniuersa Ec-
clesia, præter summũ
Ro. Pontificem, qua-
tuor tantum Patri-
archæ numerabatur,
Videlicet

Constantinopolitanus, & si ad eum post omnes
alios hic honos delatus est, tamen ob imperij
Maiestatem altiore locum obtinuit.

Proximus est Alexandrinus, cuius Ec-
clesiam Marcus Euangelista iussu Principis
Apostolorum fundauit.

Tertius Antiochenus, vbi Petrus sedem
primò locauit.

Extremum gradum habet Hierosolymita-
nus, quam Ecclesiam Iacobus frater Domini
rexit.

Præter hos omnes Catholica Ecclesia Rom. Pontificem Max. quem in
Ephesina Synodo Cyrillus Alexandrinus Archiepiscopum totius or-
bis terrarum, Patrem & Patriarcham appellat, semper venerata est.
Qui pius Pater ac Moderator, vniuersali Ecclesiæ vt Petri successor,
Christique Domini verus & legitimus Vicarius, præsidet.

Quauis nonnullis Abbatibus permissum sit, vt minores & non
sacros ordines interdum administrent:

Minister, vt &
reliquorum or-
dinum, est Epi-
scopus. Nam

Tamen hoc proprium
Episcopi munus esse,
nemo dubitat. Etenim } Subdiaconos, Diaconos, & Sacerdotes
vnus tantum Episcopus ordinat.
Episcopi, ex Apostolorum traditione,
quæ perpetuò in Ecclesia custodita est, à
tribus Episcopis consecrantur.

F 2 DE OR-

PARTITIONES CATE.
DE ORDINANDORVM QUALITATE.

TABVLA 90.

HVIUS IGI-
tur tati officij, pu-
ta sacerdotij, onus
nemini temere im-
ponendum est, sed ijs
tatum, qui illud vi-
tae sanctitate, do-
ctrina, fide, pruden-
tia sustinere pos-
sint. Nec vero quis-
quam sumit sibi ho-
norem, sed qui vo-
catur a Deo tanquam
Aaron. Vocari au-
tem a Deo dicuntur,
qui a legitimis Ec-
clesiae ministris vo-
cantur. Sunt autem
in sacris suscipien-
dis Ordinibus haec
animaduertenda:

Quanta cir-
cumspectio-
ne ad Sa-
cros ordi-
nes sit ac-
cedendum. Est
enim cauē-
dum dili-
genter,

Quae in Sa-
cerdote po-
tissimum re-
quirantur.

Qui ab
hoc offi-
cio exclu-
dantur.

Ne eo cō-
silio ad
hanc vi-
uendi ra-
tionem se
cōuertat,

Ut quae ad victum vestitumque necessaria sunt, pa-
rent, ita ut praeter questum, nihil aliud in Sacer-
dotio, quemadmodum vulgò ceteri omnes in quo-
uis sordidi artificij genere, spectare videantur.
Ut honores & dignitates obtineant.

Vel ut diuitijs affluant, quales sunt, qui nisi
opulentum aliquod ecclesiasticum beneficium ijs
deferatur, nullam sacri ordinis cogitationem ha-
bent. Hi vero sunt, quos Saluator noster merce-
narios appellat, & quos Ezechiel dicebat semet-
ipsos, & non oues, pascere. Ezech. 34.

Sed hoc sibi proponant opus esse, ut non solum Dei gloriam in
oibus rebus querant, quod quidem cum omnibus, tum maxime fi-
delibus commune esse constat: sed etiam, ut alicui certo Eccle-
siae ministerio addicti, in sanctitate & iustitia illi seruiant.

Primum itaque in eo, qui Sacerdos creandus est, vitae & mo-
rum integritas requiritur. Quare sanctam illam consuetudi-
nem in Ecclesia seruari animaduertimus, ut qui sacris initi-
andi sunt, prius poenitentiae Sacramento conscientiam purga-
re diligenter studeant.

Præterea in Sacerdote non solum ea cognitio requirenda
est, quae ad Sacramentorum usum & tractationem pertinet,
sed etiam sacrarum literarum scientia, ita instructus esse oportet,
ut populo Christianae fidei mysteria & diuinae legis præ-
cepta tradere, ad virtutem & pietatem incitare, a vitijs reuo-
care fideles possit.

Pueris enim, & furiosis vel amentibus, quod usur rationis ca-
rent, hoc Sacramentum dandum non est. Aetatem autem le-
gitimam, ex sacri Concilij Tridentini Decretis licet cognoscere.

Excipiuntur etiam serui: neque enim diuino cultui dedicari
debet, qui non sui iuris, sed in alterius potestate est.

Viri præterea sanguinum & homicidæ, quia Ecclesiastica le-
ge repelluntur, atque irregulares sunt.

Spurij quoque, & ij omnes qui ex legitimis nuptijs non sunt
procreati: decet enim, ut qui sacris addicuntur, nihil in se habe-
ant, quo ab alijs merito contemni ac despici posse videantur.

Ad extremum etiam admitti non debent, qui aliquo insigni
corporis vitio deformes aut manci sunt. ea enim foeditas & de-
bilitatiorem offensionem habet, tum verò Sacramentorū ad-
ministrationem impediatur necesse est.

DE QVI-

CHISMI CATHOLICI TRIDENTINI.
DE QVIBVSDAM ALIIS HVC PER-

inentibus. TABVLA 91.

Primum ipsis pastoribus, quòd dum in huius argumēti tractatione ver-
santur, ad eam gratiam excitandam, quam hoc Sacramento adepti sunt,
magis commouentur.

Plurimum
Sacramē-
ti istius ex-
plicationē
profutu-
ram

Deinde alijs Ecclesiasticis, qui in sorte Dni vocati sunt, partim ut
Eodem pietatis studio afficiantur: Earū rerū cognitionem percipi-
ant, quibus instructi, viā sibi ad vl-
teriores gradus facile munire possint.

Postremò etiam reliquis In vniuer-
fidelibus, ut quo honore sum omnes: Sua sponte & voluntate illud
digni sint Ecclesiae mini- Illi maxi- vitæ genus sequi velint.
stri, intelligent me, qui Liberos suos adhuc infantes,
Ecclesiae ministerio spe destinārint.

PRÆ-
terea vero
obseruanda
sunt etiam
haec:

Sacerdotij nobilitas & excellentia. Nam cum Episcopi & Sacerdotes, tanquam Dei
interpretes & internuncij quidam sint, qui eius nomine diuinam legem & vitæ præ-
cepta homines edocent, & ipsius Dei personam in terris gerunt: perspicuum est, eam
illorum esse functionem, qua nulla maior excogitari possit. Quare merito non solum
Angeli, sed Dij etiam, quòd Dei immortalis vim & numen apud nos teneant, appel-
lantur. Quauis autem omni tempore summam dignitatem obtinuerint, tamen noui
testamenti sacerdotes ceteris omnibus honore longè antecellunt. Potestas enim tum
corpus & sanguinem Domini nostri conficiendi & offerendi, tum peccata remitten-
di, quae illis collata est, humanam quoque rationem atque intelligentiam superat:
nedum ei aliquid par aut simile in terris inueniri queat.

Sacramenti huius effectus.
Quauis enim ordinis Sa-
cramentū, maxime ad Ec-
clesiae utilitatē & pulchri-
tudinem spectet, tamen

In eius quoque anima, qui sacris initiatur, sanctifica-
tionis gratiam efficit.

Deinde aliam quoque gratiam hoc Sacramento tri-
bui perspicuum est, præcipuam videlicet potestatem,
quae ad sacratissimum Eucharistiae Sacramentum re-
fertur.

Atque haec etiam character spiritualis dicitur: quod qui
sacris imbuti sunt, interiori quadam nota animae im-
pressa, ab alijs fidelibus distinguantur, ac diuino cul-
tui mancipentur.

REGVLA.

Quemadmodum Saluator noster a Patre, Apostoli autem ac discipuli in vniuersum mun-
dum a Christo Domino missi sunt: ita quotidie sacerdotes eadem, qua illi, potestate præ-
diti, ad consummationem sanctorum, in opus ministerij, in ædificatione corporis Chri-
sti mittuntur.

ALIA REGVLA.

Qui verò in hoc ministerium seipos arroganter inferunt atque intrudunt, de his Domi-
num intellexisse, docendum est, cum inquit: Non mittebam Prophetas, & ipsi currebāt.
Quo quidem hominum genere nihil infelicius ac miserius, nihil Ecclesiae Dei calamito-
sius esse potest.

F 3 DE MA-

PARTITIONES CATE- DE MATRIMONII

SACRAMENTO: ET PRIMVM DE

natura eius atq; significatione. TABVLA 92.

Matrimoniu[m] ab eo, quod femina idcirco maxime nubere debet, ut mater fiat: vel quia prolem concipere, parere, educare, matris munus est.

Coniugium a coniungendo, quod legitima mulier cum viro, quasi vno iugo adstringatur.

Dicitur Nuptia, quia (ut inquit S. Ambrosius) pudoris gratia puella se obnubet: quo etiam declarari videbatur, viris obediens subiectasque esse oportere.

Definitur ex communi Theologorum sententia, viri & mulieris maritalis coniunctio inter legitimas personas, indiuiduam vitae consuetudinem retinens.

Non solum instituit, Gen. 1. & 2. Matt. 19. Verum, ut sancta Tridentina Synodus declarat, perpetuum etiam & indissolubilem nodum ei addidit, cum ait: Quod Deus coniunxit, homo non separet. Matth. 19.

Deus ipse

Prima est, hac ipsa diuersi sexus naturae instinctu expedita societas, mutui auxilij spe conciliata, ut alter alterius ope adiutus, vitae incommoda facilius ferre, & senectutis imbecillitatem sustentare queat.

Naturalis coniunctio: quod quidem

tribus de causis fieri debet, quarum

Alter est procreationis appetitus, non tam quidem ob eam rem, ut bonorum & diuitiarum haeredes relinquuntur, quam ut verae fidei & religionis cultores educantur. Tob. 6.

Tertia est, ut qui sibi imbecillitatis suae conscius est, nec carnis pugnam vult ferre, matrimonij remedio ad vitanda libidinis peccata utatur. 1. Cor. 7.

Duplicem habet rationem: considerandum est enim, vel ut

Sacramentum, quara-
tione eius natura multo praestantior est, & omnino ad altiore finem refertur. Quod autem matrimoniu[m] sit Sacramentum, conuincitur

Testimonio sacrae scripturae: Na Paulus de matrimonio scribens ad Ephesios, Sacramentum hoc, inquit, magnu[m] est: ego autem dico in Christo & in Ecclesia. Ad Eph. 5.

Authoritate Concilij Tridentini, cui grauissima adiuncta est ratio. Gratiam enim, quae huic inest Sacramento, non significat tantu[m], sed etiam tribuit, in quo maxima sacramenti ratio inest.

MATRIMONIUM Christianorum

DE MA-

CHISMI CATHOLICI TRIDENTINI. DE MATRIMONII COMMENDATIONE.

TABVLA 93.

TRIA Primum est Proles, hoc est, liberi, qui ex iusta & legitima suscipiuntur uxore. id enim tanti fecit Apostolus, ut diceret, Saluabitur mulier per filiorum generationem. 1. Timoth. 2.

Matrimonij sunt bona: Alterum est Fides, non ille virtutis habitus, quo imbuimur, cum baptismum percipimus, sed fidelitas quaedam, qua mutuo vir uxori, & uxor viro, ita se obstringit, ut alter alteri sui corporis potestatem tradat, sanctumque illud coniugij foedus, nunquam se violaturum polliceatur.

Tertium, sacramentum, vinculum scilicet matrimonij, quod nunquam dissolui potest. Nam (ut est apud Apostolum) Dominus praecepit, uxorem a viro non discedere: quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari: & vir uxorem non dimittat. 1. Cor. 7.

OFFICIA coniugum sunt haec:

Viri, Uxorem liberaliter & honorifice tractare.
 Ali cuius honestae rei studio semper occupatum esse,
 Tum ut ea suppeditet, quae ad familiam sustentandam necessaria sunt.
 Tum, ne inerti ocio languescat: a quo vitio ferè omnia fluxerunt.
 Familiam recte constituere, omnium mores corrigere, singulos in officio continere.

Vxoribus, Subditam esse viro suo &c. de quibus habetur 1. Petr. 3.
 Filios in religionis cultu educare, domesticas res diligenter curare.
 Domi se libenter continere, nisi necessitas exire cogat: idque sine viri permisso nunquam facere audeat.
 Meminisse semper, secundum Deum, magis quam virum, neminem diligendum, eo de pluris faciendum esse neminem: cui etiam omnibus in rebus, quae Christianae pietati non aduersantur, morem gerere & obtemperare, summa cum alacritate animi oporteat.

DE vsu matrimonij duo illa maxime docendi sunt fideles:

Primum quidem est, non voluptatis aut libidinis causa matrimonio operam dandam esse, sed eo utendum intra illos fines, qui a Domino praescripti sunt, iuxta praecipuum Apostolici: Qui habent uxores, tanquam non habentes sint. 1. Cor. 7.

Alterum est, ut Deum orandi & obsecrandi causa, a matrimonij officio interdum abstineant. ut non modò hanc vitam pie & placide traducant, sed aeternae etiam, Dei benignitate consequendae, vera & stabili spe, quae non confundit, nitantur.

F 4 PARS

PARS CATECHISMI

CATHOLICI TERTIA. DE PRAECE-

ptis Dei in decalogo compræhensis. TABVLA 94.

Decalogum, legum omnium summam & Epitomen esse, sanctus Augustinus literis commendauit.

CVM MVLTA locutus sit Dominus, duæ tamè tantùm tabulæ dantur Moysi lapideæ, quæ dicuntur Tabulæ testimoniij futuri in arca. Exod. 20. in quibus continentur decem præcepta, partinètia partim ad

Deum, nempe tria hæc:	} Non habebis Deos alienos coram me.
Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum.
Memento vt diem sabbati sanctifices.
Proxi-
mum, videlicet hæc septem:	} Domum proximi tui.
Nec desiderabis uxorem eius, non seruum, non ancillam, non bouem, non asinum, nec omnia quæ illius sunt.

Cætera omnia, quæ præcepit Deus, ex his decem præceptis pendere intelliguntur, si diligentèr quaerantur, vt rectè intelligantur: quo modo hæc ipsa rursum decem præcepta, ex duobus illis, dilectionis scilicet Dei & proximi, in quibus tota lex pendet & propheta. Matth. 22.

IN DECALOGO QVAE SINT SPECTANDA.

TABVLA 95.

Inter cætera, quæ animos hominum ad huius legis iussa seruanda possunt impellere, illud maximam vim habet, Deum esse huius legis authorem. Quauis enim per angelos data esse dicatur, nemo tamè dubitare potest, ipsum Deum esse legis authorem.

QUAM pie ac suppliciter Dei legem colere oporteat, hinc facile potest animaduerti:

} Nam primùm triduo antequàm ferretur lex, Dei iussu dictum est omnibus, vt vestimenta lauarent, uxores non attingerent, quò sanctiores ac paratiores essent ad accipiendam legem. Exod. 19.

O B seruatio legis	} Non est difficilis, quod vel vna hac ratione ex Augustino probari poterit, cum dicit: Qui, quæso, dicitur impossibile esse homini, amare, amare, inquam, creatorem beneficum, patrem amantissimum, deindè etiàm, & carnem suam in fratribus suis? At verò qui diligit, legem impleuit. Nihil autem amanti difficile.

FRVCTVS obseruatæ legis describuntur Psal. 118. Nec verò nobis est seruanda Lex

} Tam nostræ utilitatis gratia,

DE ALIIS

DE ALIIS QVIBVSDAM, QVAE COLLIGVNTUR ex diuinis verbis, quibus lex Dei promulgata est.

EXODI XX.

EGO SVM DOMINVS DEVS TVVS, QUI eduxi te de terra Aegypti, de domo seruitutis &c. TABVLA 96.

Vnam ex vniuersis nationibus à Deo delectam esse, quam populum vocaret suum, & cui se cognoscendum & colendum præberet: non quòd cæteras iustitia aut numero vinceret, quemadmodum Hebræos monet Deus: sed quòd ipsi Deo sic placuit potius, vt gentem exiguam & inopem augetet & locupletaret, quo eius potentia & bonitas notior apud omnes esset & illustrior.

EX HIS verbis animaduertendum est, Deum Hebræos patres diu peregrinari passum esse, posteros etiàm durissima seruitute premi, diu exarique permisisse ob eam rem, vt doceremur, amicos Dei fieri non nisi mundi inimicos, ac peregrinos in terris: itaque in Dei familiaritatem facilius recipi, si nihil omninò nobis sit commune cum mundo: tum verò, vt ad Dei cultum translati, intelligeremus, quanto feliciores demùm sint ij, qui Deo, quàm qui mundo seruiant.

Post amplius quadringentis annis Deum promissa præstitisse, vt ille populus fide ac spe aleretur. Alumnos enim suos Deus à se perpetuò pendere vult, atque in eius bonitate omnem spem suam collocare, vt in præcepti explanatione dicitur.

Locum ac tempus, quibus hanc legem populus Israel à Deo accepit, diligentèr notandum esse: nempe postquam eductus ex Aegypto in desertum venit: vt beneficii recentis memoria allectus, & loci asperitatis, in quo versabatur, deterritus, ad accipiendam legem aptior redderetur.

APPLICATIO.

ET SI verò ea verba, quibus dicitur, Qui eduxit te de terra Aegypti, de domo seruitutis, Iudæis tantùm videntur conuenire, Aegyptiorum dominatu liberatis: tamen si interiorè salutis vniuersæ rationem spectemus, magis ad Christianos homines pertinent, qui non ex Aegyptiaca seruitute, sed è peccati regione, & potestate tenebrarum à Deo erepti, atque in regnum filij dilectionis suæ translati sunt, ad Coloss. 1. cuius beneficii magnitudinem intuens Hieremias, prædixit illud: Ecce dies venient, dicit Dominus, & non dicetur vltra: Viuit Dominus, qui eduxit filios Israel de terra Aegypti: sed, Viuit Dominus, qui eduxit filios Israel de terra Aquilonis, & de vniuersis terris, ad quas eieci eos, & reducam eos in terram suam, quam dedi patribus eorum. Ecce ego mittam piscatores multos, dicit Dominus, & piscabuntur eos: & quæ sequuntur, Hierem. 16.

PRAECEPTVM PRIMVM

DE VERO VNIVS DEI CVLTV. TAB. 97.

NON HABEBIS DEOS ALIENOS CORAM ME.

HIS verbis duplex cõcineretur præceptum, Iubedi: Nam quod dicitur, Non habebis Deos alienos coram me: eam habet sententiam cõiunctam: Me verum Deum coles, alienis dijs cultum non adhibebis. In priori autem continetur præceptum

} Fidei,
Spei,
Charitatis.
} Prohibendi, vt sunt illa verba: Non habebis deos alienos coram me, qua loquendi formula legislator usus est:

DE PRAE-

PARTITIONES CATE-
DE PRAECEPTI HUIUS TRANSGRES-
foribus. TABVLA 98.

PECCANT AVTEM IN
hoc praecipit, qui fide, spem & chari-
tatem non habent: quorum peccatum latius
sine pater. Sunt enim in hoc numero

Qui in haeresim labuntur.
Qui non credunt ea, quae sancta mater Ecclesia credenda proponit.
Qui somnijs, augurijs, caeterisque vanissimis rebus fide habent.
Qui de sua salute spem abiciunt, nec divinae bonitati confidunt.
Qui divitijs tantum, Qui corporis valetudine ac viribus
nituntur: quae fufius ab ijs explicata sunt, qui de vitijs
& peccatis conscripserunt.

DE VENERATIONE SANCTORVM.
TABVLA 99.

Verum illud etiam in praecipit huius explicatione accuratè docendum est, Venerationem & inuo-
cationem sanctorum angelorum, ac beatarum animarum, quae caelesti gloria perfruuntur, aut etiam
corporum ipsorum sanctorumque cinerum cultum, quem semper Catholica Ecclesia adhibuit, huic le-
gi non repugnare. Quis enim adeo demens est, qui edicente rege, ne se pro rege quisquam gerat, aut re-
gio cultu atque honore affici patiatur, continuo putet nolle regem, suis ut Magistratibus honos de-
feratur?

Spiritus S. qui ait, Soli Deo honor & gloria: idem praecipit, ut honore paren-
tes & seniores afficeremus.

Præterea viri sancti, qui unum Deum colebant, reges tamen, ut est in divi-
nis literis, adorabant, id est, supplices venerabantur: Cur non igitur angelicis
spiritibus, tanto maiorem honorem habebimus, quanto beatæ illæ mentes di-
gnitate Regibus ipsis antecellunt?

Adde charitatem, qua nos angeli diligunt, qua ducti, pro ijs provincijs, quibus
praesunt, ut ex scriptura facile intelligitur, preces fundunt, quod etiam pre-
stare ijs, quorum sunt ipsi custodes, ne dubitandum quidem est: nostras enim Deo
preces offerunt & lachrymas.

SAN-
cti itaq;
angeli
& ho-
minum
beatorum
spiritus
&

Et inuocandi, quod
& perpetuo Deum
intuetur, & pa-
trrociniū salutis
nostræ, sibi dela-
tum, libentissime
suscipiunt. Quæ
sententia confir-
matur

Sacræ scripturæ testimonijs { Tum Genesis } 32.
{ Tum alijs plurimis. } 48.
Autho-
ritate { Conciliorum } Niceni alterius,
{ Gangrensis, & }
{ Tridentini. }
Sanctorum patrum, & in ijs Augustini, qui testatur mul-
ta Deum non concedere, nisi mediatoris ac deprecatoris
opera & officium accesserit.
Consuetudine ab apostolis accepta, & in Ecclesia Dei perpetuo retē-
ta & conseruata.

REGVLA.

EX quibus etiam colligi poterit, tantum abesse, ut sanctis, qui in Domino dormierunt, ho-
nore afficiendis atque inuocandis, & sacris eorum reliquijs cineribusque venerandis, Dei glo-
ria minuatur: ut eo maxime augeatur, quo magis hominum spem excitat, confirmat, & ad
sanctorum imitationem cohortatur.

LIMITATIO.

ET SI verò angelos Christiani adorare dicuntur, non eam tamen illis venerationem ad-
hibent, quam Deo tribuunt. Vnde quod legimus, interdum angelos recusasse, ne se ho-
mines venerarentur, eò fecisse intelligendum est, quod sibi eum honorem haberi vole-
bant, qui soli Deo deberetur. Apocalyp. 19. 22.

DE IMA-

CHISMI CATHOLICI TRIDENTINI.
DE IMAGINIBVS SANCTORVM. C
TABVLA 100.

NON FACIES TIBI SCVLTILE, NEQVE
omnem similitudinem, quæ est in cælo, & quæ in terra deorsum &c.
Non adorabis ea neque coles.

Quidam hoc alterum praecipit existimantes duo postrema, ipsa vnus praecipit vi contineri volu-
erunt, ut sanctus Augustinus illa extrema diuidens, hæc ipsa verba ad primum praecipit perti-
nere voluit. Quam sententiam, quia in Ecclesia celebris est, libenter sequimur.

Primum in scripturis iussu Dei simulacra & imagines effectas legimus,
Cherubim, serpentis ænei.

Deinde nemo tam rudis est, cum sanctissimæ Trinitatis aliqua per-
sona quibusdam signis exprimitur, quæ tam in veteri quam in nouo testa-
mento apparuerunt, ut illa imagine diuinitatem credat exprimi, sed po-
tius illis declarari intelligat proprietates aliquas, aut actiones quæ Deo
tribuuntur.

Angelis etiam tum humana species, tam alæ affiguntur: ut intelli-
gant fideles, quam propensi sint in humanum genus, & tanquam parati
ad ministeria Domini exequenda: omnes enim administratorij spiritus sunt
propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis. Ad Heb. 1.

Præterea cum Christus Dominus eiusque sanctissimam mater, caeterique
omnes sancti humana præditi natura, humanam speciem gesserint, eorum
imagines pingi atque honorari, sanctum & grati animi certissimum ar-
gumentum semper habitum est: quod & apostolicorum temporum mo-
numenta, & œcumenicæ synodi, & tot sanctissimorum doctissimorumque
patrum, inter se consentientium, scripta confirmant.

HOC
aut præ-
cepto

Sed imagines ob eam rem
vetitæ sunt, ne quid simu-
lacris quasi dijs colendis,
de verò Dei cultu derrabe-
retur. Duplici autem po-
tissimum ratione, quod ad
hoc præcipit attinet, Dei
maiestatem vehementer læ-
di perspicuum est:

Altera, si idola & imagines, tanquam Deus colantur, aut
credatur inesse aliqua in his diuinitas vel virtus, propter
quam sint colendæ, vel quod ab eis sit aliquid petendum,
vel quod fiducia in imaginibus sit figenda, veluti olim
fiebat a gentibus, quæ in idolis spem suam collocabant, quod
passim sacræ literæ repræhendunt.

Altera, si quis conetur diuinitatis formam aliquo ar-
tificio effingere, quasi corporeis oculis conspici, vel colo-
ribus aut figuris exprimi possit. Quis enim Deum, ut inquit
Damascenus, qui sub aspectu non cadit, qui corporis ex-
pers est, qui nullis terminis circumscribi, nec ulla figura
describi queat, possit exprimere?

REGVLA.

NON solum autem licere in Ecclesia imagines habere, & illis honorem & cultum adhi-
bere certum est, cum honos, qui eis exhibetur, referatur ad prototypa: verum etiam maxi-
mo fidelium bono ad hanc usque diem factum constat: ut ex Damasceni libro, quem de
imaginibus edidit, & septima synodo, quæ est secunda Nicena, intelligitur.

PRÆ-

PRÆCEPTVM SECVNDVM, DE LICITIS ET ILLICITIS IURATIONIBUS. TABVLA IOI.

NON ASSVMES NOMEN DOMINI DEI TUI IN VANVM.

Primum igitur laudatur Deus, cum in omnium conspectu Deum ac Dominum nostrum fidenter cōfitemur, Christumq̄ salutis nostræ auctorem, quemadmodum agnoscimus, ita etiā prædicamus.

Itemq̄ cum verbo Dei, quo voluntas eius enunciat, sancte & diligenter operam damus: in eius meditatione assidue versamur, studiosè illud aut legendo, aut audiendo addiscimus, perinde vt cuiusq̄ personæ & muneri aptum & consentaneum est.

Deinde diuinum nomen veneramur & colimus, cum officij & religionis causa diuinas laudes celebramus, ac de omnibus rebus, tum prosperis, tum aduersis, illi singulares gratias agimus.

Neque verò minus Dei nomen honoratur, si fidenter opem eius imploramus, quò scilicet aut nos ab aduersis rebus liberet, aut ad easdē fortiter perferendas constantiam & robur largiatur.

Vna, quæ iubemur, diuino nomini honore tribuere. Modi autem quibus Deus sit laudandus, sunt varij:

Præterea Dei nomen honore prosequimur, cum fidei faciendæ causa testamur Deum: Qui modus à superioribus valdè differt. Nam

Quæ supra enumerauimus, ita suapte natura bona sunt atque expetenda, vt nihil beatius, nihil homini optabilius possit esse, quàm si in illis sedulo exequendis seipsum dies noctesq̄ exerceat.

At iusurandum licet bonum sit, eius tamē frequens vsus minimè est laudabilis. Est enim ea de causa tantum institutum, vt esset tanquàm remedium quoddam humanæ imbecillitatis, & ad probandum, quod dicimus, necessarium instrumentum. Nisi ergo grauis & iusta causa subsit, iureiurando vti non est salutare: quod si sapius adhibeatur, tantum abest vt prosit, vt magnum detrimentum afferat.

Alteram, quæ iubemur diuinum nomen in vanum assumere. Apparet enim eum graui peccato se obstringere, qui non consilio, sed temeritate ad iurandum fertur. Grauius autem delictum hoc esse, illa etiā verba declarant: Non assumes nomen Dei tui in vanum: quasi rationem afferreret, cur hoc facinus scelestum adeò ac nefarium sit, nimirum propterea, quod eius maiestas minuitur, quæ nos Deum & Dominum nostrum esse profitemur.

DE IV.

IN HVIVS præcepti explanatione, id primum cōstet, cū eo, quod lex fieri prohibet, earū etiā rerum præceptione coniuncta esse, quas præstare homines debent: ita sanè, vt legis huius siue edicti diuini duplex omnino sit ratio:

Primum, iurare nihil aliud, nisi Deum testari, quacunque id forma & conceptione fiat.

For- *Est etiā illud iusurandum, cum ad faciendam fidem per res creatas iuramus, vt per sacra Dei Euangeliā, per crucem, per sanctorum reliquias & nomen, & cætera id genus, in quibus diuinæ maiestatis splendor elucescit.*
mule *Eadem ratio est illius iurisurandi, quod per execrationē profertur, quale est illud sancti Pauli: Ego testem Deum inuoco in animā meam, 2. Cor. 1.*
va- *Etenim hoc pacto aliquis Dei iudicio, tanquàm mendacij vltori, subijcitur.*
ria:

Genera- *Primum, quod assertoriū appellatur, nimirum cum aliquid de re præsentī, aut præterita, religiosè affirmamus: vt Apostolus in Epistola ad Galatas: Ecce coram Deo, quia non mentior, ad Galat. 1.*
duo: *Alterum verò promissorium dicitur, ad quod etiā comminationes referuntur, futurum tempus spectans, cum aliquid ita fore, pro certo pollicemur & confirmamus: vt Bersabea Dauid iurans per Dominum Deum suum promisit, Salomonem, eius filium, regni heredem fore, atque in ipsius locum successurum.*

Veritas, quæ iureiurando necessariam esse, Dauid quoque indicat illis verbis: Qui iurat proximo suo, & non decipit. Psal. 14.

IN EO Iureiurando, quo Dei nomē honorari dicitur est, attenduntur

Tria, quæ ad iusurandum requiruntur:

Iudicium: neq̄ enim iusurandum temerè, & inconsideratè, sed cōsultò & cogitato adhiberi debet. Itaque iuraturus

Primum quidē consideret, vtrum necessitate cogatur, necne: remq̄ totā accuratè expēdat, an eiusmodi sit, vt iureiurando indigere videatur.

Tempus præterea spectet, locum attendat, aliāq̄ permulta, quæ rebus adiuncta sunt, circumspectat: nō odio, nō amore, aut animi perturbatione aliqua impellatur, sed ipsius rei vi & necessitate.

Iustitiam, quæ maxime in promissis requiritur. Quare si quis iniustum aliquid & inhonestum promittit, & iurando peccat, & promissis faciendis scelus scelere cumulat.

Quòd his omnibus seruatis, tunc iurare liceat. Sic enim &

Lex Domini præcipit: Dominum Deum tuum timebis, & illi soli seruias, ac per eum iurabis, Deut. 6. Et Psal. 62. Laudabuntur omnes qui iurant in eo, &c.
Apostolos iurasse, ex D. Pauli epistolis apparet.
Interdum & ipsi iurant angeli. Apoc. 10.
Quin etiā & Deus ipse iurauit, angelorum Dominus Genes. 22. Exod. 33. Psal. 109. Ad Hebr. 6.

Ortus: etenim iusurandum à fide originem ducit, qua homines credunt, Deum totius veritatis esse auctorem, qui nec decipi vnquam possit, nec alios decipere: cuius oculis nuda sunt omnia & aperta, qui demique vniuersis rebus humanis admirabili providentia consulit, mundumq̄ administrat.

Finis. iusurandum enim eò tendit, atque id omnino spectat, vt hominis iustitiam & innocentiam probet, finemq̄ litibus & controuersijs imponat.

G DE IR-

DE IRRELIGIOSIS SIVE ILLICITIS

iurationibus. TABVLA IO3.

Hoc præcepto prohibetur, ne homines falsum iurent. Nam qui à tanto scelere non refugit, ut Deum falsò testetur, hic insignem Deo iniuriam facit, quippe qui aut illi inscitie notam inurit, dum ipsum alicuius rei veritatem latere arbitratur, aut certè improbitatis & pravi affectus, qui mendacium testimonio velit confirmare.

Non is solùm, qui quod falsum scit, verum esse iurando affirmat: sed ille etiàm, qui iureiurando id asserit, quod cum verum sit, tamen ipse falsum putat.

Simili quoque ratione peierat, qui id iurat, quod verum existimat, & tamen revera falsum est: nisi quantum potuit, curam & diligentiam adhibuerit, ut totam rem compertam atque exploratam haberet.

Eiusdem verò peccati reus censendus est, qui se aliquid iureiurando facturum promittit, cum tamen aut promissum implere in animo non fuerit, aut si fuit, quod promissit, re ipsa non præstat: quod etiàm ad eos pertinet, qui cum se voti iussione Deo obligarunt, non præstant.

Præterea in hoc præceptum peccatur, si desit iustitia, quæ ex tribus iurandi comitibus una est: ut si quis iuret se peccatum aliquod mortiferum commissurum.

His adiungi debent illa iurandi genera, quæ à contemptu quodam proficiscuntur, cum quis iurat se non obtemperaturum consilijs Evangelicis.

Præterea hanc legem is violat, & iudicio peccat, qui, quod verum est iurat, idque ita se habere existimat, levibus quibusdã coniecturis adductus & longè petitis. Nam qui sic negligentè iurat, in magno peierandi periculo versatur.

IURAT *Falsò præterea iurat, qui per falsos deos iurat. Quid enim est à veritate alienius, quam mendaces & fictitios deos, tanquam verum Deum testari?*

Dei enim verbum summa iniuria afficit, quicumque sacram scripturam à recta & germana eius sententia, ad impiorum dogmata & hæreses flectit.

Atque huc etiã pertinet neglectus verbi divini, cui honor debetur.

Præterea fœdis & inhonestis maculis sacra scriptura contaminatur, cum eius verba & sententias, quæ omni veneratione colenda sunt, ad profana quæque nefarij homines torquent, ad scurrilia scilicet, fabulosa, vana, assentationes, detractiones, sortes, libellos famosos, & si qua sunt alia id genus: in quod peccatum sacra Tridentina synodus animadverti iubet.

Deindè ut ij Deum honorant, qui eius opem atque auxilium in suis calamitatibus implorant: ita debitum Deo honorem is negat, qui illius subsidium non inuocat.

At verò longè magis detestabili scelere se ipsos adstringunt, qui sacrosanctum Dei nomen, ab omnibus creaturis benedicendum, & summis laudibus extollendum, aut etiàm sanctorum nomen cum Deo regnantium, impuro & contaminato ore blasphemare atque execrari audent.

QVÆ

QVÆ POENA IN LEGIS HVIVS TRANS-

gressores constituta sit. TABVLA IO4.

NON ENIM HABEBIT INSONTEM DOMINUS EUM, qui assumpserit nomen Domini Dei sui frustra.

PRO declaratione huius quasi appëdicis aduertendum est,

Summa ratione factum esse, ut huic præcepto minæ adiungerentur: quo quidè & peccati gravitas, & in nos Dei benignitas agnoscitur: qui cum hominum perditione non delectetur, nè ipsius iram & offensionem subeamus, hisce salutaribus minis nos deterret, nimirum ut illum benevolum potius, quam iratum experiamur.

Quanta sit hominum proclivitas, ad hoc peccatum committendum: ut nõ satis fuerit legem ferre, nisi etiàm minæ adderentur. Incredibile enim est, quantum propriæ imbecillitatis cognitio & cogitatio utilitatis habeat.

Nullum à Deo certum supplicium constitutum fuisse, sed tantum uniuersè minari, quicumq; se hoc scelere adstrinxerit, non impunè laturum.

PRAECEPTVM TERTIUM DE SABBATHI ET FESTORVM

Sanctificatione. TABVLA IO5.

MEMENTO VT DIEM SABBATHI SANCTIFICES &c. Exod. 20.

Hoc legis præcepto externus ille cultus, qui Deo à nobis debetur, rectè atque ordinè præscribitur: est enim hic veluti quidam prioris præcepti fructus: quoniam quem intimis sensibus pie colimus, fide & spe adducti, quam in eo positam habemus, non possumus eum non externo cultu venerari, eisdemq; gratias agere.

Reliqua decalogi præcepta, naturalia sunt & perpetua, neque mutari ullaratione possunt.

Hoc autem de sabbathi cultu præceptum, si statutum tempus spectatur, non fixum & constans est, sed mutabile: neque ad mores, sed ad caeremonias pertinet. neque naturale, quoniam non à natura ad id edocti aut instituti sumus, ut illo die potius, quam alio, externum cultum Deo tribuamus: sed ex eo tempore, quo populus Israeliticus à Pharaonis est seruitute liberatus, diem sabbathi coluit.

AT Verò hoc præceptum à cæteris Decalogi legibus

Differt, quòd

Conne- nit cum eisdem,

Non ritu & caeremonijs, quæ sunt antiquatæ:

Sed quia aliquid habet, quod ad mores, naturæq; ius atineat. Nam Dei cultus ac religio, quæ hoc præcepto exprimitur, à naturæ iure existit: cum illud natura comparatum sit, ut aliquot horas in ijs, quæ ad Dei cultum pertinent, versemur.

G 2 DE TER.

DE TERTII PRÆCEPTI PARTIBVS.

Ex quinto capite Deuteronomij. TABVLA IO6.

Verus ac proprius huius præcepti sensus eo spectat, vt homo & animo & corpore in eam curam incumbat, vt statuto aliquo tempore, à negocijs corporisq; laboribus feriat, Deum pie colat ac veneretur.

Significatione, quæ est duplex:

Primo Sabbathum, Hebraicum nomen, si Latine interpretis, cessatio dicitur: Sabbathizare propterea, cessare & requiescere, Latino vocabulo appellatur. Et hac significatione accipitur pro septimo die, quo Deus ab omni opere, quod fecerat, requieuit.

Postea verò non solum septimus hic dies, sed ob eius dignitatem, ipsa etiam hebdomada eo nomine appellata est, in quem sensum Pharisæus apud sanctum Lucam dixit: Ieiuno bis in sabbatho. cap. 18.

Prima agitur de

Sanctificatione, hoc est, ipsa cessatio, quæ fit à corporis laboribus, & à negocijs. Atque sic die sabbathi

Dicimus esse religiosum, diuinisque actionibus & sanctis rerum officijs consecratum.

Tum plenè & perfectè celebramus, cum pietatis & religionis officia Deo præstamus: Hocque planè Sabbathum est, quod Esaias delicatum appellat, quoniam festi dies sunt veluti delicie Domini & piorum hominum. Isai. 58.

Signum est, inquit, inter me & vos, in generationibus vestris, vt sciatis quia ego Dominus, qui sanctifico vos.

Deinde signum est, & quasi monumentum conditæ huius admirandæ vniuersitatis.

Signum præterea fuit Israelitarum memoriæ traditum, quo admoniti, se Dei auxilio à durissimo Aegyptiacæ seruitutis iugo, solutos ac liberatos esse meminissent.

Et signum item tum spirituales, tum cælestis sabbathi, quod in sancta quadam & mystica quiete consistit, nimirum cum vetus homo, Christo consépultus ad vitam renouatur, atque in ijs actionibus, quæ Christianæ pietati conueniunt, studiosè se exercet.

Altera demonstratur, diem septimū Dei cultui diuinitus dedicatū esse, quem Dominus in Exod. cap. 20. & apud Ezechiel. 31. capit. Signum vocat.

ET RE-
Et in quatuor partes distribui potest, in quarum

DE RE-

DE RELIQVIS DVABVS PARTIBVS.

TABVLA IO7.

Tertia, in ijs verbis, Sex dies operaberis &c. quibus fideles admonentur,

Nè ociosi & desides vitam traducant: sed potiùs Apostolicæ vocis memores, negocium suum quisque agat, & operetur manibus suis, sicut ab eo præceptum fuerat.

Vt sex, ipsis diebus opera nostra efficiamus, nè aliquid eorum quæ alijs hebdomadæ diebus fieri agere oporteat, in diem festum reijciatur: atque ita animus à diuinarum rerum cura studioque auocetur.

RELI-
quæ sunt adhuc partes due, videlicet

Quibus in operibus atque actionibus Christiani homines diebus festis exercere se debent. Ille verò eiusmodi sunt, vt

Ad Dei templum accedamus, eoque loco sincera, piaque animi attentione sacrosanctæ Missæ sacrificio intersimus.

Diuina Ecclesiæ Sacramenta, quæ ad salutem nostram instituta sunt, ad animæ vulnerum curationem crebrò adhibeamus.

Peccata sacerdotibus sapè confiteamur.

Sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum crebrò percipiamus.

Attentè præterea diligenterque sacras audiamus conciones.

In precibus diuinisque laudibus frequenter nos exerceamus. atemque in ijs officijs, quæ pietatem continent, pauperibus & egenis eleemosynam tribuendo, ægros homines visitando, mærentes, quique dolore afflicti iacent, pie consolando.

Quæ facere prohibeamur, videlicet, vt quæcumque diuinum cultum impedire possunt, omninò vitemus. Facile enim perspicere potest, omne seruilis operis genus prohiberi, non quidem ea re, quòd sua natura aut turpe, aut malum sit: sed quoniam mentem nostram à diuino cultu, qui finis præcepti est, abstrahit: quo magis peccata fidelibus vitanda sunt, quæ non solum animus à diuinarum rerum studio auocant, sed nos à Dei amore prorsus se-
iungunt.

G 3 APPEN-

ALIOS AVTEM DIES festos ab Ecclesiæ initio, & consequentibus deinde temporibus, Apostoli & sancti patres nostri instituerunt, ut pie & sanctè Dei beneficiorum memoriam coleremus, Inter eos autem celeberrimi habentur illi dies,

Qui ob redemptionis nostræ mysteria, religioni consecrati sunt.

Deinde qui deditur

Sanctissimæ Virgini Mari, Tum verò Apostolis, Ac Martyribus. Cæterisq; sanctis cum Christo regnantibus.

In quorum vi-toria

Dei bonitas & potentia laudatur. Ipsi debiti honores tribuunt. Atq; ad eorum imitationem fidelis populus incitatur.

PRAECEPTVM QVARTVM, DE PARENTIBVS ET SVPERIORIBVS HONORANDIS.

HONORA PATREM TVVM ET MATREM tuam, vt sis longæuus super terram &c.

QVID PRAECEPTA SECVNDAE TABVLAE differant à præcedentibus primæ tabulæ præceptis. TABVLA IO9.

DIFFERVNT præcepta primæ tabulæ, à legibus tabulæ secundæ, quinque modis:

- I. Superioribus tribus præceptis, de quibus dictum est, quasi subiecta materies, quam tractent, est Deus, id est, summum bonum. Cæteris verò, proximi bonum.
- II. Illis summus, His proximus } Amor est propositus.
- III. Illa finem, Hac autem ea quæ ad finem referuntur, } Spectant.
- IIII. Charitas Dei ex ipso pendet. Deus enim per se, non alterius rei causa, summe diligendus est. Charitas autem proximi, à charitate Dei ortum habet, atque ad eam, tanquam ad certam regulam, dirigenda est.
- V. Quòd Deo nullus honor, nulla pietas, nullus cultus, satis dignè tribuitur, in quem amor augeri infinite potest. At charitas, qua proximum complectimur, suis finibus circumscribitur: iubet enim Dominus proximos diligere, sicut nos ipsos.

DE QVART-

Honorare quid sit. Est enim de aliquo honorificè sentire, & quæ illius sunt, maximi putare oia. Huic aut honori hæc omnia cõiuncta sunt,

Amor, Observantia, Obedientia, Et cultus.

Illi præcipuè, ex quibus generati sumus: Ecclesiæ præsides, Pastores & Sacerdotes.

Ij, quibus aut Imperium, Magistratus, Potestas } Commissa est.

Patres qui vocentur, nepes

Quorum procuratori, fidei, probitati, sapientiæque alij commendantur: cuiusmodi sunt

Tutores, Curatores, Pedagogi, Magistri.

Senes, & atate confecti, quos etiam vereri debemus.

IN HAC explicatio- ne hæc capita diligè- ter inprimis sunt p- tractanda:

Vt, quem eis tribuimus, honor ex amore atq; intimo animi sensu depromptus videatur.

Alia præterea sunt honoris officia, quæ in Parentes conferri debent, cum à Deo suppliciter petimus, ut eisdem benè & feliciter omnia eueniant, ut in maxima gratia & honore sint apud homines, ut ipsi Deo ac sanctis, qui in caelis sunt, commendatissimi sint.

Vt sint obseruandi Parentes: ita videlicet,

Nostras rationes ad eorum arbitrium, voluntatemque conferimus. Eorum rectè facta moresque imitatur. Consilia eorū non modo exquirimus, verū etiā sequimur. Eis subuenimus, ea impertientes, quæ victus cultusque desiderat.

Quando sint honorandi. Et honoris quidem officia parentibus tribuere semper debemus,

Sed tum maximè, cum periculosè aegrotant. Atque etiā mortuis, quod sit, si ijs funus facimus, si exequias cobonestam: si honorem sepulturae impertimus: si iusta & sacrificia anniuersaria curamus, si quæ ab ijs legata sunt, diligenter persoluimus.

Quodnam præmium, quamque consentaneum ijs propositum sit, qui diuino huic præcepto obediunt: Quibus promittitur

Non solum sempiternæ ac beatæ, Sed etiā eius, quā in his agimus terris. Pietas enim ad oia utilis est. &c. I. Ti. 4.

PRÆCEPTVM V. DE HOMICIDIIS.

TABVLA CXI.

NON OCCIDES.

Primum bestias occidi, prohibitum non est: quoniã si illis vesci, à Deo hominibus est concessum, fas item est illas occidi.

Alterum permissum cædis genus est, quod ad eos Magistratus pertinet, quibus data est necis potestas, qua ex legu præscripto iudicioq; in facinorosos homines animaduertunt, & innocentes defendunt.

Qua ratione ne illi quidem peccant, qui iusto bello non cupiditate, aut crudelitate impulsu, sed solo publicæ utilitatis studio, vitam hostibus adimunt.

Neque huius præcepti reus est, qui non spontè, neque meditato: sed fortuito hominem occidit: in quo tamen duabus de causis peccari potest.

Alter, si quis in re iniusta occupatus, hominem occiderit: vt si quis grauidam mulierem pugno vel calce percuteret, ex quo abortus sequeretur.

Alter, si non omnibus circumspectis, negligenter & incautè aliquem occiderit.

Denique si quis salutis suæ defendendæ causa, omni adhibita cautione, alterum interemerit, hac lege non tenetur.

Quæ hac præcepti lege non veniunt. Nam

Alteru, Ne occidamus: quod à nobis fieri vetitum est, sunt tamen cædes aliæ

CVM aut Dns huius legis vim explicaret, in eo duo cõsineri ostendit:

Prohibet:

Quales sunt reliquæ cædes omnes: siue enim spectes

Eos

Qui eadem faciunt, nemo planè excipitur, non diuites, non potentes homines, non domini, non parentes: sed, delectu omni & discrimine remoto, occidere vetitum est omnibus.

Qui interficiuntur: nam ad omnes hæc lex pertinet, nec quisquam est tam humilis & abiectæ conditionis homo, quin legis huius vi defendatur.

Multipli cædis faciendæ modo, nemo est qui excipitur.

Nõ solum enim suis cuiq; manibus, aut ferro, aut lapide, aut baculo, aut laqueo, aut veneno vitam homini eripere non licet: Sed consilio, ope, auxilio, vel alia quacũq; ratione, id fieri prorsus vetitum est.

Ad hæc homini Christiano, ne irasci quidè licet, nisi iusta subsit causa: cum lex spiritalis non manus solum puras, sed animu etiam castu, syncerumq; nos habere iubeat.

Quin etiam, si quis perfectam huius legis rationem expendat, nec malo illato resistere permittitur, sed inimicis etiam benefacere iubemur. ibid. & ad Ro. 12.

Quarum præcipuum est remediũ, vt intelligant fideles, quàm nefarium sit peccatum, hominis cædes, id quod ex plurimis maximisque sanctarum literarum testimonijs perspicere potest.

Alterum, quod facere iubemur, vt concordia amicitia, charitateque inimicos complectamur, pacem habeamus cum omnibus, cuncta deniq; incommoda patienter feramus.

DE VIR-

DE VIRTVTIBVS HVIC VITIO CONTRA-

rijs, secunda huius præcepti parte.

TABVLA II2.

Quæ quidem eo spectant, vt pacem cum omnibus habeamus. Matt. 5.

Charitas, qua sine vlla exceptione omnes sunt complectendi. Eius veluti comites sunt

Patientia, in quanos animas nostras possessuros esse, saluator docet. Luc. 21.

Benignitas, atq; beneficentia, cuius officium in ijs rebus maxime versatur:

Vt pauperibus suppeditemus res necessarias, cibum esurientibus, sitientibus potu demus, nudos vestiamus: & quo quisque opis nostræ magis indiget, eo in illu plus liberalitatis conferamus.

Hæc officia, quæ per se sunt illustria, eo fiunt illustriora, si inimicis præstentur.

Mansuetudo, nam si charitatis legem spectemus, quæ benigna est, omnia quæcunque ad mansuetudinem, lenitatem, aliasque id generis virtutes pertinent, officia colere, ea lege præscribi intelligemus.

QVÆ verò nobis hoc præcepto seruanda iubentur, hæc sunt:

Remissio iniuriarũ. Plenisimũ enim Charitatis officiu illud est, vt iniurias, quas accepim, æquo animo remittamus, atq; condonemus: Quod vt planè efficiam, adhibenda sunt

Præcipue tria:

Alteru, q duo præcipua cõmoda cõplectitur:

Vnum, quod aliena debita remittentibus permittit Deus, fore vt ipsi etiam peccatoru veniam impetrent.

Alterum, quod nobilitatẽ quandam atq; perfectionẽ assequimur, adeo vt quodam modo Dei similes efficiamur, qui solem suu oriri facit super iustos & iniustos.

Postremo consideranda sunt incommoda eoru, qui illatas sibi iniurias condonare nolunt.

Odiu enim non solum peccatu graue est,

Sed etiam diuturnitate peccandi grauius inhaeret:

Et dicit peccatu diaboli, quõdè ipse ab initio homicida fuit.

Ac primum omnium & maximum est, Saluatoris nostri plenissima illa pietatis oratio, quæ pro persecutoribus suis habuit Luc. 23. cuius exemplum ad imitandum nobis proponere debemus.

Alterum autem remedium, ab ecclesiastico propositum est, vt mortẽ atq; illu Iudicij diem recordemur: Memorare, inquit ille, nouissima tua, & in aternu non peccabis. Eccles. 7.

Deinde alia quoque remedia opportuna, quæ sanctarum literarum monumentis tradita sunt.

AXIOMA.

Ad misericordiam Dei implorandam nullum aptius, maiusve remedium inuenias, quàm obliuionem iniuriarum, & amorem in eos, qui te aut tuos re aut oratione violarint.

PRÆ-

PRÆCEPTVM VI

DE ADVLTERIIS ET ALIIS CAR-
nis operibus. TABVLA II3.

NON MOECHABERIS.

Adulterium, quod est legitimi tori iniuria, siue alienus, siue proprius ille sit. Etenim si maritus cum muliere soluta rem habet, suum ipse torum violat: si vero solutus vir alienam cognoscat uxorem, adulterij labe torus alienus inquinatur.

Altera, qua diser-
tis verbis
vetatur

Omne impuritatis & impudicitiae genus, quo polluitur corpus. Quam sententiam, non tantum ex D. Ambrosij & B. Augustini scriptis, sed ex sacris literis tum veteris, tum noui testamenti licet cognoscere. Immo vero omnem intimam animi libidinem hoc præcepto vetitam esse, tum ipsius legis vis significat, tum Christus Dominus docuit.

Præcipue ve-
ro ob eam rem
adulteriū di-
sertè vetitum
est,

Quia præter turpitudinem, quæ illi cum alijs intemperantiæ generibus communis est, iniustitiæ quoque peccatum non solum in proximum, sed etiam in civile societatem adiunctum habet.

Est illud item certum, qui se à cæterarum libidinum intemperantia non abstinere, eum ad hanc, quæ adulteri est, incontinentiam facile labi.

Docendi sunt, ac vehementer hortandi, ut pudicitiam & continentiam omni studio colant, mundentque se ab omni inquinamento carnis & spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei.

In primis autem admonendi sunt, quantum castitatis virtus in diuino illo virginitatis proposito magis eluceat, tamen ipsi etiam conuenire, vel qui cælibem vitam agunt, vel matrimonio iuncti, à vetera libidine puros se & integros seruant.

HVIUS
quoque Præ-
cepti du-
plex vis
est:

Altera, quæ eam sen-
tentiam inclusam ha-
bet, ut animi corpo-
risque castitatem cola-
mus. Vbi fideles

DE OPOR-

CHISMI CATHOLICI TRIDENTINI. DE OPORVNIS VITII HVIVS RE- medijs. TABVLA II4.

Primum enim omne peccatum, quodcumque fecerit homo, extra corpus est: Qui autem fornicatur, in corpus suum peccat. I. Cor. 6.

Deinde, id quod scelestius est, si homo Christianus meretrici turpiter se dedat, membra quæ Christi sunt, ea meretricis facit. ibidem.

Est præterea homo Christianus, ut apostolus testatur, templum spiritus sancti, quod violare nihil aliud est, nisi ab eo spiritum sanctum eicere. ibid.

Tum, qui adulter est, propter cordis inopiam perdet animam suam, turpitudinem & ignominiam congregat sibi, & opprobrium illius non delebitur. Prouer. 6.

Denique & si mortem, qua olim afficiebantur, & lapidibus obruebantur adulteri, effugiant, intolerabiles tamen dolores, ac pœnarum cruciatus, quibus sæpe plectuntur, non effugiunt. Nam mente cæci, quæ pœna grauissima est, ita sunt, ut neque Dei, neque famæ, neque dignitatis, neque filiorum, denique nec vitæ suæ rationem habeant: hocque pacto adeo nequam & inutiles fiunt, ut nihil graue eis committi debeat, & ad nullum ferè officij munus idonei sint.

Cogitatione,
quale inprimis
est, ut intelligamus,
quanta sit huius
peccati turpitu-
do & pernici-
cies. quæ cogi-
tatio paratur
ex varijs sac-
ræ scripturæ
testimonijs &
argumentis.

QUONIAM
verò multa à san-
ctis Patribus tradi-
ta sunt, quibus do-
cemur domitas ha-
bere libidines et co-
ercere voluptates,
in hac quoque tra-
ctatione diligentis-
sime versandū est.
Hæc autē eiusmo-
di sunt, quæ consi-
stunt partim in

Actione.
Quorum

*Primum illud est, ut ocium maxime fugiamus.
Deinde crapula magnoperè est vitanda.
Est etiam oculorum cohibenda lasciuia.
Vestium quoque fugiendus est ornatus elegantior & exquisitus.
Turpis obscenique sermonis cauenda procacitas.
Delicatiores ac molliores cantus, ac saltationes, itemque
Libri obscenè & amatorie scripti, pariterque
Imagines, quæ aliquam turpitudinis speciem præ se ferunt, vitanda.*

Denique ad libi-
dinis vim op-
primendam ma-
ximè valent

*Frequens confessionis & Eucharistiæ usus.
Assidua ac piæ quidem preces, cum eleemosy-
nis atque ieiunio coniunctæ.
Vigiliæ item ac piæ peregrinationes, atque alia
afflictationum genera, quibus corpus est ex-
ercendū, sensuumque appetitiones reprimendæ.*

PRÆ-

PRÆCEPTVM VII

DE FVRTIS ET ALIIS INIVSTI-

tia operibus, Siue de iniusta possessione & vsu rerum aliarum. TABVLA II5.

NON FVRTVM FACIES.

Non id modò intelligi, cum occultè ab inuito Domino aliquid aufertur:

Furtu, in quo illud animaduertendum est, furti nomine

Sed etià cum aliquid alienum contra voluntatem scientis Domini passidetur. Varijs autem nominibus iniusta possessio notatur. Aut enim

Priuatum quid priuato adimitur,

Surripitur publico,

Homo liber vel seruus alienus in seruitutè abducitur,

Res sacra eripitur,

Et appellatur

Furtum.

Peculatus.

Plagiatus.

Sacrilegium.

Altera, aperte est annuntiata, & vetat

EST autè hoc præceptu què admodum superiora, diuisum in duas Partes: Quarù

Rapinam, quæ in hoc differt à furto, quòd rapinas tantummodò illi facere possint, qui potentia & viribus præstant: furtum verò latius patet, & ad plura pertinet.

Sed præter ipsum furtum, id est, externam actionem furandi, etià animus & voluntas Dei lege prohibetur. Est enim spiritualis Lex, quæ animum, fontem cogitationum & consiliorum, inspicit. De corde enim, inquit Dominus, exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia &c.

Alterius sententia & vis, qua iubemur benigni & liberales esse in proximos, in priore occulta est & inuoluta, De qua in tertia post hanc dicitur tabula.

DE FVR-

CHISMI CATHOLICI TRIDENTINI DE FVRTORVM GENERIBVS.

TABVLA II6.

Sunt igitur fures etià, qui furto sublatas res emunt, vel aliquo modo inuentas, occupatas, aut ademptas retinent.

Eodem se alligant scelere, qui in emendis vendendisque rebus fraudes adhibent.

Graviores & iniquiores in hoc furtorù genere sunt ij, qui fallaces & corruptas merces vendunt pro veris & integris: qui de pondere, mensura, numero ac regula decipiunt emptores.

Furtum etià apertum est operariorum & artificum, qui totam & integram mercedem exigunt ab alijs, quibus ipsi iustam ac debitam operam non dederunt.

Nec verò distinguuntur à furibus serui Dominorum, rerumque custodes infidi.

Furtum præterea facere videntur, qui fictis simulatisque verbis, què de fallaci mendacitate pecuniam extorquent, furtum mendacio cumulantes.

Illi quoque in furum numero reponendi sunt, qui cum ad priuatum aliquod, vel publicum officium conducti sunt, nullam vel paruam operam nauantes, munus negligunt, mercede tantum ac precio fruuntur. Reliqua furtorum multitudinem, à solerti auaritia, quæ omnes pecuniæ vias nouit, excogitatam, persequi longum est, & vt diximus, difficilimum.

FVRTORVM tam multa sunt genera, vt ea dinumerare sit difficilimū:

DE RAPINARVM VARIETATE.

TABVLA II7.

Qui debitam operarijs mercedem non persolunt, sunt rapaces.

In hoc crimine rapacitatis includuntur etià, qui vectigalia, tributa, decimas, & reliqua huius generis non dissolunt, vel interuertunt, & ad se transferunt.

Huc etià referuntur sceneratores in rapinis acerrimi & acerbissimi, qui miseram plebem compilant, ac trucidant vsuris.

Item rapinas faciunt nummarij iudices, qui venalia habent iudicia, & precio muneribusque deliniti, optimas tenuiorum & egentium causas evertunt.

Fraudatores creditorum & inficiatores, qui que sumpro temporis spatio ad soluendum, sua vel aliena fide merces emunt, neque fidem liberant, damnabuntur eodem crimine rapinarum.

Qui etià ab illis, qui soluendò non sunt, quod commodarunt, exigunt acerbius, & pignora etià ea auferunt contra Dei interdictum quæ ad eorum corpus tuendum sunt necessaria, rectè rapaces vocantur.

Ex raptorum denique numero sunt, qui in frugum inopia comprimunt frumentum, faciuntque vt sua culpa carior ac durior sit annona: quod etià valet in rebus omnibus, ad victum & ad vitam necessarijs.

RAPINAE autem latius patet. Nam

DE SECUNDA HVIVS PRAECEPTI PAR-

te, hoc est, De ijs quæ tacitè hac lege præcipiuntur.

TABVLA II 8.

Primū Satisfactio
vel restitutio. Pec-
catum enim non re-
mittitur, nisi resti-
tuatur ablatū. Hac
autem restitutionis
lege tenetur non is
solum, qui furtum
fecit, sed oēs præ-
tereà, qui furti par-
ticipes fuerunt. Sūt
autem plura eorum
hominum genera:

Ac primum est eorum, qui furari imperant: qui non modo sunt ipsi furtorū socij & auctores, sed etiā in illo furum genere deterrimi.

Alterum eorum, qui cum iubere non possint, fauores sunt atque impulsores furtorum.

Tertium genus est eorum, qui cum furibus consentiunt.

Quartum genus est eorum, qui participes furtorū, inde lucrum ipsi etiā faciunt.

Quintum genus est furum, qui cum furta possint prohibere, tantum abest vt illis occurrant & obsistat, vt eorum licentiam permittant atque concedant.

Sextum genus est eorum, qui cum & furtum factum, & ubi factum sit, certò sciant, nō indicat rem, sed eam se scire dissimulant.

Postremum genus est, quod omnes complectitur furtorum adiutores, custodes, patronos, quibz illis receptaculum præbent ac domicilium: qui omnes & satisfacere debent ijs, quibus aliquid detractum est, & ad illud necessarium officium vehementer cohortandi sunt.

Ne huius quidem sceleris omnino sunt expertes, approbatores furtorum & laudatores.

Nec verò etiā ab eadem culpa sunt alieni filij familias & uxores, qui pecunias a Patribz & viris subripiunt.

Alterum Eleemosyna. nam huic præcepto etiā illa subiecta sententia est, vt pauperum & inopum misereamur, eorumque difficultates & angustias nostris facultatibus & officijs subleuemus. Quod argumentum, quia leuissimè & copiosissimè tractandum est, petendum est ex virorum sanctissimorum, Cypriani, Ioannis Chrysostomi, Gregorij Nazanzenij, & aliorum libris, qui de eleemosyna præclare scripserunt.

Est etiā Christianæ pietatis, nisi sit aliunde facultas bene merendi de ijs, quibus ad victum aliena misericordia opus est, vitandi etiā ocij causā, labore, opera ac manibus ea quærere, quibus inopum indigentiā leuare possint. Hinc Apostolus Paulus: Qui furabatur, inquit, iam non furetur: magis autem laboret, operando manibus quod bonum est, vt habeat, vnde tribuat necessitatem patienti.

Consulendum denique est frugalitati, parcendumque bonis alienis, nè cæteris graues aut molesti simus. Quæ temperantia sanè quàm elucet in omnibus Apostolis, sed maxime eminet in D. Paulo: cuius illud est ad Thessalonicens. Memores estis, fratres, laboris nostri & fatigationis: nocte & die operantes, nè quem vestrum grauaremus, prædicauimus in vobis Euangeliū Dei. I. Thess. 2.

DE EX-

CHISMI CATHOLICI TRIDENTINI
DE EXCVSATIONIBVS FVRTORVM.

TABVLA II 9.

Eccè nobilium hominum non ferendæ deliciae, qui culpam extenuare sibi videntur, si se affirmarunt, non cupiditate aut auaritia ad detrahendum alteri sua descendere, sed tuendæ causa amplitudinis familiæ & Maiorum suorum, quorum existimatio ac dignitas rueret, nisi rerum alienarum accessione fulciretur.

Non desunt, qui non iam illam afferant causam splendoris & gloriæ, sed victus & vitæ commodiorem facultatem & elegantiam, qui repellendi docendique sunt, quàm impia sit eorum & actio & oratio, qui vllam commoditatem anteferant Dei voluntati & gloriæ: etsi quæ potest esse in furto commoditas, quod summa incommoda consequantur?

Quid, quòd audire licet interdum fures, qui nihil se eò peccare contendunt, quòd detrahant aliquid locupletibus & copiosis hominibus, qui ea detractione nihil damni faciant, ac ne sentiant quidem? misera sanè & pestifera defensio.

Putat alius satisfactionem suam accipi debere, quòd eam furandi consuetudinem cepit, vt non facile possit ab illa mente & actione desistere. Qui nisi audierit Apostolum dicentem, Qui furabatur, iam non furetur: velit nolit, etiā consuetudinem capiet æternorum suppliciorum.

Nonnulli sunt, qui excusant se occasione data alteri aliquid ademisse: est enim illud tritum sermone prouerbiū: Fures qui non sint, fieri occasione. Qui hac ratione sunt de nefaria sententia deducendi, resistendum esse prauis cupiditatibus.

Sunt qui furari se dicant vlciscendi causa, quòd ab alijs eadem iniuria sint affecti. Quibus ita respondendum est: Primum nemini licere iniurias persequi: deinde non posse quengquam rei suæ iudicem esse: tum multo minus concedi, vt pœnas ab alijs repetant eorum, quæ alijs in eum peccauerunt.

Postremò quidam furtum satis illa ratione defensum, rectumque arbitrantur, quòd, cum sint ære alieno oppressi, aliter eo liberari non possint, nisi illud furto dissoluant. Quibuscum ita agendum est, nullum esse grauius æs alienū, & quo magis prematur humanū genus, quàm debitum illud, cuius in diuina precatone quotidie memimus: Dimitte nobis debita nostra: quare illud insanissimi hominis esse, plus velle Deo debere, id est, plus peccare, vt quod debet hominibus, dissoluat.

REGVLA.

Vna est ratio conferuandi & amplificandi copias & opes, Maiorumque gloriam, si fideles Dei voluntati paruerint, si eius præcepta seruauerint: quibus contemptis, fundatæ & optimè constitutæ opes euertuntur, Reges ex regio folio & summo gradu honoris præcipites exturbantur: in quorum locum infimi interdum homines, & qui summè in odio illis fuerunt, diuinitus vocantur.

H 2 PRÆ-

PRÆCEPTVM OCTAVVM, DE FALSIS TESTIMONIIS, ET IV-

dicandi temeritate. TABVLA 120.

NON LOQVERIS CONTRA PROXIMVM tuum falsum testimonium.

Falsum testimonium Illud præcipue, quod in iudicio falso dicitur à iurato. Deinde, omne testimoniũ non modo in iudicio, sed etiam extra iudicium, quod alteri incommodum aut detrimentũ possit afferre, Leuit. 19.

Detestabilis libido & consuetudo detrahendi alteri. Est verò sciendũ Non tantum adhibenda calumnia offendi hoim existimatione, sed & augendis amplificandisque criminibus: & si qd occultius ab aliquo commissum sit, quod ubi rescitũ fuerit, graue aut turpe sit ad famã, eam rem qui ubi, quãdo, quibus non necesse sit, peruulgãrit, is obrectator & maledicus iurè dicitur. Verum totius obrectationis nulla capitalior est, quàm eorum, qui Catholicæ doctrinæ eiusque prædicatoribus obrectant, vel malarum doctrinarum et errorum magistros extollunt laudibus.

Altera prohibes, qua prohibentur,

Detestabilis libido & consuetudo detrahendi alteri. Est verò sciendũ

Nec verò ab horum hominum numero & culpa seinguntur, qui detrahentibus & maledicentibus hominibus patefacientes aures, nõ reprehendunt obrectatores, sed illis libenter assentiuntur.

In eodem genere sunt, qui suis artificijs distrabunt homines, & inter se committunt, magnopereque ierendis discordijs delectantur.

Peccant denique in hanc Partem blandi homines & assentatores, qui blanditijs & simulatis laudibus influunt in aures & in animos eorum, quorum gratiam, pecuniam, & honores aucupantur, dicentes, vt est apud Prophetam, malum bonum, & bonum malum. IJa. 5.

Mendacium. Fugrendũ est aut omne mendaciorum genus, sed illud imprimis,

Quo graui damno quisquam affici possit. Plenissimum verò impietatis est mendacium, cum quis in religionem vel de religione mentitur.

Sed illis etiam maledictis & probris grauitèr offenditur Deus, quæ committuntur libellis, quos famosos vocant, & alijs huius generis contumelijs.

Præterea ioco, vel officij causa fallere mendacio, etsi nemo in illo vel damnum, vel lucrum fecerit, tantè omnino indignum est. Nam ex iocosis mendacijs capiunt homines mentiendi consuetudinè: vnde veniunt in opinionè, nõ esse veraces.

Postremo, priore parte huius præcepti simulatio repudiatur: nec modò quæ simulatè dicuntur, sed quæ ita fiunt, cum scelere coniuncta sunt.

Altera iubens, vt, simulatione, fallacijsque sublati, dicta & facta nostra simplici veritate metiamur. Cuius officij Apostolus Ephesios illis verbis admonuit: Veritatè facientes in charitate, crescimus in illo per omnia. Ad Ephes. 4.

DE IVSTITIA VNICVIQVE INVIOLABILITER ministranda, secunda videlicet octaui præcepti parte. TABVLA 121.

Iudices, Vt iuste & ex legibus forensia iudicia exercentur. Nève occupent homines, & vsurpent iudicia. Nè re & causa incognita sententiã ferant, quo in vitio fuit sacerdotũ & scribarum consilium, qui de S. Stephano iudicãrunt. Acto. 7. Nè condemnent innocentes, aut nocentes absoluant. Nè precio aut gratia, nè odio aut amore moueantur.

H V I V S præcepti etiam ea vis est, vt nõ solum prohibeat falsum testimonium, sed verũ etiam dici imperet. Vbi admonentur & instruntur

testes, Licet extra iudiciũ possint interdum verum tacere: In iudicio tamen, vbi legitime interrogantur à iudice, vera oĩtã nõ patefaciẽda sunt. *Pro reis,* Quomodo tamẽ est testibus, Quo loco caueudum tamen est, Nè sua memoriã nimium confisi, quod exploratum non habent, id pro certo affirment.

Patroni causarum & Aduocati, Vt Patrocinio suo non desint necessarijs hominũ temporibus, & egentibus benignè subueniant. Nè iniustas causas defendendas suscipiant, neque calumnia lites protrahant, nec alant auaritia. Quod ad mercedem attinet laboris & operæ suæ, illa iure & æquo metiantur.

Petitores verò & accusatores monendi sunt, nè cuiquam, amore, aut odio, aut cupiditate aliqua adducti, periculum iniquis criminationibus creent.

Pij denique omnes, vt in congressibus & colloquijs verè semper & ex animo loquantur, nihil dicant, quod alterius existimationi possit officere, ne de illis quidem, à quibus lædi se & exagitari intelligunt, cum illud propositum habere debeant, sibi cum illis eam necessitudinem & societatem intercedere, vt membra sint eiusdem corporis.

APPENDIX.

Est in humanis rebus maximus vsus veri testimonij, quòd sunt innumerabiles res, quas à nobis ignorari necesse sit, nisi eas ex testium fide cognoscamus. Quare nihil tam necessarium est, quàm testimoniorum veritas in ijs rebus, quas nec ipsi scimus, neque tamen licet ignorare. De quo extat illa S. Augustini sententia: Qui veritatem occultat, & qui prodit mendacium, vterque reus est: ille, quia prodesse non vult: hic, quia nocere desiderat.

H 3 DE IN-

PARTITIONES CATE-
DE INCOMMODOIS MENDACIORVM.

TABVLA 122.

AD EIICIEN-
dum tantū flagitiū,
ea proponenda sunt
mala, quæ menda-
cium consequūtur:
Quæ cum sint innu-
merabilia, fontes &
capita incommo-
rum & calamitatū
sunt cōmonstranda.

Ac primū, in quantam cadat Dei offensionem, quantum de eius odium in-
currat homo vanus & mendax, facile intelligitur ex nono Prouerbiorū ca-
pite. Iam quis ei præstet incolumitatem, qui in insigni odio sit apud Deum,
quod minus grauissimis afficiatur supplicijs?

Deinde, quid impurius aut fœdius, vt S. inquit Iacobus, quàm in eadem
lingua, qua benedicimus Deum & Patrem, maledicere homines, qui ad ima-
ginem & similitudinem Dei facti sunt, ita vt fons de eodem foramine emā-
net dulcem & amaram aquam?

Maximum verò etiā illud in mendacio incommodum est, quod ferè
est insanabilis animi morbus. Peccatum enim, quod inferendo falso crimi-
ne, aut proximi famæ & existimationi obrectando, commissum est, non re-
mittitur, nisi calumniator ei, quem criminatus fuerit, satisfaciat iniuria-
rum.

Præterea latissimè patet hoc detrimentum, & in ceteros diffunditur: qua
vanitate & mendacio fides ac veritas tolluntur, artissima vincula societa-
tis humanæ.

DE VITANDIS MENDACIORVM

excusationibus.

TABVLA 123.

SVNT QUI
se in vanitate ora-
tionis excusant, &
mendacium prudē-
tium exemplo de-
fendunt: quorū esse
aut in tempore men-
tiri: hi, quod ve-
rissimum est, docēdi
sunt, Prudentiam
carnis, mortem ef-
se. Rom. 8.

Qui causam sui mendacij conferunt in eos, à quibus sunt mendacio decepti,
hi docendi sunt, non licere hominibus se ipsos vlcisci, neque malum malo cō-
pensandum esse, sed potius vincendum in bono malum.

Ijs qui afferunt humanæ naturæ imbecillitatem & fragilitatem, traden-
dum erit hoc officij præceptum, vt diuinum auxilium implorent, neque in-
firmitati humanitatis obtemperant.

Qui consuetudinem opponunt, admonendi sunt, si mentiri assueuerunt,
vt dent operam, vt contrariam consuetudinem capiant verè loquendi, præ-
sertim cum qui vsu & cōsuetudine peccant, grauius delinquāt, quàm ceteri.

Et quoniam non desunt, qui se tegant excusatione ceterorum hominum,
quos passim mentiri & peierare cōtendunt, hac ratione illi ab ea opinione de-
ducendi sunt, non esse imitandos malos, sed reprehendendos & corrigendos.

Alij se ita defendentes, quod vera dicendo, sæpè incommodo sunt affecti,
sic refellendi sunt, esse illam accusationem, non defensionem, cum sit officium
Christiani hominis, quanuis potius facere iacturam, quàm mentiri.

Alteri, qui dicant se ioci causa mentiri, qui ab hoc vitio ab-
ducendi, & docendi sunt, quantum in eo genere peccandi cō-
suetudinem augeat vsus mentiendi: & illud inculcandum,
omnis ociosi verbi reddendam esse rationem.

Alteri, se idem facere, vilitatis gratia, quippe qui bene
nec emerent, nec venderent, nisi mendacium adhiberent. Hi
acerbius etiā obiurgandi, & illius admonendi sunt senten-
tiæ: Querite primū regnum Dei & iustitiam eius, & hæc
omnia adijcientur vobis. Matt. 5.

PRÆ-

PRAECEPTVM IX. ET X.

DE REBVS ALIORVM NON CONCV-
piscendis.

IX.

NON CONCVPISCES DOMVM PROXIMI TVI.

X.

NEC DESIDERABIS VXOREM EIVS, NON
seruum, non ancillam, non bouem, non asinum, nec omnia quæ illius sunt.

CONTINVATIO.

CUM superioribus legis præceptis nos quibusdam quasi præsidijs munisset Deus, nè quis
nos ipsos aut nostra violaret: hoc adiucto præcepto, maximè providere voluit, nè appeti-
tionibus nostris nos ipsi læderemus: quod facillè futurū fuit, si omnia cupere atq; optare,
liberum nobis atque integrum esset.

ARGVMENTVM.

IN his duobus præceptis, quæ postremo loco tradita sunt, illud in primis sciendū est, rati-
onem ferè constitui, qua cætera præcepta seruentur. Nam quod his verbis præscriptū est,
eò spectat, vt si quis studet superiora legis iussa seruare, hoc maximè faciat, nè cōcupiscat:
quoniam qui non concupiscet, suis contentus, aliena non appetet, aliorū commodis gau-
debit, Deo immortalī gloriam tribuet, gratias eidem maximas aget, Sabbathū colet, id est,
quiete perpetua fruetur, Maioresq; venerabitur: neminem denique neq; re, neq; verbis,
neq; vllō alio modo lædet. Nam stirps ac semen malorum omnium, est praua concupiscē-
tia: qua qui incensi sunt, præcipientes feruntur in omne flagitiorum & scelerum genus.

SVMMA.

HAC igitur non concupiscendi lege præscripta, illud à Deo prouisum est, vt cupiditatum
aculei, quibus ad perniciofa quæq; incitari solemus, huius legis vi quodammodo excussis,
nos minus vrgeāt, maiusq; propterea temporis spatium nos, molesta illa cupiditatum fo-
licitudine liberati, ad ea præstanda pietatis & religionis officia habeamus, quæ ipsi Deo
multa maximeq; debemus. Atq; sic intelligamus, legem Dei eiusmodi esse, quæ nõ exter-
nis solum munerum functionibus, sed etiā intimo animi sensu seruanda sit.

DE NECESSITATE NONI ET DECIMI

præcepti. TABVLA 124.

ALTERA, vt sexti, septimiq; præcepti sententiæ explicaretur. Nam etsi quodā naturæ
lumine intellectū est, alienæ uxoris potiundæ cupiditatē prohiberi, verito adulte-
rio: (nam si concupiscere liceret, fas item esset potiri) tñ pleriq; ex Iudeis peccato
obcæcati, in eam opinionē adduci nõ poterant, vt crederent id à Deo prohibitū esse.

VERVM
horū præ-
ceptorum du-
plex fuit ne-
cessitas:

Alterā, q; aliqua distinctè explicateque vetantur, quæ sexto & septimo expli-
catè non prohibebantur: nam exempli causa, septimum præceptum prohibuit, nè
quis iniuste concupiscat aliena, aut eripere conetur: hoc autem vetat, nè vllō modo
quis concupiscat, & si iure legeq; id assequi possit, ex cuius appetitione proximo da-
mnum importari videat.

IN QVIBVS HAEC DVO PRAECEPTA

conueniant aut discrepent. TABVLA 125.

HAEC duo
præcepta
Conueniunt: habent enim hæc singula præcepta illud cum cæteris cōmune, vt par-
tim aliquid vetent, partim iubeant.
Differunt in-
ter se. Nam Altera concupiscentiæ solum spectat, qd vtile sit, qd fructuosum.
Alteri proposita sunt libidines & voluptates.

H 4 DE CON.

DE CONCVPISCENTIA, ID EST, PEC-

cati fomite, qui ex peccato originem habuit, & perpetuo nobis infixus inhæret.

TABVLA 126.

QVARE sciendū est, Concupiscētiā esse cōmotionem quādam ac vim animi, qua impulsī homines, quas nō habent, res iucundas appetunt. Et est triplex:

Naturalis, hoc est, recta concupiscēdi vis, q̄ Deo auctore, à natura nobis insita est. Ut sunt appetitus comedendi, bibendi, calescēdi, frigescēdi &c. Quæ si moderata sit, suisq̄ finibus cōtineatur, sæpe etiā non mediocres utilitates præbet. Nam

Spiritualis, quā ad eorum appetitionē incitāmur, quæ carni repugnant. Hæc vsquē adeo non est prohibita, ut ad eam ipsam sacræ nos literæ adhortentur: Concupiscite sermones meos, Sap. 6. Et, Transite ad me omnes, qui cōcupiscitis me, Eccl. 24. Itaq̄ hoc interdicto, non ipsa concupiscēdi vis, quæ tum ad bonum, tum ad malū vti licet, sed vsus prauæ cupiditatis, quæ carnis cōcupiscētia & peccati fomes vocatur, ac si animi assensionē adiunctā habeat, semper in vitijs numeranda est, omnino phibetur.

Carnis, illi scilicet cōcupiscēdi motus, qui nullum rationis modum habent, neq̄ finibus à Deo cōstitutis continētur. Hæc cupiditas damnata est, vel quia

Illud primum efficit, ut assiduis precibus Deū oremus, supplicesq̄ ab eo petamus, q̄ maxime cupimus. Oratio enim, cupiditatis nostræ interpret est.

Efficit præterea, ut chariora sint nobis Dei munera, quo enim vehemētiore alicuius rei cupiditate flagramus, eo charior illa nobis res est atque iucundior, cum eam adepti sumus.

Tum verò delectatio ipsa, quam ex re concupita sentimus, facit, ut maiore pietate gratias Deo agamus.

Malum appetit, veluti adulteria, ebrietates, homicidia, & alia eiusmodi nefaria scelera.

Et si res natura sua malæ non sunt, causa tamē aliunde extat quare illas concupiscere nefas sit, quo in genere sunt ea, quæ nō possideamus, Deus aut Ecclesiā prohibet, ut fuerunt in veteri testamento aurum & argentum, ex quibus idola cōflata erant.

Ob eam præterea causam hæc cupiditas vitiosa prohibetur, quoniam quæ appetūtur, aliena sunt, ut domus, seruus, ancilla, ager, vxor, bos, asinus, et alia multa: quæ cum aliena sint, ea cōcupiscere vetat diuina lex.

DE IIS, QVAE DVOBVS HIS PRAECE-

ptis interdicta sunt.

TABVLA 127.

EX HAC interpretatiōne animaduertimus, hac duorū præceptorū lege vetitū nobis esse,

Priore quidē,

Nē diuitias auidē expetamus, neque alienis opibus, potentia, nobilitati inuideamus: sed statu nostro, qualisqualis ille sit, siue humilis, siue excelsus, contenti simus.

Alienæ deinde gloriæ appetitionem vetitam esse, intelligere debemus: nam hoc item ad domum pertinet.

Non solum autem quæ magna sunt, ut domum, nobilitatem & gloriā concupiscere nobis non licere, sed etiā parua, qualiaqualia illa sint, siue animata, siue inanimata.

Postrema verò, nē alienam concupiscamus vxorē, quæ lege concupiscēdi libido prohibita censetur,

Non quidem ea tantum, quæ adulter alterius vxorē appetit:

Sed etiā, quæ affectus aliquis, alterius vxorem in matrimonium ducere concupiscit.

Atque hoc idem de ijs mulieribus dicitur, quæ alteri desponsatæ sunt.

Sic quæ ad Dei cultum religionemq̄ est consecrata, nullo pacto licet illam vxorem appetere.

DE ALIIS

DE ALIIS CVPIDITATIS VITIIS.

TABVLA 128.

IAM VERO qui præ cæteris hoc cupiditatis vitio laborant, quosque propterea ad colendum hoc præceptum diligentius cohortari oportet, illi sunt,

Qui lusionibus non honestis delectantur, aut qui ludis immoderate abutuntur.

Mercatores item, qui rerum penuriam, annonæq̄ caritatem expetunt, atq̄ id ægre ferunt, ut alij præter ipsos sint, qui vendant aut emant, quò carius vendere, aut vilius emere ipsi possint.

Qui alios egere cupiunt, ut aut vendendo, aut emendo ipsi lucrentur.

Militēs etiā, qui bellum expetunt, ut furari ipsis liceat.

Medici item, qui morbos desiderant.

Iureconsulti, qui causarum litiumque vim, copiamque concupiscunt.

Tum artifices, qui quæstus auidi, omnium, quæ ad victum cultumque pertinent, penuriam exoptant, ut inde plurimum lucri faciant.

Qui alienæ laudis gloriæq̄ auidi, atque appetentes sunt, non sine aliqua fama alterius obrectatione, idque præsertim, si qui illam appetunt, ignaui nulliusque precij sint homines: Fama enim & gloria, virtutis atque industrie, non ignauiæ aut inertia, præmium est.

DE REMEDIIS ADVERSVS NOXIAS

concupiscētiarum.

TABVLA 129.

SED VT REMEDIA patefiat, quæ ad tollendū hoc cupiditatis vitium accommodata sunt, explicanda altera præcepti ratio est, quæ in eo consistit: Vt

Si diuitiæ affluant, cor non apponamus, easque pietatis & diuinarum rerū studio abijcere parati simus, & in subleuandas pauperum miseras, libenter pecunias erogemus.

Si desint facultates, egestatem æquo & hilari animo feramus: & quidem si rebus nostris dandis liberalitate vtetur, rerum alienarum cupiditates restringemus.

Ardenti studio, summaque cupiditate optemus id potissimum effici, non quod nos concupiscimus, sed quod Deus vult.

Sed & ad hūc cupiditatum ardorē restringendū, plurimum etiā hoc potest, si quæ incommoda ex illis accidunt, ea nobis ob oculos proponamus.

Primum verò illud incommodum est, quod quoniam eiusmodi cupiditatibus paremus, in anima nostra regnat summa peccati vis ac potestas.

Alterum præterea incommodum est, quod ab hac concupiscēdi vi, veluti fonte quodam omnia peccata manant. Omne enim quod est in mundo, concupiscētia carnis est, & concupiscētia oculorū, & superbia vitæ. 1. Ioan. 2.

Tertium incommodum in eo est, quoniam rectū animi iudicium his cupiditatibus obscuratur.

Opprimitur præterea concupiscēdi vi verbum Dei, quod in animis nostris à magno illo agricola Deo insitū est. Marc. 4.

PARS

PARS ROMANI CATE-

CHISMI QVARTA, DE ORATIONE

Dominica, & primùm

DE ORATIONIS MODO.

PRAECIPVA cura id agendum est, vt pij homines intelligant, quid à Deo & quomodò orandum sit. Omnes autem necessariae precatationis numeros còtinet diuina illa formula, quam Christus Dominus apostolis, & per illos eorumq; successores omnibus deinceps, qui Christianam religionem suscipere, notam esse voluit, cuius verba atq; sententias sic animo ac memoria comprehendere oportet, vt in promptu habeamus.

DE NECESSITATE ORATIONIS.

TABVLA 130.

Verbis Christi: Oportet semper orare, Luc. 18.

Quòd tam multis indigemus bonis et commodis, ad animam & corpus tuendum necessarijs, vt ad precatationem confugere oporteat, tanquam ad vnam omnium optimam & indigentiae nostrae interpretem, & conciliatricem eorum quibus egemus.

Nam cum nihil cuiquam debeat Deus, reliquum profectò est, vt quae nobis opus sunt, ab eo precibus expetamus: quas preces tanquam instrumentum necessarium nobis dedit ad id, quod optaremus, consequendum: praesertim cum quaedam esse constet, quae nisi eius adiumento non liceat impetrare.

Singulari consilio Dei. Posset enim Deus etiam non petentibus, ac cogitantibus quidem, abunde nobis omnia dilargiri: quo modo & animantibus rationis expertibus cuncta suppeditat ad vsus vitae necessaria: sed beneficentissimus parens vult à filijs inuocari: vult nos quotidie rite petendo, petere fidentius: vult impetratis ijs, quae postulamus, indies magis testificari, ac praedicare suam in nos ipsos benignitatem.

PRAECEPTVM
orationis non solum cõ-
siliij causa traditum est,
sed etiam necessarij ius-
si vim habet. Quod de-
claratur

*Tum pra-
terea*

DE VII-

CHISMI CATHOLICI TRIDENTINI

DE VUTILITATE ORATIONIS

TABVLA 131.

Primus est is, quòd orantes, Deo honorem habemus: siquidem est quoddam religionis argumentum oratio, quae in diuinis literis thymiamati comparatur.

Sequitur fructus amplissimus & iucundissimus orationis, cum à Deo preces audiuntur. est enim ex sancti Augustini sententia, caeli clavis oratio. Nam ascendit, inquit, precatio, & descendit Dei misericordia. Licet alta sit terra, altum caelum, audit tamen Deus hominis linguam.

Inest etiam omnino in precatatione singularis gaudij cumulus, quamobrem sic loquebatur Dominus: Petite, & accipietis, vt gaudium vestrum sit plenum. Ioan. 16.

Accedit eò etiam ille fructus, quòd orando, animi virtutes & exercemus & augemus, maxime verò fidem.

HABET AV-
tem haec necessitas iu-
cundissimam vutilita-
tem, quae fructus ex
se edit vberrimos:
Quorum

Amplificatur etiam charitas Dei: nam illum authorem agnoscentes omnium bonorum, vutilitatumque nostrarum, quanta eum possumus maxima charitate amplectimur.

Valent autem maxime haec tanquam orationis arma contra naturae nostrae hostes acerrimos: inquit enim sanctus Hilarius: Aduersus diabolum armaque eius, orationum nostrarum sonitu certandum est.

Praclarum praeterea illum orationis fructum assequimur, quòd cum proclives simus ad malum, & ad libidinis varios appetitus vitio infirmitatis ingentiae, patitur se Deus nostris cogitationibus cõcipi, vt, dum illum oramus, & mereri eius contendimus munera, accipiamus innocentiae voluntatem, & ab omni labe, delictorum omnium amputatione, purgemur.

Postremo, ex sancti Hieronymi sententia, irae diuinae resistit oratio. Nihil enim est, quòd aequè Deum leniat iratum, aut etiam paratum ad plagas sceleratis inferendas, aequè retar det. & reuocet à furore, ac preces piorum hominum.

DE PAR-

66 PARTITIONES CATE-
DE PARTIBVS ET GRADIBVS
orationis. TABVLA 132.

Partes principales { Postulatio, & Gratiarum actio. } Nam ad Deum accedimus, ut cultū ei ac venerationem adhibentes, } Vel { Ab eo aliquid impetremus, De beneficijs, quibus assidue ab eius benignitate ornatur & augemur, ipsi gratias agamus.

Veranque hanc maximè necessariam partem orationis Deus ipse pronunciauit ore Dauidis, illis verbis: Inuoca me in die tribulationis: eruam te, & honorificabis me. Psal. 49.

SVNT orationis { Gradus vtriusq; officij, & petendi aliquid à Deo, et ei gratias agendi, sunt multi: Quorum } Summus est is, quo pij & iusti homines vtuntur. Alius est eorum, qui mortiferis peccatis oppressi, fide tamen ea, quæ mortua dicitur, nituntur sese erigere, & ad Deum ascendere. Singulorum exemplū vide hic in ipso Catechismo Tridentino.

Est præterea eorum gradus, qui nondum fidei lucem acceperunt, veruntamen diuina benignitate exigui illorum naturæ lumen accendente, vehementer excitantur ad studium cupiditatemq; veritatis: quam vt doceantur, summis precibus petunt.

Postremus est gradus eorum, quos non modo facinororum ac flagitiorum non pœnitentes, sed etiã sceleribus scelera cumulantes, tamen non pudet sæpè à Deo petere peccatorum veniam, in quibus volunt perseverare. Horum oratio à Deo non auditur.

DE IIS QVAE PETENDA SVNT.
TABVLA 133.

A DEO iusta & honesta petenda sunt. Bonorū autem, alia { Summè sunt bona, vt Deus: Itaque } Primò ad Deum, qui summum est bonum, summum studium desideriumque referamus. Deinde cupimus ea, } Quæ cum Deo nos maximè coniungant. Quæ verò nos inde seiungant, aut causam aliquã afferant disunctionis, ab omni studio & cupiditate nostra remouenda sunt.

Corporis & externa, { Vt sanitas, robur, pulchritudo, diuitiæ, honores, gloria, quia facultatem ac materiam sæpè dant peccato, (quæ re fit, vt non omninò pie aut salubriter petantur) erit illa petitiō his præscribenda simbus, vt hæc vitæ commoda postulentur necessitatis causa. Ingenij autem bonæ & ornamenta, cuius generis sunt artes atque doctrinæ, petere non licet, sed ea tantum cōditione, si nobis ad Dei gloriam & ad salutem profutura sunt.

PRO

CHISMI CATHOLICI TRIDENTINI.
PRO QVIBVS ORANDVM SIT.

TABVLA 134.

ORANDVM est autem pro { **Viris** } In genere omnibus, sine vlla exceptione vel inimicitiarum, vel gentis, vel religionis: nam siue hostis sit, siue alienus, siue infidelis, proximus est: quem quia Dei iussu amare debemus, sequitur, vt preces quoque, quod amoris officium est, pro eo facere oporteat. 1. Tim. 2.

In specie { Primum pro pastoribus animarū, quod ab apostolo eius exemplo monemur. Scribit enim is ad Colossen. vt orēt pro se, vt sibi Deus aperiat ostium sermonis, Coloss. 4. & in actis Apostolorum: Oratio fiebat sine intermissione ab Ecclesia pro Petro, Act. 12. Secundo loco pro principibus, ex eiusdem Apostoli sententia, quanto enim publico bono principibus pijs & iustis vt amur, nemo ignorat. Itaque rogandus est Deus, vt tales sint, quales esse oportet, qui reliquis hominibus præ sint.

Infidelibus & idololorū cultoribus, Iudæis, Hereticis, schismaticis, { Præterea, p̄ persecutibus & calumniatib⁹ nos. Illud etiã B. Augustini testimonio celebratū est, hæc esse accepta consuetudinem ab apostolis preces & vota faciendi pro } Eis donec fides, & ab impietatis errore liberentur. Discussa animorū caligine, lucem veritatis accipiant. Redeuntēs ad sanitatē, Catholicæ doctrinæ præceptis erudiantur. Cum sanctissima parentis Ecclesie communionē, iterum veræ charitatis nodo iuncti copulentur.

Mortuis, vt ab igne Purgatorij liberentur: quæ preces, vt satis dictum est, cum de sacrificio Missæ loqueremur, ex Apostolorum doctrina fluxerunt.

QVIS ORANDVS SIT. TAB. 135.

DEVM { Principe loco orandum esse, & eius nomen inuocandum, ipsa loquitur naturæ vis, quæ hominum insita est mentibus. } Deum precamur, vt ipse vel Bona det, A malis liberet. A sanctis aut, quæ gratiosi sunt apud Deū, petim⁹ vt Nostrū patrociniū suscipiant. Nobis à Deo impetrēt ea, quorum indigemus.

Quòd verò secundo loco cōfugimus ad auxilia sanctorum qui in celo sunt, id longè alia fit ratione. Nam { Deinde duas adhibemus formulas, modo differentes. Nam ad Deum proprie dicimus: Misere nobis, Audi nos. Sanctum, Ora pro nobis. } Quamquam licet etiã alia quadam ratione petere à sanctis ipsis, vt nostrū misereantur. Sunt enim maximè misericordes. Itaque precari possumus eos, vt conditionis nostræ miseria permoti, sua nos apud Deum gratia ac deprecatione iuuent. Quo loco illud maximè cauendum est omnibus, nè, quod Dei proprium est, cuiquam præterea tribuant.

I DE PRÆ-

Primus igitur gradus ad orationem erit, verè humilis ac demissus animus, scelerum quoque recognitio: quibus sceleribus intelligat, qui ad Deum accedit, se non modò dignum non esse, qui quicquam impetret à Deo, sed qui ne in eius quidem conspectum veniat, oraturus.

Sequitur angor quidam in recordatione delictorum, vel saltem aliquis doloris sensus ob eam causam, quòd dolere non possimus: quorum vtrunq, vel certè alterum, nisi à pœnitente adhibeatur, venia impetrari non potest.

Sed quia sunt quædam scelera, quæ maxime obstant, quo minus in pre- catione Deus nostræ postulationi concedat, vt cædes & illata vis, manus abstinentæ sunt ab hac crudelitate & violentia.

Fugienda est ira ac dissidium, quæ magnoperè etiã impediunt, nè preces audiantur.

Videndum est præterea, nè nos implacabiles cuiquam præbeamus in iniuria: nam sic affecti, Deum precibus adducere non poterimus, vt nobis ignoscat.

Cauendum quoque est, nè duri simus & inhumani egentibus. Nam qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exau- dietur. Prou. 21.

Quid dicemus de superbia? Quæ quantoperè Deum offendat, testis est illa vox: Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Iacob. 4. 1. Petr. 5.

Quid de contemptione diuinorum oraculorũ in quam extat illud Sa- lomonis: Qui declinat aures suas nè audiat legem, oratio eius erit execra- bilis. Prouerb. 28.

Est verò ad hanc quoque præparationem animi fides necessaria: quæ si desit, neque de summi patris omnipotentia, neque de illius misericordia, vnde tamen orantis fiducia oritur, habetur cognitio, quemadmodum do- cuit ipse Christus Dominus: Omnia, inquit, quæcunque petieritis in oratio- ne credentes, accipietis. Matth. 21. De huiusmodi fide scribit sanctus Au- gustinus: Si fides deficit, oratio perijt. Fides enim est, quæ preces fundit: preces faciunt, vt omni dubitatione sublata, stabilis ac firma sit fides. Po- stulet, ergò vnusquisque in fide, nihil hæsitans. Iacob. 1. Vide plura de hac fide in ipso Catechismo.

Sed tum maxime & fide & spe vigentes, omnia à Deo optata conse- quemur, cum ad ipsius Dei legem ac voluntatem, omnem mentem, actionẽ & orationem nostram conformabimus.

EST IN DIVI-
nis literis: Ante ora-
tionem præpara ani-
mam tuam, et noli esse
quasi homo qui tentat
Deum. Eccl. 18. Ten-
tat enim Deum is, qui
cum benè orat, malè
agit: & cum loquatur
cum Deo, à precibus
animus eius aberrat.
Quarè cum tanti in-
terfit, quo quisq, ani-
mo Deo preces faciat,
tradèda sunt fidelibus
hæ precationum viæ:

QVÆ

Precã-
di ratio
alia

Spiritualis, quæ fit in spi-
ritu & veritate. Orat aut
eo modo, q, intimũ ac fla-
gras animi studiũ adhibet.

à spi-
rituali
verò
precã-
di ra-
tione

Non quidem excludimus vocalẽ.
Nam incendit animi studium, &
religionem orantis inflammat:
Veruntamè principatũ iure tri-
buendum ducimus illi, quæ à vehe-
menti animo profisciscitur, quã De-
us, cui patent occultæ hominũ co-
gitationes, audit, etiamsi non ore
proferatur.

QVÆ
aut sit opti-
ma ratio be-
nè petendi,
& priuatim
ac publicè
orandi, tra-
dendum est.
Itaque est

Alia
itemq,

Priuata, cuius pronuntiatione vtimur, vt intimum studium & pietatem
adiuuet.
Pudica, quæ ad incitandam fidelis populi religionem instituta est, & in
qua certis stasisque temporibus linguæ officio superferri nullo modo po-
test.

Prohi-
betur
quidem

Multiloquium, à quo nos dehortatur Christus: Orantes, inquit,
nolite multum loqui, sicut Ethnici faciunt: putant enim, quòd in
multiloquio suo exaudiantur. Matth. 6.
Cum autem prohibeat loquacitatem, longas tamen preces, quæ
à vehemènti ac diuturno animi studio profisciscuntur, tãtum ab-
est vt rejiciat, vt etiã suo exemplo nos ad eam rationem co-
hortetur, qui non modò noctes in precatione consumpsit, sed ter
eundem sermonem repetijt, Matth. 26.

IN
vtraq,
ratione

Requi-
ritur
cum
primis

Assiduitas, q, quantam vim habeat iudicis illius exemplo, Dei
filius ostendit, qui cum nec timeret Deum, nec hominem reuere-
retur, victus assiduitate ac diligentia viduæ, eius postulationi
concessit. Luc. 18.
Vult etiã Dei filius orationem nostrã ad patrem suo nomine
peruenire, quæ eius merito & gratia deprecatoris id pondus af-
sequitur, vt à celesti patre audiatur. Ioan. 16.

Vt ad ora-
tionẽ adhi-
beamus

Ieiunium, quod certè maxime est cum oratione so-
ciatũ, nam qui cibo & potu sunt onusti, horum mens
oppressa est sic, vt neque Deum intueri, neque quid
sibi velit oratio, cogitare possint.
Eleemosynam, quæ magnam & ipsa cum orati-
one societatem habet.
Gratiarum actionem, idq, apostolorum exemplo,
qui hanc consuetudinem perpetuò seruauerunt.

DE PROOEMIO PRECATIONIS DOMINICAE, quod his continetur verbis:

PATER NOSTER, QUI ES IN CAELIS.

& primò, quid sibi velit hæc prima vox, PATER, qua Dei iussu & institutione utimur in hac precatione. TABULA 138.

PROOEMIUM

hoc, si spectes verba, brevissimum est: si res æstimes, gravissimum mysteriorumq; plenissimum. Nam primum quòd ad vocem attrinet patris, eam adhibuit Christus, quòd orantibus amorem fiduciamque conciliet. Atq; hinc discimus,

Vt erga nos affectus sit Deus. Quid enim iucundius est patris nomine? quòd indulgentiam sonat et charitatē. Quibus aut rationibus patris nomen Deo conveniat, doceri potest ex locis.

Quid nos vicissim debeamus amatissimo patri Deo. ubi agendum est.

Creationis: nam cum Deus hominem creaverit ad imaginē suam, nec illam ceteris animantibus impartierit, ex hoc singulari munere, quo hominē ornauit, iure omnium hominum, nec fidelium modo, sed etiā infidelium, Pater in diuinis scripturis appellatur.

Gubernationis, à qua sumere licet argumentum,

Quòd prospiciendo & consulendo utilitati hominum, præcipuo quodam curæ & providentiæ modo nobis præstat patriam charitatem.

Indè illius prudentia etiā angelis datum est hoc negotiū, ut custodiant humanū genus, singulisq; hominibus præstò sint, nè grauius aliquod detrimentum accipiāt.

Redemptionis, quòd sic eminet inter duo superiora, ut beneficentissimus Deus, parensq; noster summā in nos benignitatem tertio hoc beneficio cumulatam illustrerit. Est enim præstantissima hæc eius in nos charitas, qua redempti, admirabilem in modum Dei euasimus filij, Ioan. 1. Atq; huius quidem pondere redemptionis, & spiritum sanctum accepimus, & Dei gratia dignati sumus. Cuius vim & efficaciam adoptionis explanat sanctus Ioannes ad hunc modum: Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filij Dei nominemur & simus. Epistola 1. cap. 3.

Primò, ut intelligat fidelis populus, quem amorem ac pietatem, quam obedientiā ac venerationem creatori, gubernatori, ac redemptori præstare, qua spe ac fiducia illum inuocare oporteat.

Deindè rebus non tantum secundis, sed etiā aduersis & calamitatibus Deum conseruare nobis amorem suum. Cum enim tangit nos manus Domini, minimè id hostiliter facit Dominus, verum: pereutiendo sanat, & plaga veniens à Deo, est medicina. Nam visitat quidem in virga iniquitates nostras, & in verberibus peccata nostra, miserit, or diā autem suam non aufert à nobis. Iob 19. Psal. 88.

DE VO-

CHYSMI CATHOLICI TRIDENTINI. DE VOCE (NOSTER)

TABULA 139.

Vt fratres sint fideles omnes, & inter se fraternè amare debeant: Omnes enim, inquit, vos fratres estis: Vnus est enim pater vester, qui in caelis est. Matth. 23. Quare etiā in epistolis fideles omnes, Apostoli fratres appellant.

Ex quo item conficitur illa consecutio necessaria, ut eadem adoptione Dei non solum inter se fideles vniuersi fraternæ necessitudine coniungantur, sed quia homo est vniigenitus Dei filius, fratres etiā eius & nominentur, & sint.

Tum nè se alijs alij præferant insolentiùs, sed communis huius fraternæ necessitudinis memores, comitèr & fraternè se gerant. Nam & si in Ecclesia Dei diuersi sunt officiorum gradus, tamen illa varietas graduum & munerum, fraternæ necessitudinis coniunctionem minimè tollit. Quia non est Deus alius is, ex quo diuites & reges nati sunt, ab eo, à quo pauperes, & qui in Regum potestate sunt, extiterunt: sed vnus Deus, & parens, & Dominus omnium.

Cum has preces facturus es, Christiane, memineris te tanquam filiū ad patrem Deum accedere. Itaque cum precationem ordiris, & illud, Pater noster, pronuncias, cogita, quem in locum te summa Dei benignitas extulerit, qui non ut seruum ad Dominum adire inuitū ac timidum, sed ut ad patrem filium voluntarium, securumque confugere iusserit.

Qua memoria & cogitatione, quo vicissim studio & pietate tibi orandum sit, consideres. Danda est tibi opera, te ut talem præbeas, qualem esse decet Dei filium, id est, ut oratio & actiones tuæ non indignæ sint diuino genere, quo te dignari voluit beneficentissimus Deus.

Deindè, quàm hanc ex animo vocem proferre debeamus. Id quòd D. Chrysostomi sententia declaratur, qui Deum inquit libentè Christianum audire non solum pro se, sed pro altero deprecantem: quòd pro se orare, naturæ est: pro altero, gratiæ: pro se necessitas cogit, pro altero fraternæ charitas hortatur, quibus illa subiunxit: Iucundior est Deo, quàm charitas fraternæ commendat, quàm ea, quæ necessitate pronunciat.

I 3 DE SE-

Ex dono ac iure diuinæ adoptionis, consequi necessario,

Primum,

HAC voce admonemur

Igitur curandū esse, ut

DE SECUNDA ADIECTIONE, QVOMODO

Deus sit in caelo. TABVLA 140.

HAEC verba, Qui es in caelis,

Ita accipienda sunt: Et si praesens adsit Deus in locis & rebus omnibus, nullis terminis definitus, tamen in divinis scripturis saepe dicitur habere domicilium suum in caelo. quod ideo factum videmus, quod caeli, quos suspicimus, sunt nobilissima mundi pars, idemque manent incorrupti, praestantes vi, magnitudine ac pulchritudine caeteris corporibus, certisq; ac stabilibus motibus praediti.

Meminerint, mentem animumq; esse referendum ad caelum: quantumque spei ac fidentiae affert eis patris nomen, tantum Christianae humilitatis ac pietatis adiungat praestans illa natura ac diuina maiestas patris nostri, qui est in caelis.

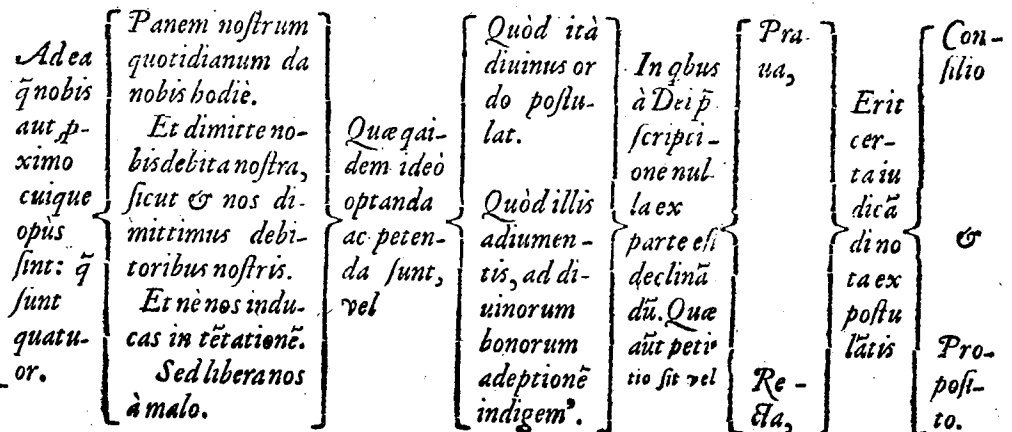
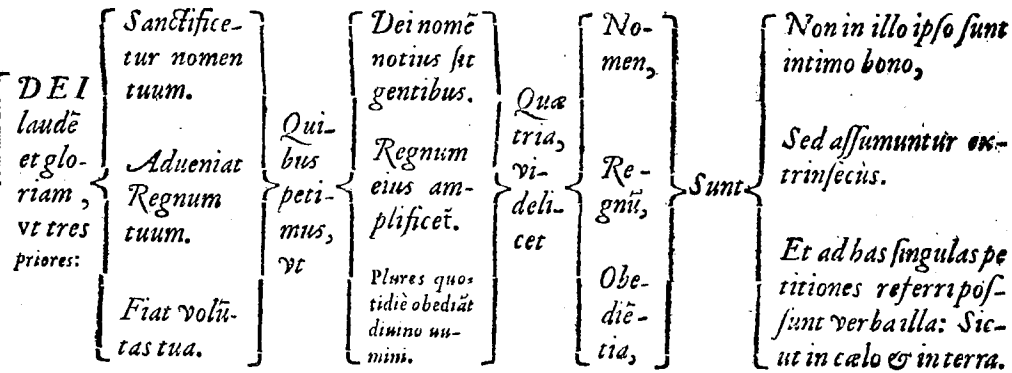
Intelligent quid petendum sit. Omnis enim postulatio nostra, quae ad huius usus ac necessitatem pertineat, nisi cum caelestibus sit coniuncta bonis, & ad illum finem dirigatur, inanis est & indigna Christiano.

Non obliuiscantur illius D. Pauli sententia: Si consurrexistis cum Christo, quae sursum sunt quaerite, ubi Christus est in dextera Dei sedens: quae sursum sunt sapite, non quae super terram, Coloss. 3.

DE POSTVLATIONVM NUMERO ET

Ordine. TABVLA 141.

CVM STVDIJ & desiderij nostri nuncia sit & interpretatio oratio, tum res est & ratioe petimus, cum postulationu ordo sequitur ordinem reru expendarum. Petitiones autem orationis Dominicae sunt septem, quaru alia pertinent ad

PETITIO

CHISMI CATHOLICI TRIDENTINI. PETITIO PRIMA, DE

DIVINI NOMINIS SANCTIFICATIONE.

SANCTIFICETVR NOMEN TVVM.

RATIO ORDINIS.

Vt ordine procederet oratio, Saluator noster Petitionem hanc de summo bono Principe & caput constituit Petitionum reliquarum, docet nos, prius quam ea, quae nobis aut proximo cuique opus sint, postulemus, quae propria sint Dei gloriae, petere debere, ipsiq; deo studium & desiderium eius rei nostrum exponere.

DE PETITIONIS HVIVS SVMMA.

TABVLA 142.

Vt verissimum illud est, diuinum nomen per se sanctificatione non egere, cum sanctu & terribile sit, Psal. 110. quemadmodum ipse Deus suapte natura sanctus est: neque ei vlla sanctitas, qua ab omni aeternitate praeditus non fuerit, possit accedere:

Ita non id docemur hac petitione, vt eodem modo sanctificetur in terra, quo in caelo, id est, vt amplitudine terrestri sanctificatio caelestem exaequet, hoc enim fieri nullo pacto potest: sed vt ex charitate & intimo animi studio id agatur.

CVM autem petimus, vt sanctificetur nome Dei: id sentimus, vt augeatur sanctitas & gloria diuini nominis. Porro

Quemadmodum caelites summa consensione gloria & praedicatione efferunt Deum, vt idem contingat orbi terrarum, & omnes gentes Deu cognoscant, colant & venerentur, vt nulli plane mortales reperiantur, qui non & suscipiant Christianam religionem, & se totos Deo dicantes credant, ex eo omnem sanctitatis fontem existere, neque quidquam esse puru aut sanctu, quod no a sanctitate diuini nominis oriatur.

Tame quod in terris longe minori honore afficitur, quam par est, nunquam etiam maledictis et nefarijs vocibus violatur, ppter ea cupimus ac precamur,

Pertinet vero optatu & postulatio nostra non minus etiam ad eos, qui flagitijs & sceleribus contaminati, puram baptismi integritate, & innocentiae stolam amiserunt, vt ad cor & sanitatem redeunt, sacramento poenitentiae redimant pristinam sanctitatem, seque ipsos purum ac sanctum Deo templum ac domicilium praebant.

Oramus deniq; lumen vt suum Deus praeferat omnium mentibus, quod videre possint omne datum optimum, & omne donum perfectum descendens a Patre luminum, ad nos diuinitus esse delatum, quod temperantiam, iustitiam, vitam, salutem, omnia deniq; animi, corporis, externa, vit alia, ac salutaria bona, illi accepta referant, a quo, quemadmodum praedicat Ecclesia, bona cuncta procedunt.

PETITIO SECUNDA, DE REGNO CAELESTI POSTVLANDO.

ADVENIAT REGNUM TVVM.

SVMMA.

Et si haec Petitio coniuncta sit cum reliquis omnibus, Christus tamen Dominus eam separatum etiam adhiberi iussit a caeteris, vt, quod petimus, summo studio quaeramus. inquit enim: Quaerite primum Regnum Dei, & iustitiam eius, & haec omnia adjicientur vobis, Math. 6. Et quidem tanta vis & copia caelestium munerum hac petitione continetur, vt omnia complectatur, quae ad corpoream & spiritualem vitam tuenda sint necessaria.

PARTITIONES CATE-
DE PRAEDICATIONE REGNI CAELE-

stis in Generc. TABVLA 143.

REGNUM CAE-
leste, quod altera hac Pe-
titione postulamus, eiusmo-
di est, ut eo referatur ac
terminetur omnis Euan-
gelij praedicatione. Nam &
inde

Sanctus Ioan. Baptista exorsus est ad poenitentiam cohortari, dum
Poenitentiam, inquit, agite: appropinquabit enim regnum caelorum.
Matth. 3.

Hoc idem
postea re-
gnu Sal-
uator hu-
mani ge-
neris ipse

Fecit
prae-
dica-
tionis
suae in-
itium,

Et in illo salutari sermone, quo beatitudinis
vias discipulis in mote monstravit: Beati, in-
quit, pauperes spiritu, quoniam ipsorum est
regnum caelorum. Matth. 5.

Atque etiam eum retinere cupientibus at-
tulit illam causam necessariae perfectionis: Et
alijs civitatibus oportet me euangelizare re-
gnum Dei. Lucae 4.

Praedicare postea iussit Apostolos: & illi qui se ire ad se-
peliendum patrem suum velle dixerat, respondit: Tu va-
de, & annuncia regnum Dei. Luc. 9.

REGNUM DEI QUID SIT.

TABVLA 144.

VOCA-
bulu regni
Dei, sacris
in literis va-
rias habet
significati-
ones. Nam

Primum communis quaedam regni Dei significatio, quae frequens est in diuinis lite-
ris, est non solum eius potestatis, quam habet in omnem hominem, rerumque vniuer-
sitate, sed etiam providentiae, qua cuncta regit & moderatur. In manu enim eius,
inquit Propheta, sunt omnes fines terrae. Psal. 94.

Item Dei regno declaratur praecipua illa ac singularis providentiae ratio, qua De-
us pios & sanctos homines tuetur & curat. De qua propria & eximia quadam Dei
cura dictum est illud a Davide: Dominus regit me, & nihil mihi deerit. Psal. 22.

Ex Apostoli sententia, regnum Dei, iustitia est: inquit enim: Regnum Dei est ius-
titia, & Pax, & gaudium in spiritu sancto. Ad Rom. 14. Id autem regnum iustitia
dicitur, quia Christi Domini iustitia constitutum est. Ac de hoc regno sic loquitur
apud S. Lucam Dominus: Regnum Dei intra vos est. Nam & si Iesus Christus per
fidem regnat in omnibus, qui gremio ac sinu sanctis-
simae Matris Ecclesiae continentur, praecipuo tamen
modo regit eos, qui praestanti fide, spe & charitate
praediti, se tanquam pura quaedam & viva membra
Deo praebuunt: & in his Dei gratiae regnum esse
dicitur.

Est vero etiam Dei gloriae regnum illud, de quo
Christum Dominum apud sanctum Matthaeum lo-
quentem audimus, Venite benedicti Patris mei: pos-
sидete paratum vobis regnum a constitutione mundi,
Matth. 25.

Necesse est
aut prius po-
nere regnum
gratiae. neq;
enim fieri po-
test, ut in illo
regnet Dei
gloria, nisi
eius de gratia
in illo regna-
rit. Est vero

Gratia, ipsius
sententia Sal-
uatoris, fons
aquae salientis
in vita eter-
na. Ioan. 4.
Gloria aut qd
esse dicemus,
nisi gratiam
quada pfecta
& absolutam?

QVID

QVID HAC PETITIONE PRAECIPVE

contineatur. TABVLA 145.

HIS IGI-
tur expositis,
quae commune
regni Dei sen-
tentiam decla-
rant, quid sibi
hac petitiō p-
prie velit, dice-
dum est. Peti-
mus autem a
Deo,

Vt regnum Christi, quod est Ecclesia, propagetur, ut se ad fidem Christi Domini,
& ad accipiendam veri Dei cognitionem conuertant infideles & Iudaei, & schi-
smatici ac haeretici redeant ad sanitatem, & ad Ecclesiae Dei communionem, a qua
desciuerunt, reuertantur, ut compleatur, & ad exitum perducatur, quod Isaiae
ore dixit Dominus: Dilata locum tentorii tui, & pelles tabernaculorum tuorum
extende &c. Ad dexteram enim & ad laeuam penetrabis, quia dominabitur tui,
qui fecit te. Isai. 54.

Verum quia sunt in Ecclesia, qui verbis confitentem Deum, factis negantes, de-
formatam fidem praeseferant, in quibus propter peccatum demon habitat, ac
dominatur tanquam in proprijs domicilijs: petimus etiam, ut ad eos veniat regnum
Dei: quod illi, peccatorum discussa caligine, restituantur in filiorum Dei pristinam
dignitatem.

Petimus denique, ut solus in nobis viuat, solus regnet Deus: ne sit posthac
morti locus, sed ut illa absorbeat in victoria Christi Domini nostri, qui disse-
cto ac dissipato omni hostium principatu, potestate & virtute, suo omnia sub-
ijciat imperio.

QVIBVS COGITATIONIBVS ET MEDI-

tationibus instructus, has pie Deo preces facere quis possit.

TABVLA 146.

HOR-
tandus est
autē po-
pulus fi-
delis,

Vt vim ac sententiam intueatur illius similitudinis, a Salvatore introductae: Simile
est regnum caelorum thesauro abscondito in agro: quem qui inuenit homo, abscondit,
& praegaudio illius vadit, & vendit vniuersa quae habet, & emit agrum illum. Nam
qui nouerit Christi Domini diuitias, is pra illis omnia cotemnet: huic facultates, opes,
potentia fordescent. Nihil enim est, quod illi summo precio comparari, immo vero
quod in conspectu eius stare possit.

Proficiet autem ad impetrandum maxime, quod petimus, si, quisimus, ipsi nobiscum
reputemus, id est, Adam progenies, iure e paradiso ciecti & exules: quorum indignitas
ac peruersitas summum Dei odium ac sempiternas poenas postularer. Quarē demisso tum
& abiecto animo simus oportet.

Nostra etiam erit plena Christianae humilitatis oratio, & omnino nobis ipsi diffi-
dentes, illius more publicani confugiemus in Dei misericordiam, totumque eius beni-
gnitati tribuentes, ipsi gratias agemus immortales, qui nobis suum spiritum sit elargi-
tus, quo freti, clamare audeamus, Abba Pater.

Suscipiemus etiam illam curam & cogitationem, quid agendum, quid contra vitā-
dum sit, ut ad caeleste regnum peruenire possimus. non enim a Deo ad ocium, & ad in-
ertiam vocati sumus: Quinimmo, inquit, Regnum caelorum vim patitur, & violenti
rapiunt illud, Matth. 11. Et: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata, Matth. 19.

Quarē vehementer ad extremum petamus a Dei spiritu, nos ut omnia iubeat e sua
voluntate facere, satanae ut tollat imperium, nullam ut in nobis summo illo die pote-
statem habeat: ut vincat & triumphet Christus, ut vigeant eius leges toto orbe terra-
rum: ut decreta seruentur: nullus ut proditor aut desertor eius sit: sed tales se praeb-
ant omnes, ut in Regis Dei conspectum non dubitanter veniant, & constitutam illis
ex omni aeternitate possessionem adeant regni caelestis, ubi beati cum Christo sempit-
erno a quo fruuntur.

PETI-

PETITIO TERTIA, DE OBEDIENTIA ERGA DEI VOLVNTA- tem declaranda.

FIAT VOLVNTAS TVA.

CONTINVATIO.

Cum à Christo Domino dictum sit, Non omnis qui dicit mihi, Domine Domine, intrabit in regnum cælorum: sed qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum, Matth. 7. quicumque in illud cæleste regnum peruenire cupiunt, id à deo petere debent, vt fiat voluntas eius. Quamobrem hæc petitio posita est statim post regni cælestis postulationem.

QVAE SIT HVIVS PETITIONIS VIS.

Traditur hoc loco remedium & regula salutaris, ad quam Christiani hominis vita dirigenda & conformanda sit. Hoc verò illud est, quod imploramus, cum ita precamur Deum, Fiat voluntas tua. Voluntatis autem nomine hoc loco compræhensa sunt vniuersa, quæ nobis ad cælestem beatitudinem comparandam proponuntur, siue illa ad fidem, siue ad mores pertineant. Omnia deniquè, quæcunque nos Christus Dominus per se, vel per ecclesiam suam facere aut imperarit, aut prohibuerit: De qua voluntate ita scribit Apostolus: Nolite fieri imprudentes, sed intelligentes, quæ sit voluntas Dei. Ad Ephes. 5. 1. Pet. 2.

QVAS HABEAT PARTES, ET QUID
hac Petitione contineatur. TABVLA 147.

PETIMVS AVTEM

IN PRIMIS,

Vt Pater cælestis facultatē concedat obtemperandi diuinis iussis, & inseruiendi ei in sanctitate & iustitia omnibus diebus nostris: vt ad nutum & voluntatem eius omnia faciamus, vt ea colamus officia, de quibus in sacris literis admonemur: vt ipso duce & authore reliqua omnia præstemus, quæ eos decent, qui non ex voluntate carnis, sed ex Deo nati sunt, exemplum Christi Domini secuti, qui factus est obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis: vt parati simus omnia perpeti potius, quam vel minimum ab eius voluntate discedere.

II.

Secundo loco, cum illud precamur, Fiat voluntas tua: detestamur opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, luxuria &c. Ad Galat. 5. Perimusque ne sinat Deus ea nos perficere, quæ sensus, quæ cupiditas, quæ imbecillitas nostra suaferit, sed vt nostram voluntatem sua voluntate moderetur.

Præ-

III.

Precamur etiam, vt Dei voluntatis cognitionem totus orbis terrarum accipiat, quod diuinum mysterium, absconditum à seculis & generationibus, notum ac per uulgatum sit apud omnes.

III.

Formam præterea & præscriptionem huius obedientiæ postulamus, vt videlicet ad eam regulam dirigatur, quam in cælo & seruant beati angeli, & colit reliquus cælestium animarum chorus, vt quemadmodum illi spontè & summa cum voluptate obediunt diuino numini, sic nos Dei voluntati, quomodò ipse maxime vult, libentissimè pareamus.

V.

Gratiarum item actionem continet hæc Petitio Veneramur enim eius sanctissimam voluntatem, & maximo perfusi gaudio, summis laudibus & gratulationibus omnia eius opera celebramus, qui certò sciamus eum omnia benè fecisse. cum enim constet, esse omnipotentem Deum, necessario sequitur, vt omnia eius nutu facta esse intelligamus. Cum verò etiam ipsum, sicuti est, summum bonum esse affirmemus: nihil ex eius operibus non esse bonum, cum omnibus ipse suam impertierit bonitatem, confitemur.

EPILOGVS.

Certò statuendum est, nihil horum, quæ nobis molesta occurrunt, sinè Dei voluntate, quæ summa omnium ratio est, nobis accidere posse, ideoq; nõ debere nos grauius commoueri, sed inuictò animo ferre, semper illud in ore habentes, Domini volútas fiat: & illud beati Iob, Sicut Domino placuit, ita factum est.

PETITIO QVARTA, DE REBVS AD VITAE SVSTENTA- tionem necessarijs.

PANEM NOSTRVM QVOTIDIA-
num da nobis hodiè.

CONTINVATIO.

Quarta Petitio, & reliquæ deinceps, quibus animæ & corporis subsidia propriè ac nominatim postulamus, ad superiores petitiones referuntur. Habet enim hunc ordinem ac rationem precatio Dominica, vt postulationem rerum diuinarum, consequatur earum petitio, quæ ad corpus & ad hanc vitam tuendam pertinent. Nam vt ad Deum, tanquam ad vltimum finem, referuntur homines: sic humanæ vitæ bona, ad diuina eadem ratione diriguntur.

QVOD

QVID HAC PETITIONE POSTV

lectur. TABVLA 148.

Corporalem, quo vocabulo non abundantem & exquisitam ciborum ac vestium copiam, sed necessariam ac simplicem intelligere debemus: ut panis nomine quod satis sit & vestium ad regendum, & cibi ad vescendum, siue panis is sit, siue caro, siue piscis, siue quodcumq; aliud, intelligamus.

Pa-nem

Spiritualem, quo significatur omnia, quaecumq; in hac vita ad spiritus & animae salutem & incolumitatem requiruntur. Non est autem vnus generis esca, quae spiritus & animae vitam continet. Nam &

Verbu Dei cibus est anima. sapientia enim inquit: Venite, comedite panem meum: & bibite vinum, quod miscui vobis: Prouerb. 6.

Ipse Christus Dominus, panis est & animae cibus, qui in Sacramento Eucharistiae substantialiter continentur. Hoc inexplicabile pignus charitatis dedit nobis rediturus ad patrem: de quo dixit, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Ioan. 6.

Nostru, & hoc iterum quo ad

Corporalem, non quia eum nobis opera nostra, sine Deo parare possumus, sed quia necessarius est, & a parente omnium Deo, qui oes sua prouidentia alit animantes, nobis attributus.

Spiritualem, qui & ipse noster dicitur, quia fidelium modo hominum est, id est, eorum, qui charitatem cum fide coniungentes, poenitentiae sacramento sor des eluunt peccatorum, & diuinum sacramentum sumunt & colunt quanta maxima sanctitate ac veneratione.

Quotidianu, quod & ipsum intelligendum est de Pane

Cum voci subiecta est ea ratio frugalitatis ac parsimoniae, quam proxime diximus: non enim multiplicem aut delicatum cibum postulamus, sed eum qui naturae necessitati satis faciat. Est etiam illa huius ratio nominis, quae assidue petendus est, ut in hac consuetudine amandi & colendi Deum retineamur: nobisq; omnino persuadeamus, id quod est, vitam ac salutem nostram ex Deo pendere.

Quam spiritu-ali, cui duplex est ratio: Altera, quae in sacris Christianae Ecclesiae mysterijs, quotidie offertur Deo, & datur pie sancteque postulatibus. Altera, quod quotidie sumendus est: vel certe ita viuendum, ut quotidie, quo ad eius fieri possit, digne sumere queamus.

Da: qua voce monemur, ut infinitam Dei potentiam pie sancteque colamus & veneremur, in cuius manu sunt omnia.

Nobis, numero multitudinis dicim, & non mihi, Iam

Quia proprium illud est Christianae Charitatis, non ut quisquam de se vno sit sollicitus, sed ut praeterea de proximo laboret, & in cura suae utilitatis, meminerit etiam aliorum.

Quia quae alicui munera diuinitus tribuuntur, non idcirco tribuuntur, ut solus ea possideat, vel in illis luxuriose viuat, sed ut cum alijs communicet, quae necessitati super fuerint.

Hodie: quae vox admonet nos communis infirmitatis. Et habet haec sententia illam necessariam rationem, quia quotidiano pane egemus omnes, quotidie etiam Dominica precatone singulis vtendum esse.

Deinde vero non id solum petimus a Deo, nobis vt illo vti liceat, quod nostro sudore ac virtute peperimus eius adiumento benignitatis, id enim verè dicitur nostru: sed etiam bonam mentem postulamus, vt recte partis, recte item ac prudenter vti possimus.

QVAESTIO

QVAESTIO.

Sed quae diuitibus hic est imposita necessitas, dixerit quispiam, petendi quotidianum panem, cum rebus omnibus abundant?

RESPONSIO.

Haec illis necessitas est orandi in hunc modum, non vt dentur eis, quorum Dei benignitate habent copiam, sed ne, quae abunde illis adsunt, amittant.

ADMONITIO AD DIVITES.

Quamobrem, vt scribit Apostolus, hinc discant diuites, non sublimè sapere, neque sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo viuo, qui praestat nobis omnia abunde ad fruendum. I. Tim. 6.

QVAE PETITIONIS HVIVS SIT

causa.

Huius autem necessariae Petitionis hanc causam affert Chrysostomus, non solum vt nobis suppetat cibus, sed vt eum nobis suppetat Domini manus, quae salubrem atque adeo salutare vim inferens pani quotidiano, efficit vt & cibus corpori proficit, & corpus animae seruiat.

REGVLA COMMVNIS.

Sed in hac precatone ad illud praecipue cohortadi sunt fideles, vt cum recte & consiliu & industriam suam posuerint in comparandis rebus vitae necessarijs, rei exitum Deo permittant, suumque desiderium ad eius referant voluntatem, qui non dabit in aeternum fluctuatione iusto. Psal. 54. Nam vel concedet Deus, quae petuntur, & ita suum optatum consequetur: vel non concedet, & id erit certissimum argumentum, nec salutare illud esse, nec vtile, quod pijs a Deo negatur, cui magis curae est de eorum salute, quam illis ipsis.

ALIA REGVLA DIVITIBVS MAXIME

necessaria.

Extremum illud erit in huius tractatione Petitionis, vt meminerint diuites, facultates suas & copias Deo acceptum referre, cogitentque se idcirco illis bonis esse cumulosos, vt illa distribuant indigentibus.

PETITIO QVINTA,

PRO REMISSIONE PECCA-

torum obtinenda.

ET DIMITTE NOBIS DEBITA NOSTRA,

sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.

CONTINVATIO.

Ingredimur hic nouam precandi rationem. Nam haecenus a Deo non solum aeterna & spiritualia bona, sed caduca, & quae ad hanc vitam pertinent, commoda petiuimus: nunc vero mala deprecamur & animae & corporis, & huius, & sempiternae vitae.

K QVAE

QVAE HVIVS PETITIONIS SVMMMA SIT.

Continet autem hæc Petitiõ summam quãdam eorum bonorũ, quibus per Iesum Christum cumulatum est humanũ genus. Id enim docuit Isaias: Dimittetur, iniquitas domui Iacob: & iste omnis fructus, vt auferatur peccatum eius. Isai. 27. Quod Dauid etiã ostendit, beatos prædicans eos, qui salutarem illum fructum percipere potuerũt, his verbis: Beati quorum remissã sunt iniquitates, Psal. 31.

QVOMODO AFFECTOS ESSE OPORTE,

at eos, qui ad hanc Petitionem sunt accessuri. TABVLA 149.

Primum necesse est, vt is qui ad hoc petendum velit accedere, suum ipse peccatum agnoscat. Facile autem adducemur, vt peccatum nostrũ agnoscamus, si ipsum audierimus Deum, in sacris literis huius rationis admonentem: est enim illud apud Dauidem: Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. Psal. 13. 52. In eandẽ sententiam loquitur Salomon: Non est homo iustus in terra, qui faciat bonum, & non peccet. Eccl. 7. Quò illud etiã pertinet: Quis potest dicere, Mundũ est cor meum, Purus sum a peccato? Proverb. 20.

II.

Deindẽ, vt eius sensu ac dolore moueatur. Siquidẽ in necessaria recognitione peccatorũ non est satis, illa leuiter recordari. nam vt acerbanobis sit ea memoria, vt cor pungat, animũ stimulet, & dolorem inurat necesse est, itã vt nõ solum facinorũ ac flagitiorum suorũ meminerint fideles, sed vt moleste dolenterq; meminerint, vt cum angantur intimis sensibus, conferant se ad Patrẽ Deum, a quo, vt inherentes euellat scelerum aculeos, suppliciter petant.

III.

Tum vt sibi omnino persuadeat, Deum in hac esse voluntate, vt ijs qui peccauerunt, itã vt diximus, affectis & comparatis, agnoscat: nõ fortẽ acerbam delictorum recordationem ac recognitionem illa veniã desperatio consequatur, quã olim Cain & Iudã animum occupauit, qui Deum modo vindicem & ultorem, non etiã mitem & misericordem existimãrunt. Genes. 4. Matth. 27. Nam omnino sub hac Petitione illa est subiecta sententia, sic esse in nos affectum Deum, vt verẽ pœnitentibus libenter agnoscat. Quare nemini dubium esse potest, quin illo authore, in nostra potestate sit, nobis Dei gratiam reconciliare.

QVID

CHISMI CATHOLICI TRIDENTINI.
QVID IN HANC PETITIONEM

veniat. TABVLA 150.

Dimitte: Hoc verbo ad ignoscendum propensam esse diuinam voluntatem confitemur. Quã testificatio fidem auget, spem alit, charitatem inflammat.

Nobis. Itã dicimus, non mihi, quòd fraternã necessitudo & charitas, quã inter omnes homines intercedit, a nobis singulis postulat, vt de cõmuni proximorum salute solliciti, cum pro nobis preces facimus, pro illis etiã deprecemur.

Primum scire oportet, minimẽ petere nos, nobis vt remittatur amor ex toto corde, ex tota anima, & ex tota mente nostra, quem omnino Deo debemus, & cuius debiti solutio ad salutem est necessaria.

Neque verò, quia debiti nomine etiã obedientia, cultus, veneratio, & cetera huius generis officia continentur, postulamus, vt non amplius ea debeamus: sed precamur, vt liberet a peccatis. Sic enim sanctus Lucas est interpretatus, qui peccata pro debitis posuit, Luc. 11. ob eam causam, quòd illis committendis rei efficiuntur Deo, & debitis pœnis propositi, quas vel satisfaciendo, vel patiendo pendimus.

Non solum autem nos debitores esse, sed etiã non esse soluẽdò licet intelligere, cum peccator per se satisfacere nullo modo possit. Quare confugiendum nobis est ad Dei misericordiam: cui quia par iustitia respondet, cuius est retinentissimus Deus, vtendum erit deprecatione, & patrocinio Passionis Domini nostri Iesu Christi: sine qua nemo vnquam veniam delictorũ impetrauit, a qua omnis satisfaciendi vis & ratio, tanquam ex fonte profluxit.

Nostra: quod longẽ aliter, atquẽ Panem nostrum, dicimus. Noster enim ille est panis, quia nobis Dei munere tribuitur. At peccata nostra sunt, quia illorum culpa residet in nobis: nam nostra voluntate suscipiuntur, quã peccati vim non haberent, nisi essent voluntaria.

K 2 QVAE

QVONIAM ad impetrãdũ quod postulamus, requiritur recta postulãdi ratio:

QVID autẽ sibi hæc Petitiõ velit, ex ipsa formula, quam, vt ceteras, etiã ipse præscripsit Saluator noster, cognoscere licet: ait enim, Et

Debita. Pro cuius vocis declaratione, tria hoc loco sunt expendenda:

PARTITIONES CATE.
QVAE IN HAC PETITIONE VLTERIVS
sint obseruanda. TABVLA IJ.

Similitudinis vim habet, cum videlicet à Deo petimus, vt quemadmodum nos iniurias & contumelias remittimus ijs, à quibus læsi sumus, sic ipse nobis peccata condonet.

Illud, sicut, dupliciter intelligi potest. Nã & Est præterea conditionis nota, in quam sententiã Christus Dominus eam formulã interpretatur. Si enim dimiseritis, inquit, hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater vester cœlestis delicta vestra: Si autẽ non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra. Matth. 6.

Verum habet vterq; sensus eandem ignoscendi necessitatem: vt si volumus Deum nobis veniam concedere delictorum, parcamus illis ipsis necesse sit, à quibus iniuriam accepimus.

CON-
siderandũ
autem est
quod

Error exitiosus sit eorum, qui cum nõdum animum inducere possint, vt obliuiscantur iniurias, amēt inimicos, inani & prauo commouentur timore, nẽ sibi Deum reddant offensorem hac precatione, atq; propterea precatione Dominica nõ vtuntur: quorum error duabus his rationibus illis eripiendus est:

Nam quiuis vnus è fidelium numero preces has facit totius Ecclesie nomine, in qua pios esse aliquot necesse est, qui debitorib; ea, quæ hic commemorantur, debita remisert.

Accedit eò, quod id à Deo petentes, vnã etiã petimus, quidquid ad illud impetrandũ in eam petitione à nobis necessario cõferendum est. Atq; sic etiã petimus, quò nobis Deus eam det mentem, vt ijs, qui læserint, ignoscamus, & inimicos diligamus.

Primum nos Deo supplices esse, & ab eo veniam petere, quæ non datur nisi pœnitenti: itaque nos ea Charitate & pietate pœniticos esse oportere, quæ pœnitentibus conueniat: conuenire autem maxime ijs, subiecta quasi oculis ppria flagitia atq; facinora lachrymis expiare.

Cum hac cogitatione coniungenda est cautio in posterum earum rerum, in quibus fuit aliqua occasio peccãdi, quæq; nobis ansam dare possint ad offendendum Parentem Deum. In his curis versabatur Dauid, cum diceret: Et peccatum meũ contra me est semper. Psal. 50. Et alio loco: Lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo. Psal. 6.

Proponat sibi præterea vnusquisque ardentissimum orandi studium eorum, qui à Deo precibus impetrãrunt veniam delictorũ, vt publicani illius stantis à longè, Luc. 18. Peccatrici mulieris, Lu. 7. & Petri stentis amarè, Matth. 26.

REGVLA

IN hac Petitione sic affecti simus oportet, vt dolentèr peccata nostra recognoscentes, ad Deum tanquã ad parentem, non quasi ad iudicẽ confugiamus: à quo, non vt ex iustitia nobiscum agat, sed ex misericordia, postulemus.

ALIA REGVLA.

Quicumque cupit in se esse maxime misericordem Deum, is ipsi Deo suas donet inimicitias, remittatq; omnem offensionem, & pro hostibus libentissimè deprecetur, omnem captans occasionem de illis ipsis benè promerendi. Nihil enim iniustius est, aut fingi potest, quã is, qui cum hominibus durus sit, vt nemini se det ad lenitatem, idem postulet, vt in se sit mitis & benignus Deus.

PETI.

CHISMI CATHOLICI TRIDENTINI.
PETITIO SEXTA, DE
SVPERANDIS MALIS TENTA-
tionibus.

ET NE NOS INDVCAS IN TENTA-
tionem.

CONTINVATIO.

AT verò, quoniam qui se Deo dicauerunt, in terris cœlestem vitam agentes, ij maxime omnium satanæ incurfibus petuntur, hos acerbissimè odit, his in singula temporis momenta struit insidias: necessariò fideles confirmandi sunt, si qui animi imbecillitate, aut rei ignorance, dæmonum vim perhorrescunt, vt ipsi tentationum fluctibus agitati, in hunc precationis portum confugiant.

DE CHRISTIANI HOMINIS MILITIA.

Difficilima sunt prælia ac pericula, in quibus assidue versamur, dũ anima est in hoc mortali corpore, quos vndiquè caro, mundus & satanas oppugnãt. Quid ira, quid cupiditas in nobis possit, quotusquisque est, qui magno suo malo non experiri cogatur? Quis non his laceffitur stimulis? quis non hos sentit aculeos? quis subiectis non vritur ardentibus facibus? & quidem tam varij sunt ictus, tam diuersæ impetitiones, vt difficilimũ sit graue aliquam plagam non accipere.

QVOS HOMO CHRISTIANVS PRAE-
tereã habeat hostes.

Ac præter hos inimicos, qui habitant & viuunt nobiscum, sunt præterea illi hostes acerrimi, de quibus scriptum est: Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinẽ, sed aduersus Principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarũ harum, contra spiritualia nequitie in cœlestibus, Ad Ephes. 6.

QVAE SINT ILLA SPIRITVALIA
nequitie.

Spiritualia autem nequitie, sicut & principes & potestates, apostolus ipfos nũcupat dæmones: est enim & carnis & spiritus nequitia. Carnalis quæ dicitur nequitia, incendit appetitum ad libidines & voluptates, quæ percipiuntur sensibus. Spiritualia nequitie, sunt mala studia & prauæ cupiditates, quæ ad superiorem pertinent animæ partem: quæ tanto peiores sunt quã reliquæ, quanto mens ipsa & ratio altior est atque præstantior.

K 3 DE DVO.

PARTITIONES CATE-
DE DVOBVS TENTATIONVM GENERI-
bus. TABVLA 152.

Vno modo, tentare est periculum facere de eo, qui tentetur, vt ab ipso quod cupimus, elicientes, verum exprimamus. Qui tentandi modus in Deum minime cadit. Quid enim est quod nesciat Deus? Omnia enim, inquit, nuda & aperta sunt oculis eius. Ad Heb. 4.

SVNT aut duo tentationu generi:

Bona, cum ea re tentatur aliquis virtus, vt illa pfecta & cognita, is comodis & honoribus augeatur, eiusq; exemplum ceteris imitandum proponatur, ac denique omnes ob id ipsum ad Dei laudes excitentur, quae tentandi ratio sola conuenit in Deum. Huius exemplum tentationis est illud

Deut. 13. Tentat vos Dominus Deus vester, vt palam fiat, vtrum diligatis eum, an non. Quomodo etiam tentare dicitur suos Deus, cum inopia, morbo, & alijs calamitatum generibus premii: quod probandae eorum patientiae causa facit, & vt alijs documentum sint Christiani officij.

In hanc partem legimus Abraham esse tentatum, vt filium immolaret, quo facto fuit is obedientiae & patientiae exemplum singulare ad memoria hominum sempiternam. Genf. 22.

Et alteru tentandi genus, cum longius progrediendo, aliud queri solet in partem, vel

Malam, cum homines ad peccatum aut exitiu impelluntur, quod propriu Diaboli officium est: is enim eo animo tentat homines, vt decipiat, agatq; praecipites. Quamobrem Tentator in diuinis literis appellatur. In ijs vero tentationibus modo

Intimos nobis admouens stimulos, animae affectiones & commotiones adhibet administras.

Nos exagitans extrinsecus, externis rebus vitur, vel prosperis ad efferendos, vel ad frangendos aduersis.

Nonunquam habet emissarios & excursus perditos homines, in primisq; hereticos, qui sedentes in cathedra pestilentiae, malarum doctrinaru mortifera semina dispergunt, vt illos qui nullum delectu aut discrimen habent virtutis & vitioru, homines per se procliu ad malu, nutantes ac praecipitantes impellant.

Et dicitur in ijs...

QVIBVS MODIS DICAMVR INDVCI
in tentationem. TABVLA 153.

DICI mur autem induci in tentatione, cum tentationibus succumbimus. Inducimur vero in tentationem dupliciter:

Primum, cum de statu dimoti, in id ruimus malum, in quod tentando nos aliquis impulerit. At nemo quidem a Deo hoc modo in tentationem inducitur. Quia nemini est peccati aut hor Deus, immo vero odit omnes qui operantur iniquitatem. Psal. 5.

Deinde dicitur nos in tentationem inducere is, qui et si non tentat ipse, neque operam dat, quo tentemur, tentare tamen dicitur, quia cum possit prohibere, ne id accadat, aut ne tentationibus superemur, non impedit. Hoc modo Deus bonos & pios tentari quidem sinit, veruntamen sua gratia sustentatos non deserit.

Præterea nos in tentationem Deus inducere dicitur, cum eius beneficijs, quae nobis ad salutem dedit, abutimur ad perniciem, & patris substantiam, vt prodigus ille filius dissipamus, viuendo luxuriose, nostris cupiditatibus obsequentes. Luc. 15. Quamobrem id dicere possumus, quod de lege dixit Apostolus: Inuentum est mihi mandatum, quod erat ad vitam, hoc esse ad mortem. Ad Rom. 5.

QVID

CHISMI CATHOLICI TRIDENTINI.
QVID HAC POSTVLATIONE PETAMVS.
TABVLA 154.

Ne omnino tentemur. Est enim hominum vita tentatio super terram. Est autem ea res utilis & fructuosa hominum generi, nam in tentationibus nos ipsos, id est, vires nostras cognoscimus. Quamobrem etiam humiliamur sub potenti manu Dei, viriliterque decertantes, expectamus immarcescibilem coronam gloriae.

Non enim id petimus,

Sed petimus, ne diuino presidio deserti, tentationibus vel decepti assentiamur, vel cedamus afflictis: vt praesto sit nobis Dei gratia, quae, cum defecerint nos propriae vires, in malis recreet ac reficiat. Quare

Et generatim Dei ope implorare debemus in omnibus tentationibus: Et nominatim, cum singulis affligimur, ad precationem confugere oportet.

QVID VERO in hac precationis parte postulemus, videndum est:

Ergo postulamus ne morem geramus cupiditatibus, neve defatigemur in tentationibus sustinendis, ne declinemus de via Domini, vt tam in rebus incommodis, quam in prosperis, aequitatem animi, constantiamque seruemus, & nullam nostri partem Deus sua tutela vacuam relinquat.

Petimus denique, vt satanam conterat sub pedibus nostris.

QVAE IN HAC PETITIONE MAXIME
cogitare & meditari oporteat. TABVLA 155.

IN HAC precatione erit illa optima ratio,

Si, quanta sit hominum infirmitas, intelligentes, viribus nostris diffidamus, & omni spe nostra incolumitatis in Dei benignitate collocata, eo freti patrocinio, vel in maximis periculis magnum animum habuerimus, praesertim cogitantes, quam multos hac spe atque hoc animo praeditos ex hiantibus satanae faucibus liberarit Deus.

Cogitent etiam fideles, quem in hostium tentationibus ducem habeant, nempe Christu Dominum, qui victoriam ex illo certamine retulit. Vincitur autem Satanas

Non } Ocio,
Somno,
Vino,
Comessatione,
Libidine:

Sed } Oratione,
Labore,
Vigilia,
Abstinentia,
Continentia,
Castitate.

Ait enim: } Vigilate & Orate,
Ne intretis in tentationem. Matth. 26.

K 4 PETI-

PETITIO SEPTIMA, DE MALORVM DEPRECATIONE.

SED LIBERA NOS A MALO.

CONTINVATIO.

POSTREMA hæc petitio est instar omnium, qua Dei filius diuinam hanc orationem concludit: cuius etiã vim & pondus ostendens, ea vsus est orandi clausula, cum è vita migraturus, Deum patrem pro hominum salute deprecaretur. Rogo enim, inquit, vt serues eos à malo. Ioan. 17.

ARGVMENTVM.

ERGÒ hac precationis formula, quam & præcepto tradidit, & exemplo cõfirmavit Christus, quasi quadam epitome summatim complexus est vim & rationem ceterarum petitionum. Cùm enim id, quod ea prece continetur, impetrauerimus, nihil, authore sancto Cypriano, remanet, quod vltra adhuc debeat postulari, cum semel protectionem Dei aduersus malum petamus: qua impetrata, contra omnia, quæ diabolus & mundus operantur, securi stamus & tuti.

DE DVPLICI HVIVS PETITIONIS discrimine. TABVLA 156.

Primùm hæc & proxima petitio, *Illã vitationem culpæ, & liberationem. Postulamur.*

SED
diffe-
runt

Deinde infidelium & Christianorum hominũ preces: petunt enim

Vehementer illi etiã à Deo, vt possint ex morbis vulneribusque conualescere, sibi vt ex urgentibus vel imminentibus malis euadere liceat: sed tamen illius præcipuam spem liberationis ponunt in remedijs, natura, vel hominum industria comparatis: qui etiã sibi datum, etiamsi cautionibus, si veneficijs, si dæmonum opera confectum sit, sine vlla religione adhibent, modò aliqua valetudinis spes ostendatur.

Longè alia est ratio Christianorum, qui in morbis & in omnibus aduersis rebus habent summum perfugium & præsidium salutis Deum: vnum illũ omnis auctorem boni & liberatorem suum agnoscunt ac venerantur. Remedijs verò quæ inest ad sanandum vis, insitam à Deo esse pro certo habente: tantumque illa ægrotis prodesse existimant, quantum ipse voluerit Deus. Est enim à Deo data hominum generi medicina, quæ morbos sanaret.

QVÆ

QVÆ PETITIONIS HVIVS VIS SIT atque ratio. TABVLA 157.

Non omninò petere nos hoc loco, vt à malis omnibus liberemur. Sunt enim quædam, quæ communitè mala putantur, quæ tamen sunt illis fructuosa, qui patiuntur, vt ille stimulus, qui Apostolo erat adhibitus, vt Dei gratia adiuuante, virtus in infirmitate perficeretur. 1. Cor. 12. Hæc, si cognita sit eorum vis, summa voluptate pios afficiunt: tantum abest vt à Deo petant, vt auferantur.

SEQUI-
tur huius
vis & ratio
Petitionis,
vt fideles
intelligant,

Sed omni-
nò huic
voci eam
subiectam
esse vim,

Vt à peccato liberati, à tentationis etiã periculo, ab intimis externisq; malis eripiamur: Vt tuti simus ab aqua, ab igne, à fulgure: nè grandino ceat frugibus, nè annonæ caritate, seditionibus, bello laboremus.

Petimus à Deo, vt morbos, pestem, vastitatem arceat, vincula, carcerem, exilium, proditiones, insidias, cæteraq; omnia prohibeat incommoda, quibus maxime terreri ac premi solet hominum vita: omnes denique flagitiorum & facinorum causas auertat.

Neque hæc solum, quæ omnium consensione mala sunt, deprecamur, sed illa etiã, quæ penè omnes bona confitentur, diuitias, honores, valetudinem, robur, hanc ipsam vitam: petimus, inquam, nè ad malum, & ad animæ nostræ exitium, hæc conuertantur.

Oramus etiã Deũ, nè morte opprimamur repentina: nè in nos iram Dei cõcitemus: nè quæ impios manent supplicia, subeamus: nè igne purgatorij torqueamur: à quo vt alij liberentur, piè & sanctè precamur. Hanc petitionem & in Missa, & in Litanijs sic interpretatur Ecclesia, nos videlicet ea præterita, præsentia, futura mala deprecari.

QVIBVS MODIS HOMINES A MALIS liberari dicantur. TABVLA 158.

Impedentes prohibet calamitates: quomodo legimus, magnum illum Iacob esse liberatum ab inimicis, quos in illum concitãrat Sichimitarum cædes, Genes. 35.

NON VNO
autè modo Dei nos
benignitas eripit à
malis. Nam

Et quidem beati omnes, qui cum Christo Domino in calis regnant, omnibus malis Dei ope liberati sunt. Nos autem, qui in hac peregrinatione versamur, ab omnibus incommodis solutos esse minime vult, sed eripit à quibusdã. & si sunt instar liberationis malorum omnium ea solatia, quæ dat interdum Deus ijs, qui rebus premuntur aduersis.

Præterea à malis homines liberat Deus, cum illos in summum discrimen adductos, integros seruat & incolumes: quod & pueris illis in ardentem fornacem coniectis, & Danieli contigisse legimus, quem leones nihil leserunt, quemadmodum neque pueros flamma violauit. Daniel. 3. & 6.

DÆMON

PARTITIONES CATE-
DAEMON CVR DICATVR MALVS.

TABVLA 159.

MALVS VE-
ro etiã ex sententiã
sanctorũ Basilij Ma-
gni, Chrysostomi, &
Augustini præcipue
dicitur demon, quod

*Hominum culpæ, id est, sceleris & peccati author fuit: quo etiã mini-
stro vritur Deus in repetendis pœnis à sceleratis & facinorosis: dat enim De-
us omne malum hominibus, quod illi peccati causa patiuntur.
Etsi nihil eum læserimus, tamen perpetuum bellum nobis infert, & ca-
pitale nos infectatur odio. Quod si nobis & fide armatis, & innocẽtia rectis
nocere non potest: tamen nullum finem facit tentandi nos externis malis,
& quacunque potest ratione diuexandi. Quamobrem Deum precamur, vt
nos à malo liberare velit.*

CVR A MALO, ET NON A MALIS,
petamus nos liberari.

DICIMVS autem, à malo, non à malis, ob id, quod mala, quę in nos à proximis proficiscũ-
tur, illi assignamus tãquam authori & impulsori. Quo minũs etiã proximis irasci debe-
mus: quin odium & iracundiam in ipsũ fatanam conuertere oportet, à quo homines ad
inferendam iniuriam impelluntur. Itaque si te aliqua re læserit, proximus, cum preces facis
parenti Deo, pete, vt nõ modò te liberet à malo, id est, ab ijs, quas tibi proximus imponit,
iniurijs: sed illum ipsũ eripiat proximũ ex diaboli manu, cuius impulsu homines in frau-
dem inducuntur.

DE REMEDIIS, QVIBVS RES VIN-
cuntur aduersæ.

TABVLA 160.

ILLVD DE-
niquè sciendũ est,

*Si in precibus & votis non liberamur à malis, debere nos, quę premant, ferre
patienter, intelligentes placere diuino numini, vt tolerantè ea patiamur.
Quare minime nos indignari aut dolere par est, quod preces nostras non au-
diat Deus, sed omnia ad eius nutum ac voluntatem referre oportet, existi-
mantes id vtile, id esse salutare, quod Deo placet vt ita sit, nõ autem id quod
secũs nobis videatur.*

*Dum in hoc vitæ curriculo versamur, fideles ad omne incommodorum
& calamitatum genus non solum æquo, sed etiã gaudenti animo ferendum
paratos esse debere. Omnes enim, inquit Apostolus, qui piè volunt viuere in
Christo Iesu, persecutiõem patientur, 2. Timoth. 3. Item, Per multas tribu-
lationes oportet nos intrare in Regnum Dei. Act. 14. Rursum, Nonne hæc
oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam? Luc. 24. Non enim
æquum est, seruum maiorem esse Domino suo: sicuti turpe est sententia
sancti Bernardi, membra esse delicata sub spinoso capite.*

EPILOGVS ORATIONIS DO-
MINICAE PER HANC VOCEM, AMEN.

CONTINVATIO.

VT antea edocti fuimus de præparatione, quæ adhibenda sit prius, quàm adgrediamur ad
diuinam precationem: sic nunc id fideles admonendi sunt, vt clausulæ ac finis ipsius pre-
cationis causam, rationemque cognoscant.

DE CLAV-

CHISMI CATHOLICI TRIDENTINI.
DE CLAVSVLAE HVIVS SIGNIFI-

catione. TABVLA 161.

VERBVM AMEN, *Septuaginta interpretes verterũt, Fiat.*
variè à multis est in- *Alij reddiderunt, Verè.*
terpretatum. Nam *Aquila conuertit, Fidelitèr.*

*Et quidẽ adeò frequẽs fuit hæc
Hebræa vox in ore Saluatoris,
vt spiritui sancto placuerit, vt
in Ecclesia Dei retineretur.*

*Est autem huic voci illa quodammodo subiecta sententia: Scito tuas auditas esse preces. Habet
enim vim respondentis, & illum, qui precibus, quod velit, impetrarit, cum bona gratia dimittentis
Dei. Cuius sententia testis est Apostolus in Epistola ad Corinthios, Quotquot enim, inquit, pro-
missiones Dei sunt, in illo est, ideo & per ipsum AMEN Deo, ad gloriam nostram. 2. Cor. 1.*

DE EIVSDEM CLAVSVLAE FRV-

ctibus. TABVLA 162.

NON SO-
lum autem cõsequi-
mur postrema hac
parte precationis,
vt nostræ preces au-
diantur, sed quædã
etiã maiora ac p-
clariora, quàm vt
verbis explicari
possint.

*Nam cum orando homines cum Deo colloquantur, vt sanctus Cyprianus ait,
fit quodam inexplicabili modo oranti diuina Maestas propior, quàm cæte-
ris: quem præterea singularibus ornat muneribus: vt qui piè Deum orant,
quodam modo cum ijs, qui ad ignem accedunt, comparari possint: qui si algẽt,
calescunt: si calent, æstuant: Sic illi assistentes ad Deum, pro modo pietatis
ac fidei ardentiores euadunt: Inflammatur enim eorum animus ad Dei glo-
riam, mens illustratur admirabilem in modum, omnino cumulantur diuinis
muneribus. Est enim illud proditum sanctis literis: Præuenisti eum in bene-
dictionibus dulcedinis. Psal. 20.*

*Omnino qui vehementi illo studio preces faciunt, Dei benignitate ac maie-
state admirabiliter perfrauntur. Manè adstabo, inquit Propheta, & videbo,
quoniam non Deus volens iniquitatem tu es. Hæc quo magis noscunt homi-
nes, eo Deum vehementiori cultu ac pietate venerantur: eo etiã sentiunt iu-
cundius, quàm suavis sit Dominus, & quàm verè beati sint omnes, qui sperant
in eo: tum verò clarissima illa luce circumfusi, quanta sit eorum humilitas,
quanta sit Dei maestas, considerant.*

QVO AFFECTV PRECATIO DOMINICA
concludenda sit.

QVARE qui se confert ad sacras preces, fide speque munitus, Parentem adeat Deum, vt
se id consequi posse, quod ei opus sit, nullo modo diffidat.

Fiat fiat.

FINIS.

